

Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013

Uringuaruanne

2013

Uuringu tellijad on regionaalministri valitsemisala ja SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital.



REGIONAALMINISTRI
VALITSEMISALA

 **KÜSK** Kodanikuühiskonna
Sihtkapital

Poliitikauuringute Keskus Praxis on Eesti esimene sõltumatu, mittetulunduslik mõttekeskus, mille eesmärk on toetada analüüsile, uuringutele ja osalusdemokraatia põhimõtetele rajatud poliitika kujundamise protsessi.



Poliitikauuringute Keskus Praxis

Tornimäe 5, III korrus

10145 Tallinn

tel 640 8000

www.praxis.ee

praxis@praxis.ee

Väljaande autoriõigus kuulub Poliitikauuringute Keskusele Praxis. Väljaandes sisalduva teabe kasutamisel palume viidata allikale: Uus, M., Hinsberg, H., Mänd, T., Batueva, V. 2013. Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

Autorid:

Mai Uus on Praxise valitsemise ja kodanikuühiskonna programmi analüütik alates 2008. aastast. Tal on kogemusi nii kvantitatiivsete kui ka kvalitatiivsete kodanikuühiskonna alaste poliitikaanalüüsides ning arvukate küsitlusuuringute korraldamisega. Maiu on osalenud mitme suure kodanikuühiskonna uuringu tegemises ja juhtimises. Tema uurimisvaldkonnad on vabaühenduste riigieelarveline rahastamine, avalike teenuste delegeerimine kodanikuühendustele ning ministeeriumite kaasamistavade ja vabaühenduste sisedemokraatia areng. Kõrghariduse on Maiu omandanud Tallinna Ülikoolis sotsioloogia erialal.

Hille Hinsberg tegeleb Praxises riigivalitsemise ja kodanikuühiskonna teemadega alates osaluse demokraatiast kuni infoühiskonna poliitikani. Ta on mõttekojas töötamise ajal juhtinud rohkem kui kümnet analüüsiprojekti, vedanud Valitsemise Valvurite võrgustiku tööd ja loonud riigieelarveveebi meieraha.eu. Ta oli ka üks rahvakogu ühisloomeprotsessi kujundamise eestvedajaist. Et Hille töötas varem avalikus sektoris, on ta üks kaasamise hea tava loojatest ning edendanud riigi ja kodanikuühenduste dialoogi. Ta lööb kaasa kodanikualgatustes ning osaleb hindajana avatud valitsemise partnerluse rahvusvahelises võrgustikus.

Tuulike Mänd on MTÜ Vaba Tahe juhataja. Ta on vabatahtliku tegevuse valdkonna arengu üks eestvedajaid Eestis alates 2002. aastast. Möödunud rohkem kui kümne aasta jooksul on Tuulike andnud panuse vabatahtliku tegevuse tutvustamise ja propageerimise, mõõtmise ja hindamise, õigusliku reguleerimise ja tunnustamise tavade kujundamisse. MTÜ Vaba Tahe on toetanud vabatahtlike kaasavaid vabaühendusi ja korraldanud nende võrgustikutööd. Alates 2006. aastast tegutseb Tuulike ka vabatahtlike kaasamise ja juhtimise koolitajana.

Valenina Batueval on Tartu Ülikoolist majandusteaduse bakalaureusekraad ja praegu omandab ta sealsamas magistrikraadi. Praxises töötab ta alates 2010. aasta sügisest – algul assistendi, nüüdseks nooreanalüütikuna. Tal on mitmekülgsed kogemused küsitluse korraldamise, andmebaaside töötlemise ja andmeanalüüsi teostamisel.

Käesoleva töö valmimisse on andnud olulise panuse ka

Kadri Lutter, kes aitas rahvusvahelise võrdluse ettevalmistamisel infot koguda; Mari-Liis Dolenko ja Agu Laius Kodanikuühiskonna Sihtkapitalist ning regionaalministri valitsemisala esindajad Rasmus Pedanik ja Marten Lauri, kes panustasid uuringu ettevalmistamisse, aidates määratleda vabatahtlike tüpoloogiat.

Küsitluse viis läbi Turu-uuringute AS, kontakt: Karin Reivart.

Lühitutvustus

Käesoleva uuringu peamine eesmärk on anda ülevaade vabatahtlikus tegevuses osalemisest Eestis ja selle valdkonna muutustest. Tegu on kordusuuringuga, st selle käigus kogutud andmeid on võrreldud 2009. a uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis” tulemustega. Ajaline võrdlus võimaldab tuua esile viie aasta jooksul toimunud muutusi ja analüüsida nende võimalikke põhjuseid.

Teine eesmärk on võrrelda vabatahtlikuna tegutsemise ulatust ja viise teistes riikides toimuvaga. Käesolevas aruandes on lisaks Eestile esitatud ülevaade veel kuue riigi kohta. See loob laiemat pildi hetkeseisust ja arengusuundadest vabatahtliku tegevuse valdkonnas. Valikusse kuuluvate riikide võrdlus on esitatud olemasolevatele andmetele tugineva kirjeldusena, mille koostamisel on kasutatud viimatisi uuringuid või avaldatud statistikat ja analüüse.

See uuring lähtub Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioonist (EKAK) ja Eesti kodanikuühiskonna arengukavast 2011–2014. Nende strateegiliste dokumentide kohaselt on riigil vabatahtliku tegevuse valdkonnas kaks suuremat eesmärki:

- vabatahtliku tegevuse kui kodanikuks olemise olulise tunnuse väärtustamine;
- vabatahtliku tegevuse soodustamine, tunnustamine ja väärtustamine ning vabatahtlike tõhus kaasamine kodanikuühenduste tegevusse ning selle tegevuse koordineerimine.

Uuringu autorid loodavad, et analüüsi tulemused on kasulikud kodanikuühiskonna arengukava järgmise perioodi (alates 2015. aastast) koostamisel ja toetavad sel viisil vabatahtliku tegevuse jätkuvat arengut.

Abstract

The objective of the current study is to provide an overview of volunteering and relevant changes in this field in Estonia. This is a repeat survey, meaning that the data collected during this study has been compared to the results of the 2009 survey "Volunteering in Estonia". This longitudinal approach underlines changes that have taken place over the past five years and looks at possible factors behind these changes.

The second objective is to compare the extent and ways of volunteering in comparison to other countries. In addition to Estonia, the current study provides an overview of six additional countries. This offers a more comprehensive picture of the state of play and developments in the field. The comparison of the selected countries has been presented as a narrative based on available data, which has been gathered from most recent studies, published statistics and analyses.

This survey is based on the Estonian Civil Society Development Concept and Estonian Civil Society Development Plan 2011-2014. According to these strategic documents, the state has two main objectives in the area of volunteering:

- Valuing volunteering as an important factor of being a citizen
- Promoting, recognizing and valuing volunteering, efficient engagement of volunteers in civil society organizations and coordinating relevant activities.

The authors of this study hope that the results of the analysis will be useful during the next phase of compiling the Civil Society Development Plan (starting in 2015) and in this way support the continued development of volunteering in Estonia.

Sisukord

Lühitutvustus	4
Abstract	5
1. Analüüsi metoodika	8
1.1. Analüüsi lähtekohad ja kontseptuaalne raamistik.....	8
1.2. Analüüsi etapid ja kasutatud andmed	10
2. Rahvusvahelise praktika võrdlev analüüs	13
3. Küsitluste tulemused	19
3.1. Ülevaade <i>omnibus</i> -küsitluse tulemustest	19
3.2. Vabatahtlike tüüpide võrdlus.....	31
4. Kokkuvõtte ja metoodilised soovitused	51
4.1. Peamised järeldused ning viie aasta jooksul (2009–2013) toimunud muutused	51
4.2. Soovituslik metoodika vabatahtlikus tegevuses osalemise monitoorimiseks Eestis.....	54
Executive Summary	61
Kasutatud kirjandus	64
LISA 1. Metoodika tehniline kirjeldus	66
LISA 2. Uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” omnibus-küsitluse ankeet	70
LISA 4. Omnibus-küsitluse tulemuste lisatabelid	83
LISA 5. Telefoniküsitluse tulemuste lisatabelid	87
Jooniste loetelu	
Joonis 1. Vabatahtlike osakaal rahvastikus ja noorte hulgas	16
Joonis 2. Vabatahtliku tegevuse majanduslik väärtus, SKT %	17
Joonis 3. Vabatahtlikus tegevuses osalenute osakaal (n = 316)	20
Joonis 4. Vabatahtlikus tegevuses osalemise määr rahvastikus (n = 1000)	21
Joonis 5. Vabatahtlikus tegevuses osalemise määr maakonniti (n = 1000)	22
Joonis 6. Vabatahtlikus tegevuses mitteosalemise põhjused. 2009. ja 2013. aasta tulemuste võrdlus	25
Joonis 7. Teadlikkus vabatahtlikust tegevusest ja selle võimalustest („Kas olete kursis ...?”) (n = 1000)	26
Joonis 8. Teadlikkus vabatahtlikust tegevusest ja selle võimalustest („Kas olete kursis ...?”) (n = 1000)*	27
Joonis 9. Vabatahtlikuna tegutsemise valdkonnad, 2013. ja 2009. aasta võrdlus	28
Joonis 10. Vabatahtlike vabatahtlikus tegevuses osalemise viisid (n = 316)*	29
Joonis 11. Vabatahtlikus tegevuses osalemise sagedus, 2013. ja 2009. aasta võrdlus	30
Joonis 12. Regulaarsete vabatahtlike vabatahtlikus tegevuses osalemise sagedus, 2013. ja 2009. aasta võrdlus	31
Joonis 13. Elanike jagunemine vabatahtliku tegevuse tüüpide alusel (n = 1000)	31
Joonis 14. Telefoniküsitlusele vastanute jaotus (n = 600)*	32
Joonis 15. Vabatahtlike tüüpide jaotus	32
Joonis 16. Aktiivsete vabatahtlike tegutsemise sagedus (n = 184)	34
Joonis 17. Vabatahtlike roll tegevuses vabatahtliku tüübi järgi (n = 416)	35
Joonis 18. Viis populaarsemat vabatahtliku tegevuse valdkonda vabatahtliku tüübi järgi (n = 410)	37

Joonis 19. Vabatahtliku tegevuse ulatus vabatahtliku tüübi järgi (n = 416)	38
Joonis 20. Mõnda vabaühendusse kuuluvate vabatahtlike osakaal vabatahtliku tüübi järgi (n = 600)	39
Joonis 21. Organiseerunud vabatahtlike kuuluvus vabaühendustesse	39
Joonis 22. Teadlike vabatahtlike osakaal vabatahtliku tüübi alusel (n = 410)	40
Joonis 23. Kanalid, kust on saadud vabatahtlikku tegevust puudutavat infot (n = 600)	40
Joonis 24. Peamised kanalid, kust vabatahtlik on saanud vabatahtliku tegevuse kohta infot, vabatahtliku tüübi järgi (n = 600)	41
Joonis 25. Peamised probleemid vabatahtlikuna tegutsedes vabatahtliku tüübi järgi (n = 416)*	42
Joonis 26. Vabatahtlike keskmine hinnang organisatsioonile, mille juures nad tegutsesid vabatahtlikuna*	43
Joonis 27. Milliseid võimalusi pakub vabatahtlik tegutsemine? (% vabatahtlikest, n = 417)	44
Joonis 28. Vabatahtlike tüüpide järgi erinevad hinnangud võimalustele, mida vabatahtlik tegevus pakub (n = 417; % „täiesti nõus”)	45
Joonis 29. Huvi edaspidi vabatahtlikuna tegutseda ja valmisolek selleks (n = 600)	46
Joonis 30. Vabatahtliku tegevuse väärtustatus ühiskonnas („Kas vabatahtlik tegevus on ...?”) (n = 600)	47
Joonis 31. Organiseerunud aktiivsete vabatahtlike hoiakud vabatahtliku tegevuse suhtes („Vabatahtlik tegevus üldiselt on ...”) (n = 109)	48
Joonis 32. Mittevabatahtlike hoiakud vabatahtliku tegevuse suhtes („Vabatahtlik tegevus üldiselt on ...”) (n = 184)	49

Tabelite loetelu

Tabel 1. Vabatahtlike tüüpide sotsiaal-demograafiline struktuur (n = 598)	33
Tabel 2. Vabatahtliku tegevuse valdkonnad rühmiti (n = 410)	36

1. Analüüsi metoodika

1.1. Analüüsi lähtekohad ja kontseptuaalne raamistik

Käesoleva uuringu olulisim lähtepunkt on see, et tegu on kordusuuringuga. Aluseks on võetud Emori ja Poliitikauuringute Keskuse Praxis (edaspidi Praxis) vabatahtlikus tegevuses osalemise kaheetapilise uuringu (2008–2009) metoodika, küsimused-tunnused ja tulemused. Üle aja muutuste jälgimine võimaldab teha valdkonna arengust järeldusi, hinnata eesmärkide poole liikumise edu ning teha vajaduse korral korrektiive nii poliitikakujundamises kui ka organisatsioonide arendamises. Seetõttu on siinne, viis aastat hiljem tehtud uuring samm vabatahtliku tegevuse valdkonna dünaamilise mõõtmise poole ja loob aluse andmekogumise regulaarsusele.

Teine oluline lähtepunkt on eesmärk sõnastada uuringu tulemusel soovitud vabatahtliku tegevuse uuringu metoodika kohta. Arvestades alternatiivseid andmekogumisi ja analüüsimeetodeid vabatahtliku tegevuse arengu kirjeldamisel Eestis, tuleb selgitada käesoleva uurimuse üldist iseloomu. See on **ülevaateuurimus**, kus inimeste rühmalt kogutud materjali abil püütakse kirjeldada, võrrelda ja seletada vabatahtlikus tegevuses osalemist kui nähtust. Uurimuse eesmärk on **kirjeldada**, mitte leida seletusi hetkeolukorrale, luua hüpoteese ega ennustusi. Kirjeldavad uurimused keskenduvad küsimusele, missugused on uuritavas nähtuses selgemini esile tulevad käitumisviisid, juhtumid, uskumused ja protsessid. Samuti võib sinise uurimuse liigitada **rakendusuuringuks**, kuna lisaeesmärk on arendada selle tulemuste põhjal edaspidi vabatahtliku tegevuse valdkonna projekte, toetusmeetmeid, tugistruktuure ja teenuseid.

TRENDID VABATAHTLIKKUSE VALDKONNAS

Uuringu ettevalmistamisel vaatlesime alates 2009. aastast toimunud vabatahtlikkuse valdkonna sisulist arengut, mida on mõjutanud hulk muutusi ja muid sündmusi. Need võiks jagada kaheks: juhtimislikud nähtused ehk poliitikakujundajate ja toetavate institutsioonide tegevus ning sotsiaalsed sündmused, mis on olnud ühiskonnale laiemalt tajutavad ja nähtavad.

Valdkonna suunamisel toimunud sündmused ja ilmnenu tegurid

- Esimest korda on Eestis hinnatud vabatahtliku panuse majanduslikku väärtust ja loodud alused selle edaspidiseks hindamiseks¹.
- Siseministeriumi tellimisel valmis Praxises 2012. aastal vabatahtliku tegevuse kommunikatsiooni strateegia². See on mõeldud Siseministeriumile, Eesti kodanikuühiskonna tugistruktuurile, ettevõtetele, avalikkusele ja vabaühendustele eesmärgiga suurendada kõigi osapoolte vahelist koostööd ja võimekust vabatahtlike senisest edukama kaasamise nimel. Strateegia annab ülevaate vabaühenduste ja eri osapoolte kommunikatsioonipraktikast. Samuti analüüsitakse vabatahtliku tegevuse kommunikatsiooni nõrku ja tugevaid külgi, antakse soovitusi kommunikatsioonitegevusteks ja sõnumiteks kõigile osapooltele.
- Vabatahtliku tegevuse valdkonna üle-eestilise teavitustöö ja eeskoste paremaks korraldamiseks sai 2013. aasta alguses avaliku konkursi tulemusel regionaalministri valitsemisala strateegiliseks partneriks MTÜ Eesti Külaliikumine Kodukant.

¹ Kaarna, Risto, Noor, Külvi. 2011. Ülevaade vabatahtliku töö majandusliku ja sotsiaalse väärtuse hindamise võimalustest. Poliitikauuringute Keskus Praxis: Tallinn.

² Praxis. 2012. Organiseeritud vabatahtliku tegevuse kommunikatsioonistrateegia. Poliitikauuringute Keskus Praxis: Tallinn.

- Hoogsalt on levinud avaliku sektori enda koordineeritav vabatahtlik tegevus. Näiteks päästealal annab vabatahtlik tegevus märgatava panuse riigi päästesüsteemi toimimisse ja kogukonna turvatuunde tagamisse.
- SA Kodanikuühiskonna Sihtkapital on konkreetselt vabatahtlike tegevuse koordineerimise arendamiseks vabaühendustes korraldanud taotlusvoore (2010, 2012).

Ühiskondlikult rohkem nähtavad ja vabasektoris algatatud sündmused, mis on mõjutanud vabatahtliku tegevuse arengut

- Vabatahtlike kaasava algatuse „Teeme ära!” tekkimine 2008. aastal ja selle areng iga-aastaseks kogukonna ühistööd koondavaks ettevõtmiseks.
- Euroopa vabatahtliku tegevuse aasta 2011 ning sellega kaasnenud tegevused elanike teadlikkuse suurendamiseks.
- Ettevõtete vabatahtliku tegevuse kui spetsiifilise tegevusharu teke ja esimesed edukad näited. Oma panuse andis regionaalministri valitsemisala pilootprogramm, mis vahendas ettevõtetest ja ministriumidest vabatahtlike abiks vabaühendustesse oma eriala ja ekspertiisiga seoses³.

Käesoleva uuringu metoodika ja sisu kavandamises on arvestatud neid muutusi kui vabatahtliku tegevuse valdkonda mõjutavaid tegureid. Uuring ei võimalda aga siduda neid tegureid muutustega vabatahtlikus tegevuses osalemises, näiteks pidada neid ühe või teise trendi põhjuseks. Avalik sektor saab toetada vabatahtlikkuse arengut, luues selleks võimalikult soodsa keskkonna ja teavitades avalikkust – siinse uuringuga kogutud värske teadmine aitab seda rolli täita.

Viie aasta jooksul toimunud arengut, uusi nähtusi ja suundumusi arutati ka vabatahtliku tegevuse osapoolte fookusrühmas ja seejärel täiendati küsitlusankeeti. Muudatused ankeedis tõid aga kaasa selle, et polnud võimalik säilitada üksühest vastavust 2009. aasta küsitlusele. Seega pakub sinne analüüs ka täiesti uut infot näiteks vabatahtlike kaasamise kohta avaliku sektori korraldatavatesse tegevustesse ning ettevõtete vabatahtliku tegevuse ja professionaalidest vabatahtlike tegutsemise kohta.

VABATAHTLIKU TEGEVUSE TÜPOLOOGIA

Emori ja Praxise 2009. aasta uuringus vabatahtliku tegevuse kohta võrreldi vabatahtlike ja mittevabatahtlike. Peale selle moodustati klasteranalüüsi tulemusena kolm vabatahtlike tüüpi:

- I tüüp: väheaktiivne, konkreetsel tegevusel või sotsiaalsel võrgustikul põhinev vabatahtlik;
- II tüüp: aktiivne, projektides kaasalööv ja uutel kogemustel põhinev vabatahtlik;
- III tüüp: aktiivne, kitsa valdkonna ja rühmade tegevusel põhinev vabatahtlik.

Need tüübid lähtuvad peamiselt vabatahtliku tegevuse aktiivsuse-passiivsuse aspektist. Käesolevas uuringus lähtume küll 2009. aastal väljatöötatud terminoloogiast ja küsitlusankeedi tunnustest, kuid täiendame ja täpsustame vabatahtlike tüpoloogiat.

Selles uuringus on vabatahtlike liigitamise peamiseks teljeks omaalgatusliku ja organiseeritud vabatahtliku tegevuse eristus. Selline jaotus asub kõrgemal üldistusastmel ja on kasutusel ka teistes riikides (näiteks Soomes ja Suurbritannias) ning Eurobaromeetri statistikas. **Organiseeritud vabatahtlikuks tegevuseks** peetakse vabatahtlikuna osalemist mõne organisatsiooni juures, organisatsiooni algatatud ja elluviidud tegevustes. **Omaalgatusliku vabatahtlikkuse** aluseks on inimese oma algatus ja iseseisev tegutsemine.

³ Uus, Maiu. 2012. Vabatahtliku tegevuse pilootprogrammi hindamine. Analüüsi aruanne. Tellija: Siseministeerium. SA Poliitikauuringute Keskus Praxis.

Selline liigitus on ka funktsionaalsem ja toetab valdkonna arendamist. Näiteks kuna 2011.–2014. aasta kodanikuühiskonna arengukavas on seatud eesmärgiks just vabatahtlike kaasamine kodanikuühendustesse ning nende koordineerimise toetamine ja edendamine, on vaja koguda ja analüüsida infot organiseeritud vabatahtliku tegevuse kohta.

Teine põhitelg on tegevuse aktiivsus, mille alusel saab nii organiseeritud kui ka iseseisva vabatahtliku tegevuse jagada aktiivseks ja väheaktiivseks. 2009. aasta uuringus käsitleti väheaktiivset ühekordset ja aktiivset regulaarset tegevust. Kui vabatahtlikud abistavad konkreetse tegevuse, ürituse või projekti elluviimisel või reageerivad üleskutsele, siis on tegu **ühekordse vabatahtliku tegevusega**. Kindla korrapäraga (näiteks iga nädal, iga kuu, iga kahe kuu tagant, igal kevadel korduva) ja järjepidevalt pikema aja jooksul tegutsemist nimetatakse **regulaarseks vabatahtlikuks tegevuseks**. Käesolevas uuringus on aga sagedusskaalale lisatud **episoodiline vabatahtlik tegevus** – see on pigem juhuslik vabatahtlik tegevus, mida tuleb ette rohkem kui ühel korral. Siinse analüüsi tulemustele tuginedes on regulaarseid vabatahtlike nimetatud aktiivseteks ning ühekordseid ja episoodilisi väheaktiivseteks.

Aktiivsuse tunnus koondab seega mitu aspekti: tegevuse sageduse, kordade arvu ja juhuslikkuse/reeglipärasuse.

Kirjeldataud kahe sisulise telje ristamisest kujuneb neli vabatahtlike tüüpi:

- organiseerunud aktiivne (tüüp A);
- organiseerunud väheaktiivne (tüüp B);
- omaalgatuslik aktiivne (tüüp C);
- omaalgatuslik väheaktiivne (tüüp D).

Seega on erinevus 2009. aasta uuringuga võrreldes asjaolu, et järgnevas analüüsis ei ole kasutatud vabatahtlike liigitamiseks klasteranalüüsi. Klasteranalüüs võimaldaks näidata seoseid ja vabatahtlike tüüpe, mis ei pruugi olla etteaimatavad, kuid selliseid tulemusi on poliitikakujundamiseks ja vabatahtliku tegevuse tugistruktuuride arendamiseks keerulisem rakendada.

1.2. Analüüsietapid ja kasutatud andmed

Et selle uuringu eesmärgi on täpsustada vabatahtliku tegevuse monitoorimisel kasutatavat küsitlusmetoodikat, kirjeldatakse järgnevalt kasutatud metoodikat põhjalikumalt.

Andmeid koguti kahes etapis, mõlemal juhul küsitlusmeetodil. Küsitlusuuringute eeliseks peetakse tavaliselt seda, et nende abil saab koguda suure andmestiku: haarata palju inimesi ja esitada rohkelt küsimusi. Küsitlusmeetod on tõhus, sest säästab uurija aega ja vaeva. Ankeetküsitluse küsimustega saab koguda andmeid⁴ faktide, käitumise ja tegevuse, teadmiste, väärtuste, suhtumiste, uskumuste, arusaamade ja arvamuste kohta. Tänu standardiseeritud ja läbimõeldud ankeedile saab andmeid kiiresti talletada ja analüüsida. Andmekogumise ajakava ja kulutusi on võimalik täpselt planeerida. Tavaliselt analüüsitakse küsitlusandmeid kvantitatiivselt ja kasutatakse mitmesuguseid statistilise analüüsi viise.

Küsitlusmeetodi puudusteks on peetud kogutud andmete teatavat pinnapealsust ja teoreetilise panuse nõrkust. Muu hulgas ei ole võimalik küsitlusandmete puhul kontrollida, kui tõsiselt vastajad uuringusse suhtuvad, kui hoolikalt ja ausalt nad vastavad. Samuti on keeruline avastada küsimuste ja vastusevariantide valesi mõistmist – selleks on soovitatav teha väikesemahuline katseküsitlus. Oluline on koostada

⁴ Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2005. Uuri ja kirjuta. Tallinn: Medicina, lk 183.

ankeet hoolikalt ning kaaluda küsimuste ja vastusevariantide sisukust, sõnastust ja koosmõju. Küsitluseuringu puhul võib kujuneda suureks ka kadu (vastamata jäänud küsimuste hulk).

Kuigi siinse analüüsi põhiohk on küsitlusel ja kvantitatiivsel andmeanalüüsil, täiendab seda tõhusalt kvalitatiivne osa. 17. septembril 2013 korraldati vabatahtliku tegevuse valdkonna **sidusrühmade esindajatega fookusrühma intervjuu**, et täpsustada uuringu lähtepunkti ja koguda uuringuküsimuste sõnastamiseks eri poolte arvamusi. Sealhulgas oli eesmärk

- arutada läbi vabatahtliku tegevuse arengut mõjutavad viimaste aastate (ja tuleviku-) suundumused, et selgitada nende arvestamise olulisust ja võimalusi uuringu meetodikas;
- täiendada põhitunnuseid, mis on kvalitatiivsema laadiga ja ajas muutuvad, näiteks vabatahtliku tegevuse motivaatorid ja takistused, vabatahtliku tegevuse väärtustamine;
- selgitada asjatundjate ootusi küsitlusele ja projektile, et neid võimaluse korral edasises tegevuskavas ja meetodikas arvestada.

Fookusrühma kutsuti 39 inimest, realselt osales 12 inimest. Nad esindasid järgmisi sidusrühmi: vabatahtlike erineval määral kaasavad vabaühendused üle Eesti (sh nii suuremad üle-eestilised katusorganisatsioonid kui ka väiksemad kohalikud liikmesorganisatsioonid), ettevõtted ja/või personalijuhid, juhtivad sõnumiedastajad vabatahtliku töö teemadel nii avalikust kui ka vabasektorist, edukad ja avalikkuses tähelepanu köitnud vabatahtlike kaasavad organisatsioonid ning piirkondlike tugistruktuuride (vabatahtlike keskuste) esindajad. Esindatud olid ka avalikud teenistujad, kes tegelevad kodanikuühiskonna temaatikaga, sh nii Siseministeriumi sisejulgeoleku (pääste-) valdkonna kui ka regionaalministri valitsemisala ametnikud, kes mõjutavad vabatahtlikkuse arengut. Selline fookusrühma arutelu aitab luua parima küsitlusankeedi ja sellega maandada küsitlusmeetodi riske.

Uuringuprojekti põhitegevus oli kaheosaline kvantitatiivne ankeetküsitlus. Küsitlused teostas Turu-Uuringute AS. Andmeid analüüsis ja käesoleva tulemuste aruande koostas Praxis.

UURINGU ESIMENE ETAPP: ESINDUSLIK ELANIKKONNA UURING

Eesmärk oli teha kindlaks vabatahtlikus töös osalemise määr ning kirjeldada vabatahtlike ja mittevabatahtlike sotsiaaldemograafilist tausta. Uuringu esimeses etapis selgitati etteantud definitsiooni alusel välja vabatahtliku tööga kokku puutunud elanike osakaal ja sotsiaaldemograafiline taust, samuti eriliigilise tegevuse osakaal, et saada vabatahtliku tegevuse tüpoloogia jaotus.

Vajadus selliseks eraldi etapiks lähtub olukorrast, et erinevate uuringute andmetel Eestis vabatahtlikku tööd teinud inimeste osakaal rahvastikust on (1) suhteliselt väike ja (2) kõigub sõltuvalt kasutatud meetodikast 4,5%st 30%ni (kui arvestada sisse ka nn mitteteadlikud vabatahtlikud, siis isegi 47%ni). See on liiga väike määr, et leida tavalisest esinduslikust üle-eestilisest uuringust (sõltumata sellest, kas valimi suurus on 500 või 1000 inimest) piisav hulk vabatahtliku tegevuse kogemusega inimesi, mis võimaldaks analüüsida ka nende alamrühmi ja vabatahtliku tegevuse tüüpe. Samuti jääks vabatahtliku tegevusega mitte kokku puutunud inimeste osakaal uuringu kõiki uurimisküsimusi arvestades ebamõistlikult suureks.

Esimeses etapis koguti andmeid *omnibus*-küsitluse teel. Selle **üldkogum** on kogu Eesti rahvastik vanuses 15–74 aastat (975 214 inimest). **Valimi** suurus, st ühe uuringuga hõlmatud küsitletavate hulk oli **1000** inimest. Valimi moodustamisel kasutasime üldkogumi proportsionaalset mudelit. Valim moodustati kihistatud kvootvalimi põhimõttel, võttes arvesse eelnevatest analüüsideselgunud vabatahtlikus tegevuses osalemise määra ja laadi eristavaid tunnuseid: sugu, vanust, haridustaset ja rahvust. Sellest tulenevalt on tähtis tagada valimi esinduslikkus nende nelja tunnuse puhul. Kui valimi sotsiaaldemograafiline taust on üldkogumiga sarnane, on tegu hea valimiga, st usaldusväärse hinnanguga vabatahtlike ja mittevaba-

tahtlike suhte. Valimivõtu vea vähendamiseks on andmed kaalutud selliselt, et analüüsitud valimi struktuur oluliste demograafiliste tunnuste järgi vastaks kogu Eesti rahvastikule (vt lisa 1, kaalumise protseduuri kirjeldus).

UURINGU TEINE ETAPP: FOKUSTATUD VABATAHTLIKU TEGEVUSE TÜÜPIDE UURING

Eesmärk oli täpsemalt kirjeldada vabatahtlikus tegevuses osalemise eri tüüpe ja neid omavahel võrrelda. Küsitlemisel kasutati telefoniintervjuu meetodit CATI (ingl *computer assisted telephone interviewing*). Valimivõtu meetodina kasutati **kvootvalimit** (ingl *quota sampling*, ka **mittetõenäosuslik kihtvalik**). Selle valimivõtu puhul ei satu vastajad valimisse juhuslikult, st kõigil ei ole võrdne tõenäosus valimisse sattuda. Vastajad valitakse varem uurimisküsimusest tulenevalt koostatud tunnus(t)emaatriksi alusel – selleks on ankeedis nn skriiningküsimused. Kvootidele võib määrata alam- või ülemmäära. Intervjuusid tehakse seni, kuni iga kvoot on täidetud varem määratud arvu vastajatega. Kvootvalimi nõrk külg on see, et iga kvoodirühma suurus ei pruugi peegeldada selle rühma osakaalu üldpopulatsioonis ega olla demograafiliselt tunnustelt samasuguse struktuuriga.

Käesolevas uuringus seadsime sihiks koguda 600 telefonintervjuud, mis jagunesid 150 intervjuuga võrdseteks kvootideks: vabatahtlikus tegevuses mitteosalenud, aktiivsed/regulaarsed ja organiseerunud vabatahtlikud, väheaktiivsed/ühekordsed organiseerunud vabatahtlikud; aktiivsed/regulaarsed ja omal algatusel tegutsevad vabatahtlikud. Algul jäi kvootvalimist välja see rühm inimesi, kes on viimase 12 kuu jooksul osalenud vabatahtlikus tegevuses ainult ühel korral ja omal algatusel – ekspertide ja tellijate aruteludest selgus, et nende puhul on avalikul sektoril kõige vähem võimalusi suunata valdkonna arengut, mistõttu ei ole seda rühma vaja uuringus põhjalikumalt kirjeldada. Telefoniküsitluse tegemisel selgus, et väga keeruline ja kulukas oli leida ühekordselt organisatsioonide juures vabatahtlikku tegevusse panustanud inimesi – nende tabamiseks ei ole kvootvalim ilmselt sobivaim. CATI küsitluse lõpus, kui olid täitunud teiste rühmad kvoodid (150), otsustati lasta kvoodi piirmäärad vabaks ja küsitleda edasi seni, kuni saab täis üldsiht 600 telefoniintervjuud. Seetõttu ei ole CATI kvootides vastanud uuringus võrdsetelt 150, vaid ühekordseid organiseerunud on 59 ja ülejäänud rühmi algul planeeritust rohkem. Uuringuprojektis kasutati alusena kahte olemasolevat küsitlusankeeti: ankeeti, mida kasutati projekti „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis” käigus 2008. a sügisel tehtud *omnibus*-uuringus, ja 2009. aasta kevadel tehtud eriuuringu ankeeti⁵. Käesoleva uuringu üks ülesandeid oli tagada tulemuste võrreldavus eelmise uuringu andmetega. Selle saavutamiseks kasutati küsitlusankeetides sama struktuuri, küsimuste sõnastust ja enamiku küsimuste puhul ka valikvastuseid.

Ankeeti täiendati, et koguda infot uute nähtuste avaldumise kohta vabatahtliku tegevuse valdkonnas. Sellised on näiteks vabatahtlike panus avaliku sektori asutuste tegevusse ning nende professionaalidest vabatahtlike osakaalu suurenemine, kes panustavad oma erialaseid teadmisi ja oskusi avalikes huvides. Ankeedi põhimuudatused on esitatud alapeatükis 4.2.

⁵ Ankeetid on kättesaadavad Emori ja Praxise projekti „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis” uuringuaruande I osas (Detsember 2008).

2. Rahvusvahelise praktika võrdlev analüüs

Riikide valikul on kaalutud, kellega võrdlus annab Eesti olukorra kirjeldamisel ja hindamisel enim teavet.

Kui riikidel on sarnased kultuurilised, makro- ning majandus- ja institutsionaalsed tingimused, on vabatahtlikkust mõjutavad tegurid ja protsessid nendes riikides tõenäoliselt võrreldavad. Selle loogika alusel on Eestile sobivaimad võrdlusriigid pärit Kesk- ja Ida-Euroopast, teiste seas naaberriigid Läti ja Leedu. Seda rühma esindavad käesolevas võrdluses Läti ja Tšehhi.

Eesti on Ameerika Ühendriikide Rahvusvahelise Abi Agentuuri (USAID) jätkusuutlikkuse indeksi⁶ kohaselt olnud nende riikide seas oma kodanikuühiskonna arengu poolest mitu aastat järjest selgelt esikohal ja Eesti ühendused on selle piirkonna kõige arenenumad. Seepärast oleks tulevikkuvaatavalt pigem õigustatud võrrelda Eestit kaugemate, ent edukamate riikidega, samuti arvestada nende kogemusi ja võtta sealseid kogemusi mugandatult üle.

Eestile lähemal asuvate ja pikema demokraatitraditsiooniga Põhjamaade puhul tasub silmas pidada nende sotsiaal-majandusliku olukorra suurt erinevust võrreldes Eestiga. Need ühiskonnad juhinduvad pigem sotsiaaldemokraatlikust mudelist, mille puhul eeldatakse riigi toetust ja sekkumist, samal ajal kui Eesti on alates 1990. aastaist hoidnud pigem parempoolset majanduspoliitilist suunda. Teisalt on Põhjalas vabatahtlikus tegevuses osalemine väga ulatuslik. Seda rühma esindab võrdluses Soome.

Suhted avaliku sektori ja ühenduste vahel on juhtivate kodanikuühenduste meelest kõige paremini reguleeritud riikides, kus seda soodustavad üleriigilised raamdokumendid. Näiteks Inglismaal, Šotimaal, Iirimaa ja Walesis on selleks dokumendid nimega „Compact”, Kanadas aga „Accord”. Eesti kodanikuühiskonna arengut on tugevasti mõjutanud Lääne-Euroopa ja angloameerika kultuuriruum. Nii on eeskujude põhjal koostatud Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon (EKAK) ja seejärel 2011.–2014. aasta kodanikuühiskonna arengukava, misjärel loobuti eraldiseisvast vabatahtliku tegevuse arengukavast. Sellest rühmast on riikide valikus esindatud Suurbritannia, Saksamaa ja USA.

KODANIKUALGATUSLIKU, SH VABATAHTLIKU TEGEVUSE RIIKLIKU TOETAMISE TRENDID

Erinevatest analüüsides saab esile tuua üldisi trende, mis mõjutavad kodanikualgatuse ja riigi suhteid. Need suundumused kujundavad ka vabatahtlikkuse arengut ja selle soodustamist riigi toel.

Levinuimad ja allikates korduvad trendid on järgmised⁷.

- **Avalikust sektorist pärit rahastamismahu kõikumine** ja majanduskriisi mõju. Kuigi konkreetseid mõjuanalüüse pole tehtud, viitab mitu ELi riikide kohta tehtud ülevaadet, et majanduskriis on pärssinud avaliku sektori toetust vabaühendustele ja vabatahtlikule tegevusele.
- **Suurenenud on teenuste osutamine vabasektori poolt.** 2010. aastal⁸ märgati, et 13s Euroopa Liidu riigis on avalik sektor tellinud vabasektorilt järjest rohkem teenuseid ja neid ka vabasektorile üle andnud. Majandussurutise ajal oli selline ülesannete jaotuse suund avalike teenuste puhul märgatav just nn vanades liikmesriikides, nagu Suurbritannia, Prantsusmaa ja Itaalia.
- **Rahaliste ressursside detsentraliseerimise poole liikumine.** Näiteks on nii Hollandis kui ka Poolas suurenenud kohalike omavalitsuste roll vabaühenduste toetuste üle otsustamisel.

⁶ USAID jätkusuutlikkuse indeks aastate lõikes <http://www.ngo.ee/indeks>.

⁷ Üldistatud „Volunteering in the European Union” (2010) ja „Volunteering Infrastructure in Europe” (2012) põhjal.

⁸ „Volunteering in the European Union”. 2010.

SEADUSED JA MUUD VABATAHTLIKU TEGEVUSE DOKUMENDID

Riikides vastu võetud poliitikadokumentide peamine eesmärk on vabatahtlikkust teadvustada ja üldiselt soodustada. Eraldi teema on ametlikes dokumentides vabatahtlikele töötingimuste tagamine, sh näiteks nende kindlustamine haiguse või õnnetusjuhtumi puhul või vastutuskindlustus. Riigiti on dokumendid väga erinevad, kuid nende ühisjoon on vabatahtlike panuse tunnustamine ja sellele avalikkuse tähelepanu juhtimine.⁹

Euroopa vabatahtlikkuse uuringu (2010) järgi on osas ELi liikmesriikides spetsiaalne vabatahtlikku tegevust puudutav õigusakt. Selline on vastu võetud näiteks Tšehhis¹⁰, kuid sealgi pole tegu mitte tervikliku õigusraamistikuga, vaid dokumendis määratletakse vabatahtliku tegevuse vormid. Seaduses on reguleeritud tingimused, kuidas riik toetab kodanikualgatuslikku ja vabatahtlikku tegevust. Nii on eristatud vabatahtliku tegevuse 12 kategooriat ja nende akrediteerimise tingimusi. Samale seadusele on välja töötatud muudatused, mille jõustumist eeldatakse 2014. aastal.

Saksamaal kehtib riiklik vabatahtliku tegevuse strateegia (2010), mis ongi riikliku poliitika aluseks. Ka liidumaades on jõustatud oma dokumendid. Suurbritannias on Šotimaal ja Walesis eraldi akt, kuid ühine seadus Suurbritannias puudub. Lätis, Soomes ega Eestis vabatahtlikkuse seadust ei ole.

VABATAHTLIKU TEGEVUSE DEFINITSIOON

Euroopa Liidus on kasutusel definitsioon, mis hõlmab kõiki vabatahtliku tegevuse vorme – nii organiseeritud kui ka iseseisvat tegevust. Selle kohaselt põhineb vabatahtlik tegevus inimese enda vabal tahtel ja tema motivatsioonil ning selle eest ei saada tasu. Selline määratlus vastab Eestis kasutatud sõnastusele:

Vabatahtliku tegevuse all mõeldakse oma aja, energia või oskuste pakkumist vabast tahtest ja rahalist tasu saamata peamiselt avalikes huvides ja ühiskonna heaks, kuid ka teiste heaks tehtavaid tegevusi. Oma pere liikmete abistamist ning rahalisi või esemelisi annetusi ei loeta vabatahtlikuks tegevuseks.¹¹

Euroopa Noorte Foorum defineerib vabatahtlikku tegevust veelgi täpsemalt:

- tegevus, mis toimub inimese enda vabal tahtel, kus ta pühendab aega ja energiat teiste inimeste ja üldiselt ühiskonna kasuks;
- selle eest ei saada tasu, kuid kaetakse otseselt tegevusega seotud kulud;
- mittetulunduslik ja avalikes huvides, toimub peamiselt vabaühenduste kui mittetulunduslike organisatsioonide kaudu ning seetõttu pole motiveeritud materiaalse hüve saamisega;
- ei tohi asendada tavapäraselt tasustatud tööd.

Euroopa Nõukogu vabatahtlikkuse aasta (2011) jaoks pakutud definitsioon on järgmine¹²:

Termin „Vabatahtlik tegevus“ hõlmab kõiki liike vabatahtlikku tegevust, sealhulgas nii organiseeritud kui iseseisvat, mis toimuvad inimese enda vabal tahtel, valikul ja motivatsiooni alusel ning ei eelda tasu saamist. Need tegevused toovad kasu vabatahtlikule endale, kogukonnale ja ühiskonnale.

⁹ „Volunteering in the European Union”. 2010.

¹⁰ „Zákon o dobrovolnické službě”. 2002.

¹¹ Definitsioon www.vabatahtlikud.ee/et/Vabatahtlik-tegevus

¹² [Volunteering in the European Union](#), GHK (2010).

VABATAHTLIKUS TEGEVUSES OSALEMISE MÄÄR

Käesoleva võrdleva ülevaate loomisel on kasutatud andmeid Euroopa vabatahtlikkuse uuringust „Volunteering in the European Union 2010”, mis koondab ELi liikmesriikides tehtud uuringute infot.

Tuleb märkida, et siinset analüüsi tehes ei olnud võimalik kasutada riikide originaaluuringuid ning analüütikud ei kasutanud allikatena küsitlusankeete eri keeltes. Võib eeldada, et küsitluste meetodika on olnud erinev. Näiteks ei ole teada, kuidas on arvestatud vabatahtlikus tegevuses osaluse määra rahvastikus, st kas see arv sisaldab nii teadlikku kui ka mitteteadlikku vabatahtlikkust. Seetõttu saab olemasolevaid andmeid kasutades luua küll võrdleva pildi, kuid mitte teha selle alusel järeldusi erisuste põhjuste kohta.

Euroopa Liidus keskmiselt (riikide enda ja võrdlevate uuringute järgi) osaleb vabatahtlikus tegevuses 22–34% üle 15aastastest elanikest¹³. Riikide uuringute põhjal võib väita, et osalusmäär on ELi riikidest kõige kõrgem Suurbritannias – sealne 44% rahvastikust paistab silma kogu ELi võrdluses. Soome ja Saksamaa (36%) kuuluvad samuti kõrge osalusmääraga rühma. Eesti ja Läti on pigem keskmise osalusmääraga riikide seas, seega lähedased ELi keskmisele määrale. Samasse rühma kuulub Tšehhi, kus määr on viimastel aastatel tõusnud.

Euroopa vabatahtlikkuse uuringus tõdetakse, et aastail 2000–2010 on vabatahtlikus tegevuse osalemise määr liikmesriikides pidevalt kerkinud. Selle põhjused võivad olla inimeste hoiakutes, mille puhul torkavad silma eelkõige sotsiaalsed ja keskkonnateemad. Samuti on mõju avaldanud suuremahulised avalikud kampaaniad, Eestis näiteks „Teeme ära!”. Kasvab ka vabaühenduste arv, mis tähendab, et inimestel on võimalik liituda järjest uute organisatsioonidega ja valida mitme teemavaldkonna vahel. Vabaühendused kaasavad vabatahtlikke üha rohkem avalike teenuste osutamisse ning vabatahtlikud liituvad ka projekti-põhiste tegevustega.¹⁴

USA puhul on vabatahtlike statistikat koguv organisatsioon Volunteering in America hinnatud osalusmäära 26,5%le (2012).

VABATAHTLIKE VANUSE TRENDID. NOORTE OSAKAAL VABATAHTLIKUS TEGEVUSES

- Riigid, kus kõige aktiivsemalt osalevad noored (15–30aastased): Tšehhi, Läti.
- Riigid, kus aktiivsemalt osalevad täiskasvanud (30–50aastased): Eesti, Soome.
- Kõrge osalusmäär ühtlaselt kõigis vanuserühmades: Suurbritannia.
- Vanemaeliste osalusmäär tõuseb: Soome¹⁵.

Lätis on 30% noortest osalenud vabatahtlikus tegevuses, seejuures on osakaal pidevalt suurenenud. Näiteks oli alles 2007. aastal vabatahtliku tegevusega hõivatud vaid 12% Läti noortest.¹⁶ Saksamaal on tõdetud kümne aasta jooksul pigem väikest langust alates noorte osalusmäärast 37% (1999) kuni 35%ni (2009). Mitmes riigis (Suurbritannia, Soome) levib suundumus, et noored on hõivatud rohkem iseseisva (mitte organiseeritud) vabatahtlikkusega ja seda regulaarselt.

¹³ Näiteks „Eurobaromeeter 2011” European Parliament Special Eurobarometer 75.2 (2011). Voluntary work arvestab ELi riikide keskmiseks 24% elanikest, [Euroopa väärtuste uuring](#), aga 29% EL elanikest.

¹⁴ „Volunteering in the European Union”. (2010)

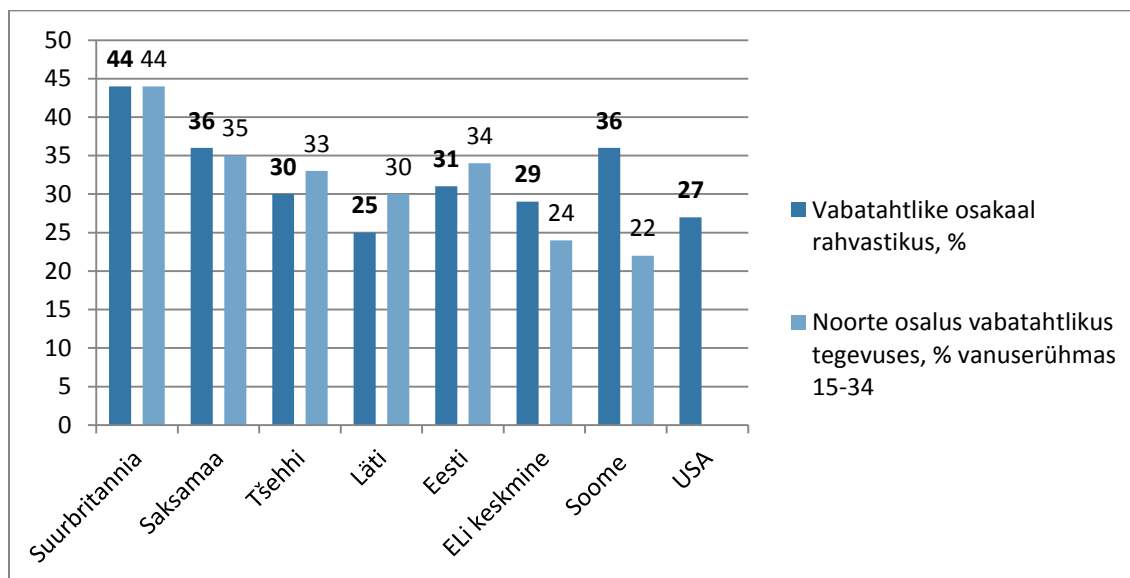
¹⁵ „Volunteering in the European Union”. (2010). Table 3-6 Trends in the age of volunteers across European countries.

¹⁶ [Läti vabatahtliku tegevuse portaal](#), vt ka European Commission (2007) [Eurobarometer Report: European Social Reality. Special Eurobarometer 273 / Wave 66.3 – TNS Opinion & Social](#)

Käesoleva uuringu järgi on Eesti noored vanuses 15–24 eluaastat aktiivsemad kui rahvastik keskmiselt: noorte vabatahtlike osakaal oma vanuserühmas on 42%, samas kui üldine osalusmäär on 31%.

Enamikus ELi riikides on kõige aktiivsemad vabatahtlikud töötavad (st mitte õppivad või töötud) inimesed.

JOONIS 1. VABATAHTLIKE OSAKAAL RAHVASTIKUS JA NOORTE HULGAS



* Allikas: võrdlus tugineb uuringute „Volunteering in the European Union” ja „Youth on the Move” andmetele, v.a Eesti, mille puhul on kasutatud käesoleva, 2013. aasta uuringu omnibus-küsitluse andmeid.

VABATAHTLIKU TEGEVUSE MAJANDUSLIK VÄÄRTUS

Johns Hopkinsi võrdleva uuringu järgi võib väita, et vabatahtliku tegevuse keskmine majanduslik väärtus on umbes 1% sisemajanduse kogutoodangust (SKT). Hinnang on antud 37 riigi põhjal, mille statistika koondati 2010. aastal¹⁷. Nende riikide vabatahtlike panus oli kokku 400 miljardit USA dollarit ehk ligikaudu ehk 546 miljardit eurot.

Siin jääb Eesti igati keskmise lähedale (Praxise 2011. aastal tehtud analüüsi põhjal), kuna meilgi on kõnealune määr 1% SKTst, kui meetodikas on arvestatud ka mitteteadlike vabatahtlike panuse väärtust.

Siiski tuleb majandusliku väärtuse hindamisel arvesse võtta asjaolu, et valikus olevates riikides põhineb arvestus erinevatel meetoditel ja riikide võrdlus on seetõttu ebatäpne.

Vabatahtliku tegevuse kohta puudub valdkonna infovajadustele vastav statistiline uuring. Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) soovitusel tuleks Eesti tööjõu-uuringusse lisada vabatahtliku töö moodul, mis põhineks ILOs välja töötatud küsimustikul (17 küsimust kord kvartalis ja lisaks 9 küsimust kord aastas)¹⁸. See aitaks märkimisväärselt kaasa värskel info saamisele vabatahtliku tegevuse kohta ja võimaldaks teha senisest palju paremaid rahvusvahelisi võrdlusi. Ka tunnustatud organisatsiooni Euroopa

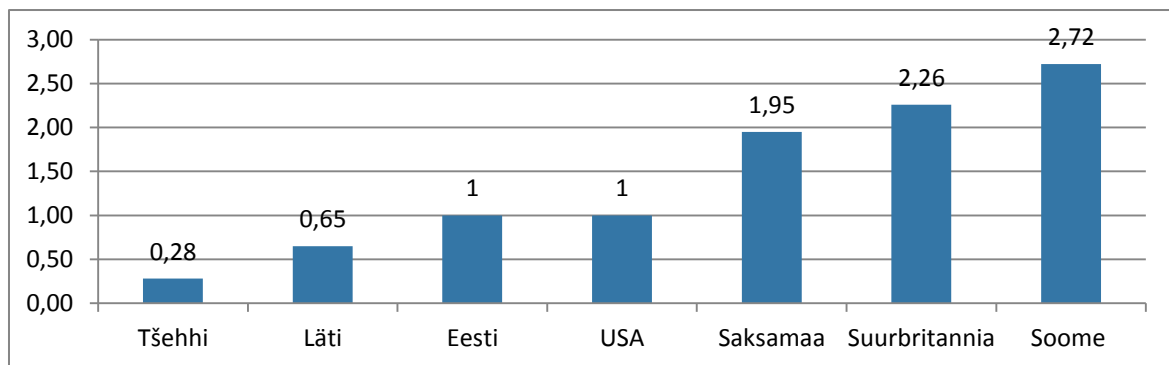
¹⁷ „Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project”. Märkus: baasaasta varieerub riigiti.

¹⁸ See soovitus on esitatud Praxise uuringuaruandes „Ülevaade vabatahtliku töö majandusliku ja sotsiaalse väärtuse hindamise võimalustest” (2011) ning toetub Johns Hopkinsi ülikooli ja ILO koostöös aastaid välja töötatud ankeetidel. Lisateave: „International Labour Organization. Manual on The Measurement of Volunteer Work. Final Approved Pre-Publication Version”. International Labour Office Geneva. March 2011.

Vabatahtlike Keskus (European Volunteer Centre, CEV) algatusel nõutakse paremat statistikat, et vabatahtliku tegevuse majanduslikku väärtust saaks mõõta täpsemini ja ühtsetel alustel¹⁹.

Mõni riik on palunud vabatahtlikel hinnata oma töömahtu, st vabatahtlikule tegevusele kulunud töötunde. Soomes panustab keskmine vabatahtlik 216 ja Suurbritannias 161 tundi aastas. Ida-Euroopa riikides on keskmine töömaht väiksem, näiteks Eestis 63, Lätis 57 ja Tšehhis 47 tundi aastas.

JOONIS 2. VABATAHTLIKU TEGEVUSE MAJANDUSLIK VÄÄRTUS, SKT %



* Allikas: võrdlus tugineb uuringu Lester M. Salomon, S. Wojciech Sokolowski, Megan A. Haddock, and Helen S. Tice, *The State of Global Civil Society and Volunteering: Latest findings from the implementation of the UN Nonprofit Handbook. Working Paper No. 49.* (Baltimore: Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, 2012) ning veebilehtedel <http://www.volunteeringinamerica.gov/> ja http://www.jaunatneslietas.lv/en/volunteering_olevate_uuringute_andmete.

VABATAHTLIKU TEGEVUSE VALDKONNAD

Kõige rohkem panustavad Euroopa Liidu riikide vabatahtlikud järgmistesse valdkondadesse²⁰:

- sport, rekreatsioon, vaba aeg;
- kultuur ja kaunid kunstid;
- haridus, koolitamine ja teadus;
- sotsiaalvaldkond;
- tervis.

Sportivaldkond on vabatahtlike arvu poolest esikohal näiteks Soomes ja Saksamaal.

Eestis on populaarseimad valdkonnad mõnevõrra erinevad. Kõige soositum on keskkonnakaitse, loodushoid ja säästev eluviis, mille heaks on käesoleva uuringu põhjal tegutsenud 37% vabatahtlikest. Kuigi see valdkond oli oluline ka 2009. aastal, on selles valdkonnas selja taga kõige suurem kasv – seda võib seletada muu hulgas algatuse „Teeme ära!” ning Eestimaa Looduse Fondi talgute tuntuse ja suure kaasalööjate arvuga. Lisaks on menukas tegevus kohaliku elu edendamisel. Muud valdkonnad, milles Eesti inimesed suuremal määral osalevad, on noorsoo- ja lastetöö ning seejärel haridus ja sport.

Euroopa vabatahtlike uuringus nimetati peamiste tegevustena, mille kaudu vabatahtlikud oma panust kirjeldasid, järgmisi: administratiivsed ja assisteerivad ülesanded, inimeste abistamine, vabatahtliku

¹⁹ European Volunteer Centre. Programmi tutvustus.

²⁰ „Volunteering in the European Union”. 2010.

tegevuse ettevalmistamine ja elluviimine, juhtimise ja koordineerimise ülesanded, kampaaniad ja kommunikatsioon ning ürituste korraldamine.

USA vabatahtlikud on hõivatud peamiselt järgmistes tegevusvaldkondades:

- annetuste kogumine, rahastuskampanias osalemine (26%);
- toitlustamise korraldamine, toiduabi kogumine, toidu jagamine (24%);
- lihtsamad füüsilised ja ehitustööd (20%);
- koolitus, haridus (18%)²¹.

²¹ Volunteering and Civic Life in America.

3. Küsitluste tulemused

3.1. Ülevaade *omnibus*-küsitluse tulemustest

Selles alapeatükis on esitatud uuringu tulemused kahe küsitluse kohta, alustades rahvastiku-küsitlusega ja jätkates vabatahtlike tüüpide kirjeldamiseks ning võrdlemiseks tehtud telefoni-küsitlusega. Küsitlusankedid ja lisatabelid tulemuste kohta asuvad uuringu lisades.

MIS ON VABATAHTLIK TEGEVUS JA MILLEGA SEDA SEOSTATAKSE?

Vabatahtlikku tegevust on nii Eestis varem tehtud uuringutes kui ka rahvusvaheliselt defineeritud ning mõõdetud erineval viisil. Vabatahtliku tegevuse mõistet võib taustast, kogemustest ja tavadest sõltuvalt tõlgendada mitmeti ning osa inimesi ei pruugi üldse olla vabatahtlikust tegevusest teadlikud ega sellega kokku puutunud.

Kui küsitlusele vastajatel paluti kõigepealt öelda, mis neile seoses vabatahtliku tegevusega Eestis esmalt meenub, siis 41% ei osanud küsimusele vastata. See võib tunduda suure osakaaluna, kuid 2008. aastal ei osanud sellele küsimusele vastata koguni 57%.

Ülejäänud vastajad nimetasid erinevaid tegevusi, kuid peamiselt seostus vabatahtlik tegevus „Teeme ära!” liikumise ja koristustalgutega, mida nimetas 22% vastanutest. Võrreldes 2008. aasta kevadega on teadlikkus nendest tegevustest kasvanud: tollal seostas vabatahtlikku tegevust ennekõike koristusaktiividega 12% ja konkreetselt „Teeme ära! 2008” prügikoristustalgutega 4% vastanutest.

9% vastanutest nimetas käesolevas küsitluses kellegi abistamist ja ühiskonna heaks tasuta töö tegemist. Kui 2008.–2009. aasta uuringus mainiti kõige sagedamini (15% vastajatest) annetamist, heategevust ja doonorlust, siis 2013. aastal seostas vabatahtlikku tegevust heategevuse ja annetuste tegemisega vaid 3% ja doonorlusega 1% vastanutest. 2013. aastal andsid üksikud inimesed vastuseks ka Toidupanga, varjupaigas loomade abistamise, perede toetamiseks asjade kogumise, Kaitseliidu, tasuta remondi- ja korrastustööde tegemise, kultuuriüritustel vabatahtlikuks olemise ja muud tegevused.

Need viie aastaga toimunud muutused viitavad nii vabatahtliku tegevuse mõiste täpsustumisele kui ka elanike üldise teadlikkuse paranemisele vabatahtlikust tegevusest. Rahvusvaheliselt kõige rohkem kasutatava definitsiooni järgi on vabatahtlik tegevus **oma aja, energia või oskuste pakkumine vabast tahtest ja rahalist tasu saamata, peamiselt avalikes huvides ja ühiskonna heaks, kusjuures oma pereliikmete abistamist ei loeta vabatahtlikuks tegevuseks.**²² Sellest lähtuvalt ei peeta vabatahtlikuks tegevuseks näiteks raha või asjade annetamist ega doonorlust – see eristus võib olla jõudnud ka üldsuse teadvusse.

Siinse uuringu küsitluses defineerisime vabatahtliku tegevuse veelgi täpsemalt. Olulisima muudatusena välistasime kultuurinormidest tuleneva ligimese aitamise, nagu hääletajate auto peale võtmise, kellegi tee ületamisel või raske koti kandmisel abistamise, kukkunu püstiaitamise jms. Veel võtsime arvesse, et üldjuhul ei peeta vabatahtlikuks tegevuseks meelevaldusel oma meelsuse näitamist ega petitsioonile allkirja andmist. Me ei arvestanud vabatahtliku tegevuse alla ka kohustuslikku tegevust, näiteks koolipraktikat, samuti kohtu, alaealiste komisjoni vm institutsiooni poolt määratud ühiskondlikult kasulikke tööd, ega ka viimastel aastatel Eestis palju kõneainet pakkunud omaste hooldamist.

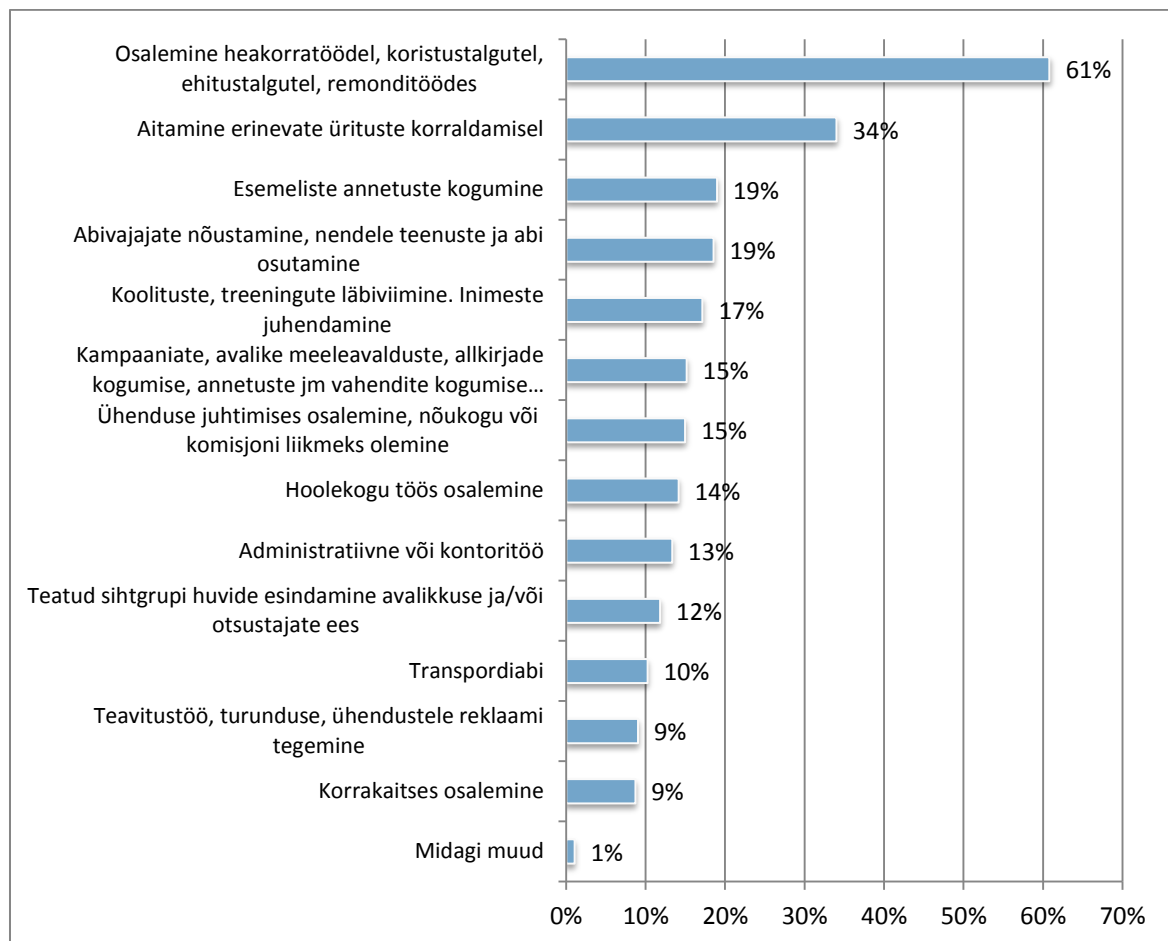
²² Definitsioon esineb mitmes allikas, nt allikas „Volunteering in the European Union” (2010).

VABATAHTLIKUS TEGEVUSES OSALEMISE MÄÄR

Rahvastikuküsitluse vastajatele selgitati vabatahtliku tegevuse definitsiooni ja neilt küsiti, kas nad on sellises tegevuses osalenud. Küsimusele vastas jaatavalt **24%, mis näitab, et viimase 12 kuu jooksul on vabatahtlikus tegevuses osalenud 239 456 inimest (hinnanguveega 213 222 – 265 690²³)**. Need 24% vastajatest on n-ö teadlikud vabatahtlikud. 73% vastas, et nad ei ole viimase 12 kuu jooksul vabatahtlikus tegevuses osalenud ja 3% ei osanud küsimusele vastata.

Varasemad uuringud ja eelkõige välisriikide kogemus on näidanud, et kõik vabatahtlikku tegevust harrastanud inimesed ei pruugi end vabatahtlikuks pidada. Seetõttu on kombeks selgitada välja n-ö mitteteadlike vabatahtlike ehk teadvustamata vabatahtliku tegevuse määr. Selleks küsisime kõigilt vastajatelt, kas nad on viimase 12 kuu jooksul tasu saamata osalenud järgmistes tegevustes, arvestamata oma pere-liikmete ja lähisugulaste heaks tehtud tegevusi ning rahalisi või esemelisi annetusi (loetletud joonisel 3).

JOONIS 3. VABATAHTLIKUS TEGEVUSES OSALENUTE OSAKAAL (N = 316)



Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ omnibus-küsitluse tulemused.

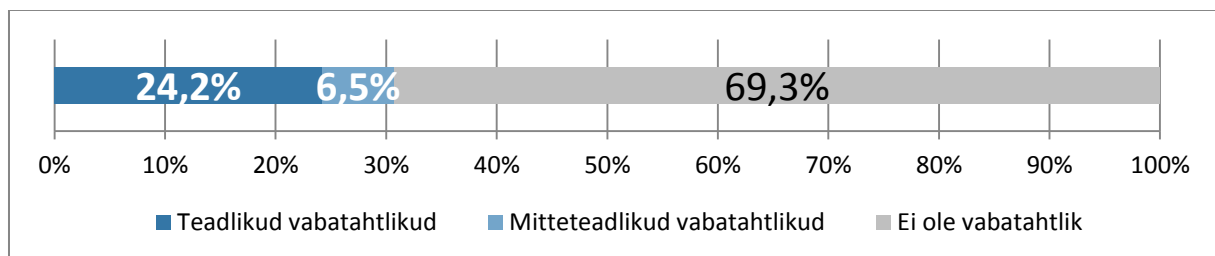
Kõige levinum vabatahtlik tegevus on heakorratöödel, koristus- ja ehitustalgutel ning remonditöodes osalemine, samuti aitamine ürituste korraldamisel (vastavalt 61 ja 34% vabatahtlikest). Ülejäänud

²³ Siin ja edaspidi arvestatud usalduspiiriks 95%.

tegevuste määrad on tunduvalt madalamad, kuid üsna võrdsed (vt joonis 3). Liites kõik vähemalt ühes joonisel 1 nimetatud tegevuses osalenud vastajad ja eristades neist end vabatahtlikuks nimetanud vastajad, selgub, et **mitteteadlikke vabatahtlikke on 6,5% vastanutest (hinnanguliselt 49 139 – 79 325 inimest).**

Käesolevas aruandes liigitame edaspidi **vabatahtlikeks** nii need vastajad, kes lugesid end vabatahtlikuks definitsiooni kohaselt, kui ka need, kes on osalenud vähemalt ühes tegevuses, mis on nimetatud joonisel 3. Kokku on **viimase 12 kuu jooksul mõnes vabatahtlikus tegevuses osalenud 31% Eesti elanikest** (joonis 4).

JOONIS 4. VABATAHTLIKUS TEGEVUSES OSALEMISE MÄÄR RAHVASTIKUS (N = 1000)

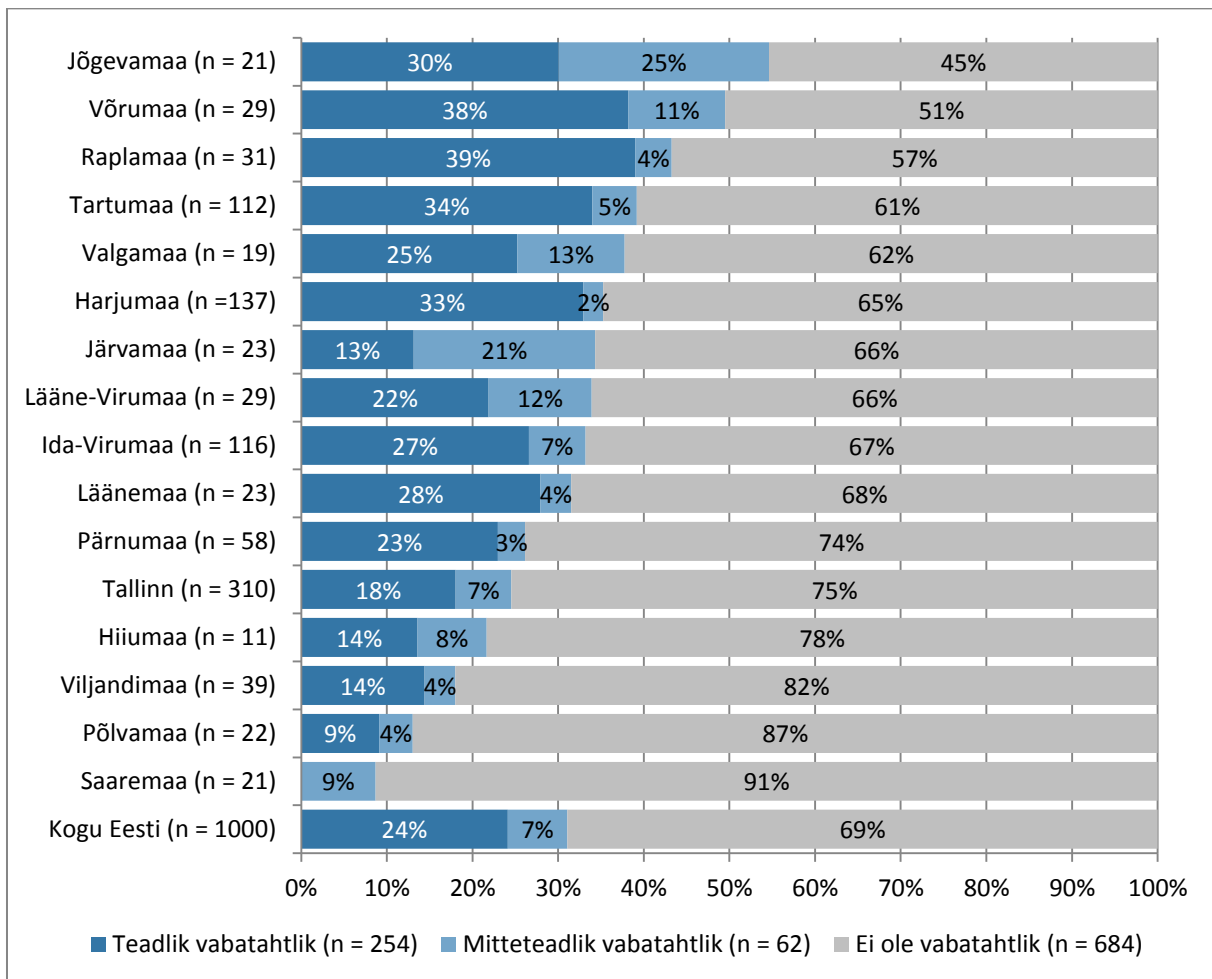


Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ omnibus-küsitluse tulemused.

Joonisel 5 on näidatud, kui suure osa moodustavad vabatahtlikud iga maakonna elanikest. Kõige suurem vabatahtlike osakaal on Jõgevamaal (55%), Võrumaal (49%) ja Raplemaal (43%), kõige väiksem aga Saaremaal (9%), Põlvamaal (13%) ja Viljandimaal (18%). Harjumaa elanikest on vabatahtlikud 35%, kuid Tallinna elanikest vaid 25%. Teadlikke vabatahtlikke on kõige rohkem Rapla, Võru, Tartu ja Harju maakonnas. Mitteteadlike vabatahtlike osakaal on teistest maakondadest suurem Järvamaal ja Jõgevamaal.

Eesti nelja piirkonna võrdluses on statistiliselt oluliselt rohkem vabatahtlikke Kesk-Eesti elanike hulgas – 44%. Suur osa neist ei teadvusta oma tegevust vabatahtlikkusena. Piirkondade võrdluses on kõige vähem vabatahtlikke Tallinnas (25%), seejuures linnaosadest kõige vähem Lasnamäel ja Pirital, kõige rohkem aga Haaberstis.

Joonis 5. VABATAHTLIKUS TEGEVUSES OSALEMISE MÄÄR MAAKONNITI (N = 1000)



Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” omnibus-küsitluse tulemused.

MUUTUSED VABATAHTLIKE MÄÄRAS

Võrreldes eelmise vabatahtlikus tegevuses osalemise uuringu tulemusi värskete andmetega on **üks silmapaistvaim muutus vabatahtliku tegevuse määra kukkumine viie aastaga 47%-lt 31%-le**. 2009. aasta andmetel oli teadlikke vabatahtlikke 27% ehk 3% võrra rohkem. Mitteteadlikke vabatahtlikke oli 17%, 2013. aasta tulemuste järgi on neid rahvastikust vaid 7%. Järelduste tegemisel tuleb olla siiski mitmel põhjusel ettevaatlik. On keeruline hinnata, kui suures osas võime tegelikult rääkida vabatahtlikus tegevuses osalemise vähenemisest elanike seas.

2013. aasta uuringus on küsitluse meetodikat ja küsimuste sõnastusi võrreldes 2008.–2009. a uuringuga mõnevõrra muudetud:

Esiteks täpsustati selle uuringu jaoks vabatahtliku tegevuse definitsiooni, mis mõjutas teadlike vabatahtlike määra. Teiseks muudeti vabatahtlike tegevuste loetelu (joonis 3), mis mõjutas mitteteadlike vabatahtlike määra. Näiteks kui varem märkis 50% vabatahtlikest, et on pakkunud inimestele abi, siis siinses uuringus ei peeta inimeste abistamist ja üldisi viisakusavaldusi vabatahtlikuks tegevuseks. Samuti on annetamise ja doonorluse käsitlus Eestis ja mujalgi maailmas muutunud: vabatahtlikuks tegevuseks peetakse oma aja andmist, mitte raha, esemete, vere vmt annetamist. Seetõttu jäeti doonorlus ja annetamine käesolevast uuringust välja. Lisaks märkis viis aastat tagasi koguni 53% teadlikest vabatahtlikest, et on tegutsenud heategevuse valdkonnas. 2013. aasta uuringus sellist valikut ei antud,

kuna heategevus ei ole mitte vabatahtliku tegevuse üks valdkond, vaid vastupidi, vabatahtlik tegevus on heategevuse üks liike. Uut tegevuste loetelu võib pidada piisavalt ammendavaks, sest vastuse „muu tegevus“ märkis ainult 1% vastanutest.

Ankeedi muutmisest tulenevate erinevuste kõrval viitavad käesoleva uuringu andmed mitmeti ka sellele, et inimeste teadlikkus vabatahtliku tegevuse olemusest on suurenenud ja täpsustunud, seega võisid nad vastata täpsemalt.

Infot vabatahtliku tegevuse määra muutumise kohta annavad teisedki uuringud. Näiteks 2011. aasta sügisel Eesti ühiskonna integratsiooni monitooringu käigus tehtud rahvastikuküsitlus sisaldas järgnevalt sõnastatud küsimust: „Mõeldes viimasele aastale, siis kas Te olete teinud vabatahtlikku tööd? See tähendab pakkunud oma aega, energiat või oskusi vabast tahtest ja rahalist tasu saamata peamiselt avalikes huvides ja ühiskonna heaks, kusjuures oma pereliikmete abistamist ei loeta vabatahtlikuks tegevuseks.“ Euroopa vabatahtliku tegevuse aastal (2011) vastas 30% elanikest, et nad on teinud vabatahtlikku tööd. Sama aasta Eurobaromeetri eriuuringu käigus vastas samuti 30% elanikest, et nad on tegutsenud viimase aasta jooksul kas regulaarselt või ühekordselt vabatahtlikuna. Need tulemused näitavad, et **teadlike vabatahtlike osakaal on nüüdseks kahe aastaga vähenenud 6%**.

VABATAHTLIKE JA MITTEVABATAHTLIKE SOTSIAALDEMOGRAAFILINE JA MAJANDUSLIK TAUST

Vabatahtlike ja mittevabatahtlike kogu sotsiaaldemograafiline struktuur ning jaotus elukohapõhiste tunnuste alusel on esitatud lisa 4 tabelites 1 ja 2.

Üle poole vabatahtlikest on naised (58%). Vanuseliselt on enim 35–49aastaseid (30%) ja 15–24aastaseid (22%), kes moodustavad kokku 52% kõigist vabatahtlikest. Hariduse järgi on pooled vabatahtlikud kesk- või keskeriharidusega (sh kutseharidus) ja 34% kõrgharidusega, kusjuures kõrgharidusega inimeste osakaal vabatahtlike seas on suurem kui kogu rahvastikus (25%). 77% vabatahtlikest on eestlased ja 90% Eesti kodakondsusega. Ameti poolest on vabatahtlikud peamiselt keskastme spetsialistid, ametnikud, isikuteenindajad (26%) ning ettevõtjad, juhid ja tipp-spetsialistid (20%). Rohkem kui pooltel vabatahtlikel ei ole lapsi. Vabatahtlike hulgas on enamuses pere kohta kõrgema sissetulekuga inimesed, kes teenivad 801 ja rohkem eurot kuus (42%).

Mittevabatahtlike hulgas on mehi ja naisi võrdselt, vanuserühmadest moodustavad suurema osa 50aastased ja vanemad (42%). Ka mittevabatahtlike hulgas on kõige rohkem kesk- või keskeri- ja kutseharidusega inimesi (61%), aga tunduvalt vähem kõrgharidusega inimesi kui vabatahtlike hulgas (21%). Mittevabatahtlike seas on kõige suurem eesti rahvusest (63%) ja Eesti kodakondsusega (79%) inimeste osakaal, kuid võrreldes vabatahtlikega on rohkem muust rahvusest (37%) ja Vene kodakondsusega (9%) inimesi. Sotsiaalse staatuse järgi on ka mittevabatahtlike hulgas suurim rühm keskastme spetsialistid (24%), kuid võrreldes vabatahtlikega on rohkem pensionäre (21%). Mittevabatahtlike hulgas on vabatahtlikega kõrvutades veelgi rohkem ilma lasteta inimesi (67%).

Et mõista sotsiaaldemograafilise ja majandusliku tausta mõju vabatahtlikule tegevusele paremini, tuleb vaadata vabatahtlikus tegevuses osalemise määrasid rühmade sees. **Vabatahtlikus tegevuses osalemise aktiivsus on statistiliselt oluliselt suurem 15–24aastaste noorte seas (42%). Teistega rühmadega võrreldes on vabatahtlikke tunduvalt rohkem ka Kesk-Eesti (44%), eesti suhtluskeelega (35%) ja kõrgharidusega (42%) inimeste hulgas. Sotsiaalse staatuse järgi eristuvad ettevõtjad, juhid ja tippspetsialistid (43%)** (vt lisa 4, tabelid 3 ja 4).

Eraldi tasub esile tõsta teadlikke vabatahtlikke. Nende seas mängib suurt rolli sugu: teadlikke vabatahtlikke on naistest 28%, meestest aga 20%. Teadlikke vabatahtlikke on statistiliselt rohkem eesti suhtluskeelega (28%) ja kõrgharidusega (32%) inimeste, ettevõtjate, juhtide ja tippspetsialistide (32%)

ning kahe lapsega perede (34%) hulgas. Teadlike vabatahtlike määr on väiksem Tallinnas (18%), muu suhtluskeelega inimeste (16%) ja pensionäride (18%) seas. Samuti tegelevad teadvustatult vabatahtlikkusega teistest vähem inimesed, kelle isiklik keskmine netosissetulek (ilma tulumaksuta) on kuus kuni 200 eurot (15%), ning lasteta perede esindajad (21%).

Mittevabatahtlikud on ülekaalus 50–64aastaste seas (77% oma vanuserühmast), Tallinna elanike hulgas (75%, eriti Lasnamäel, kus määr on 86%), muu suhtluskeelega (80%) ning kesk- või keskeriharidusega (73%) inimeste hulgas. Sissetuleku poolest on kõige rohkem mittevabatahtlikke inimeste seas, kelle pere keskmine netosissetulek on ühe pereliikme kohta kuus ainult kuni 200 eurot (84%) ning sotsiaalse staatuse poolest oskustöölise ja operaatorite (77%) seas.

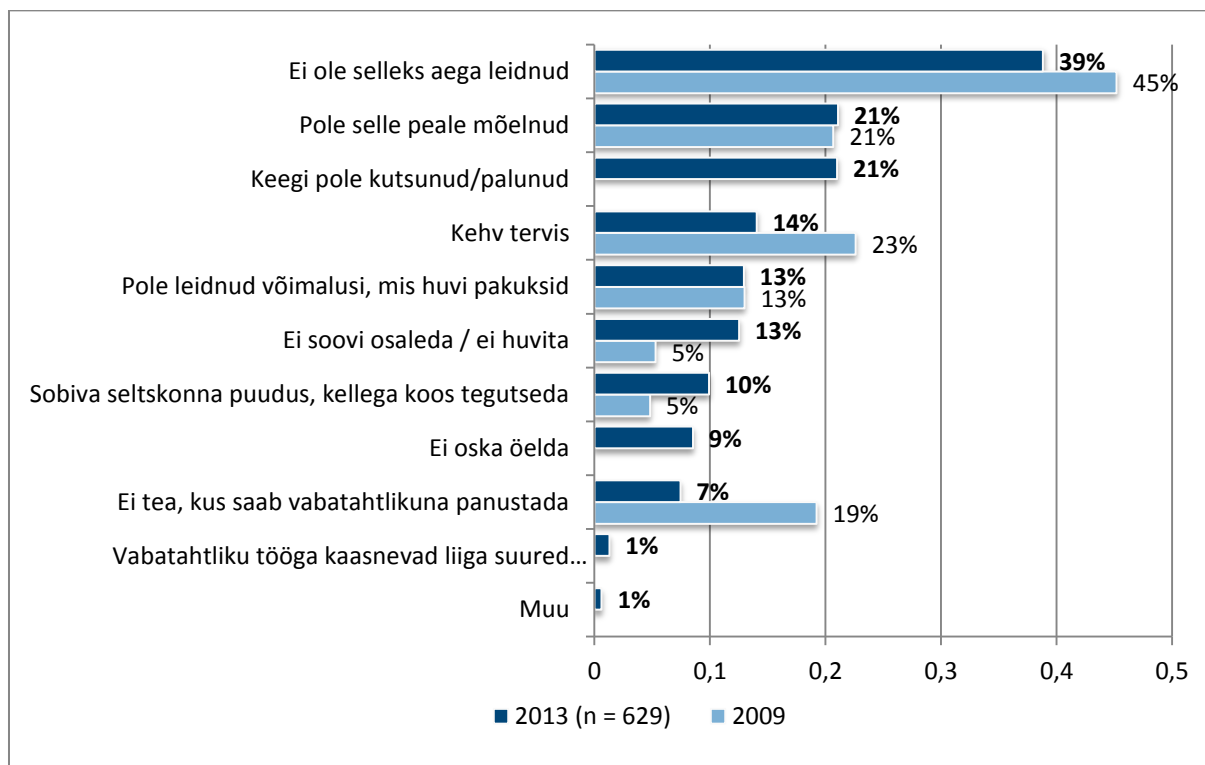
Tulemused kinnitavad, et vabatahtlike osakaal on endiselt palju väiksem sotsiaalselt tõrjutud ühiskonnarühmades, milleks on muukeelsete elanike, vanemaealiste, madala haridustasemega ja vähima sissetulekuga inimeste rühmad.

TAKISTUSED VABATAHTLIKULE TEGEVUSELE JA SELLES MITTEOSALEMISE PÕHJUSED

Viimase 12 kuu jooksul ei ole üheski vabatahtlikus tegevuses osalenud 69,3% elanikest, st hinnanguliselt 656 454 – 712 952 inimest. Selle põhjusena mainiti kõige enam ajapuudust (39), mis oli peamine põhjendus ka 2009. aastal.

Umbes üks viiendik mittevabatahtlikest (21%) pole vabatahtlikuna tegutsemise peale isegi mõelnud ning teist viiendikku pole nende sõnul keegi vabatahtlikuks kutsunud või palunud. Samal ajal ei huvita 13% mittevabatahtlikke vabatahtlik tegevus ja nad ei soovigi selles osaleda – see moodustab kogu rahvastikust hinnanguliselt 85 000 – 92 000 inimest. Vabatahtlikus tegevuses mitteosalemise põhjustest ja nende muutumisest annab ülevaate joonis 6. Võrreldes 2009. aastaga on kõige silmatorkavamalt vähenenud nende osakaal, kes ei tea, kus saab vabatahtlikuna panustada (19%-lt 7%-le), ning suurenenud nende osakaal, kes ei soovigi panustada (5%-lt 13%-le).

Joonis 6. VABATAHTLIKUS TEGEVUSES MITTEOSALEMISE PÕHJUSED. 2009. JA 2013. AASTA TULEMUSTE VÕRDLUK



Allikas: 2013. a andmed uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” omnibus-küsitluse tulemustest; 2009. a andmed uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis” telefoniküsitluse tulemustest.

Ajapuudust nimetasid 2013. aastal peamise põhjusena märksa sagedamini aktiivses tööeas inimesed (50% kõigist 25–34aastastest ja 47% 35–49aastastest), samuti keskastme spetsialistid, ametnikud ja isiku-teenindajad (48%) ning eesti suhtluskeelega (48%) inimesed. Veel on ajapuudus levinud mitteosalemise põhjus Kesk-Eestis (58% elanikest), inimeste ja perede seas, kelle keskmine netosissetulek (ilma tulumaksuta) on kuus üle 651 euro (52–53%), ning peredes, kus on kaks ja kolm või rohkem last (61–62%).

Vabatahtlikuna tegutsemise peale pole keskmisest sagedamini mõelnud muu suhtluskeelega inimesed (35%), ilma isikliku sissetulekuta inimesed (34%) ning Põhja-Eesti (36%) ja Ida-Virumaa (40%) elanikud.

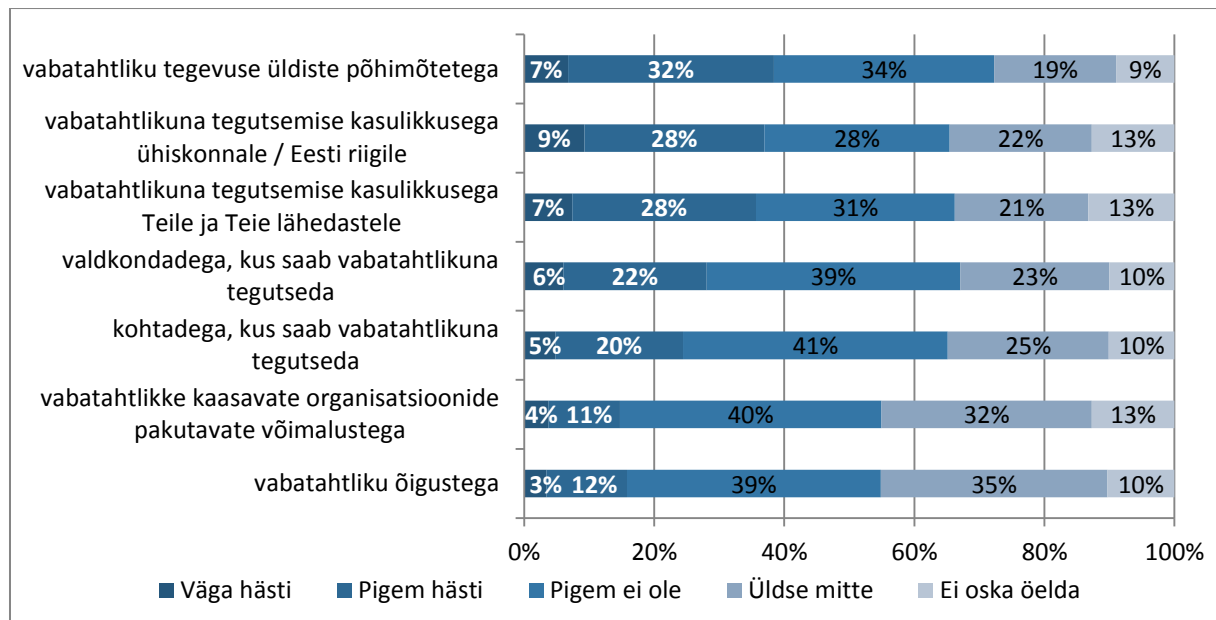
44% Ida-Virumaal elavatest mittevabatahtlikest nimetab põhjusena seda, et neid ei ole vabatahtlikuks kutsutud või palutud. Sama põhjenduse märkisid teistest põhjendustest sagedamini ka väikelinnade ja alevite elanikud (34%) ning eesti keelest erineva, muu suhtluskeelega vastanud (27%).

VABATAHTLIKU TEGEVUSEGA JA VABATAHTLIKUNA TEGUTSEMISE VÕIMALUSTEGA KURSIS OLEK

Kui vastajatelt küsiti vabatahtliku tegevuse definitsiooni alusel, kas nad on vabatahtlikus tegevuses osalenud, siis ei osanud vastata vaid 3%. See näitab, et kõnealune definitsioon on üldiselt arusaadav. Lisaks küsiti kõigilt vastajatelt hinnangut, mil määral on nad kursis vabatahtliku tegevusega ja vabatahtlikuna tegutsemise võimalustega. Tulemuste alusel võib öelda, et elanikud keskmiselt pigem ei ole kursis vabatahtliku tegevuse ja selle võimalustega (keskmine hinnang 2,1 skaalal 1–4, kus 1 on „ei oska öelda” ja 4 „väga hästi kursis”). Kõige vähem teatakse vabatahtliku õigustest, nendega ei ole kursis 74% elanikest (keskmine hinnang 1,83), ja vabatahtlikke kaasavate organisatsioonide pakutavatest võimalustest, nendega ei ole kursis 72% elanikest (keskmine 1,84). Kõige paremini on vastajad enda hinnangul informeeritud vabatahtliku tegevuse üldistest põhimõtetest ja vabatahtlikuna tegutsemise kasulikkusest (ühiskonnale, Eesti riigile, inimesele endale ja tema lähedastele) – keskmine 2,3 (vt joonis 7). Kõiki loetletud aspekte

kokku liites selgub, et vabatahtliku tegevuse ühe või teise tahuga väga hästi kursis olevaid inimesi on 14% elanikest ja hästi kursis olevaid suisa 49%.

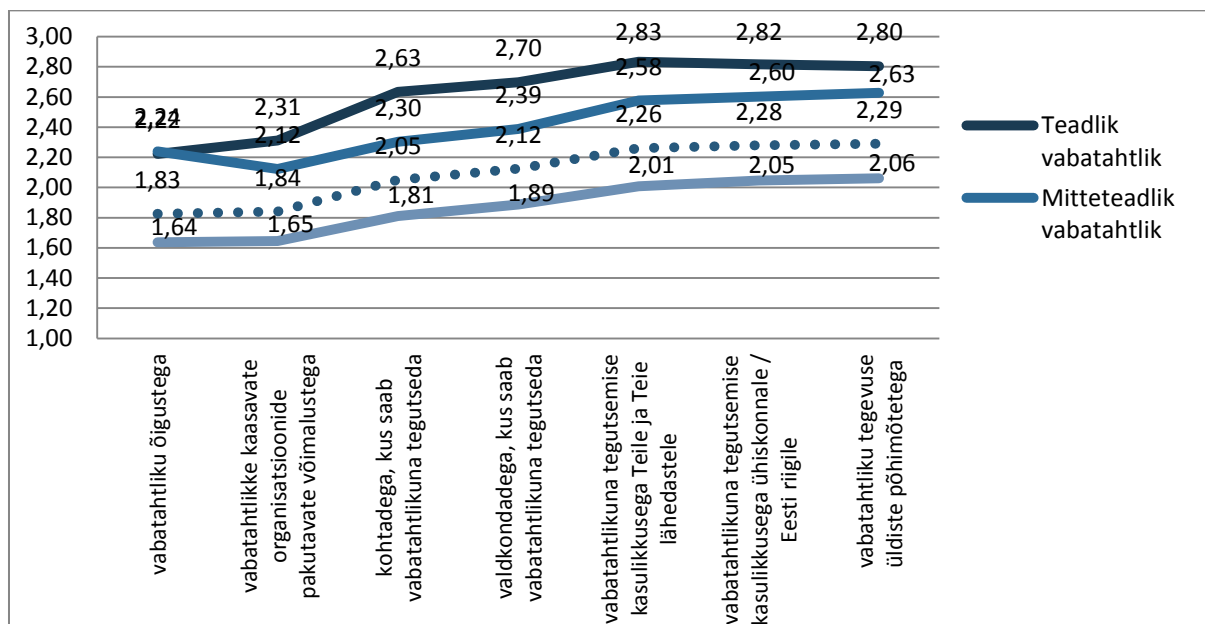
JOONIS 7. TEADLIKKUS VABATAHTLIKUST TEGEVUSEST JA SELLE VÕIMALUSTEST („KAS OLETE KURSIS ...?“) (N = 1000)



Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ omnibus-küsitluse tulemused.

Kuna kogu rahvastiku teadlikkuse näitajat mõjutab suuresti enamuse ehk mittevabatahtlike teadlikkus, siis tasub vaadelda teadlikkust vabatahtlikust tegevusest lähemalt. Joonisel 8 on võrreldud, kui hästi on vabatahtliku tegevusega enda hinnangul kursis mittevabatahtlikud, teadlikud vabatahtlikud ja inimesed, kes on küll viimase 12 kuu jooksul osalenud vabatahtlikus tegevuses, kuid ennast vabatahtlikuks ei pea (n-ö mitteteadlikud vabatahtlikud). Näeme, et **vabatahtlike seas on teadlikkus parem kui nende inimeste seas, kes ei ole viimase 12 kuu jooksul vabatahtlikuna tegutsenud.**

JOONIS 8. TEADLIKKUS VABATAHTLIKUST TEGEVUSEST JA SELLE VÕIMALUSTEST („KAS OLETE KURSIS ...?“) (N = 1000)*



* Keskmised skaalal: 1 – üldse mitte kursis, 2 – pigem ei ole kursis, 3 – pigem hästi kursis, 4 – väga hästi kursis.

Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ omnibus-küsitluse tulemused.

Huvitav asjaolu on see, et võrreldes üldise määraga (31%) on vabatahtlike määr tunduvalt madalam (18%) nende inimeste hulgas, kes ei kasuta interneti.

VABATAHTLIKU TEGEVUSE VALDKONNAD

Kõige suurem osa vabatahtlikest tegutseb keskkonnakaitse, loodushoiu ja säästva eluviisi valdkonnas – 37%. Siia kuuluvad muu seas koristustalgud ja heakorratööd, nagu näiteks „Teeme ära!“-liikumine. Ehkki see valdkond oli oluline ka viis aastat tagasi, on selle puhul toimunud kõige kiirem tõus valdkondade pingereas (vt joonis 9). Populaarsuselt teine oli 2013. aastal kohaliku elu edendamise valdkond (selles tegutses 33% vabatahtlikest), kusjuures 21% vabatahtlikest nimetas tegutsemist külaliikumises ja maaelu arendamises ning 18% osalemist viimastel aastatel hoogu kogunud linnade asumiseltsides. Kohaliku elu edendamine on võrreldes 2009. aasta uuringuga oma esikoha kaotanud.

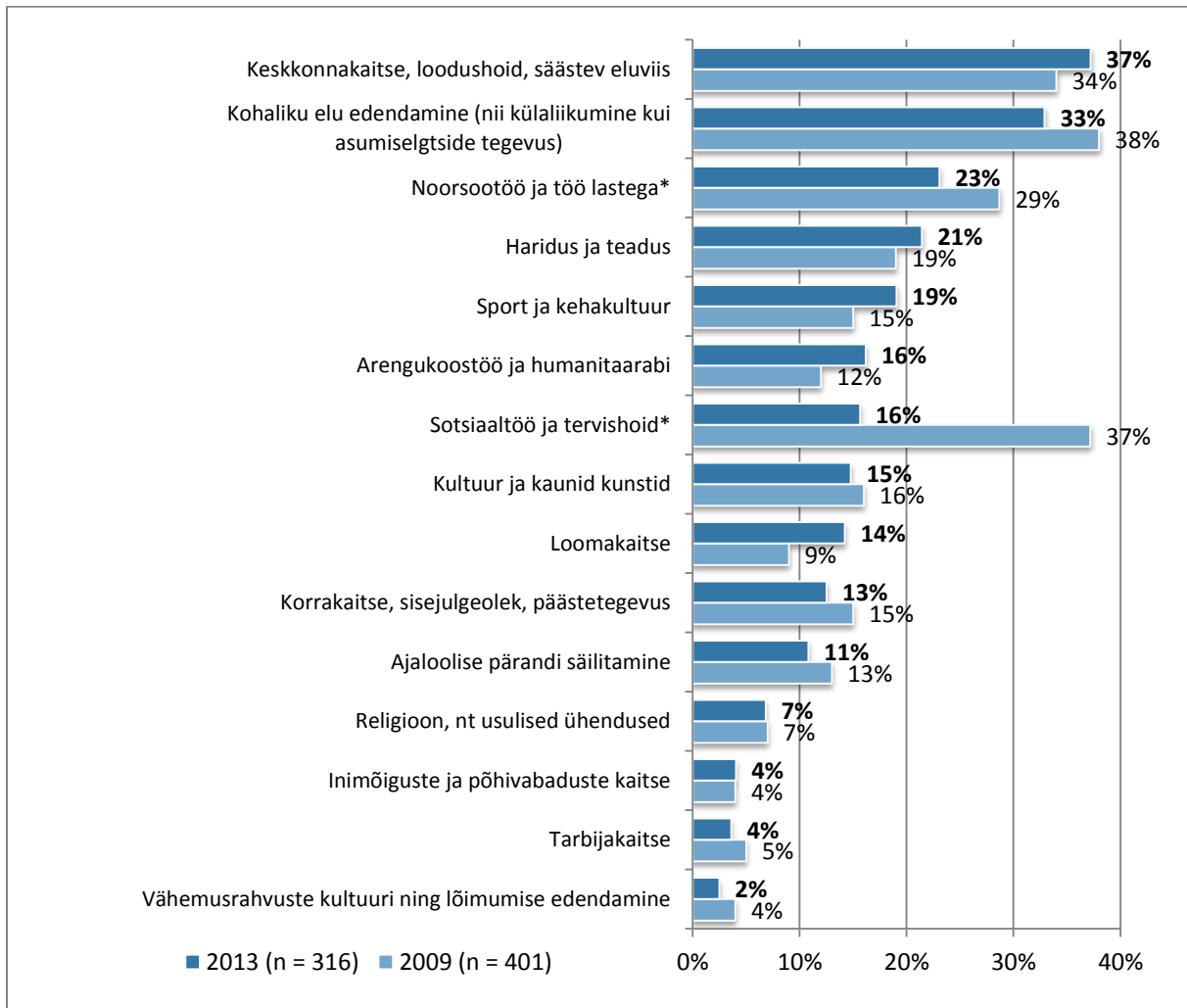
Valdkondade esiviisik mahutab veel noorsootöö ja lastega tehtava töö (23% vabatahtlikest), hariduse ja teaduse (21%) ning spordi ja kehakultuuri (19%). Aastal 2009 olid menud samad valdkonnad. Viie aastaga on neist viiest valdkonnast kõige suurem tagasimineku toimunud noorsoo- ja lastega tehtava töö alal.

Silmatorkevaim taandareng kõigi valdkondade pingereas on toimunud sotsiaaltöö ja tervishoiu valdkonnas – 37%-lt 2009. aastal 16%-le 2013. aastal. Viie aasta taguses uuringus paluti vabatahtlikel eraldi märkida oma panustamine valdkondadesse „Tervishoid, nt. doonoriks olemine, haiglates abitoölisena töötamine jms“ ning „Sotsiaaltöö, sh tõrjutud gruppidega tegelemine, nt töötud, kriminaalhooldusalused, alla vaesuspiiri elavad inimesed jms“. Kuna käesolevas uuringus on vabatahtlikest tegevustest selgelt välja jäetud doonorlus ja üldine inimeste abistamine, siis võib muutuse peamine põhjus peituda küsitluse metodika muutmises.

Kõige rohkem näib olevat vabatahtlike juurde saanud loomakaitse valdkond ning arengukoostöö ja humanitaarabi valdkond. Kõige väiksem osa vabatahtlikest vastas aga nii 2009. kui ka 2013. aasta küsitluses, et on tegutsenud vähemusrahvuste kultuuri ja lõimumise edendamise valdkonnas.

43% vabatahtlikest on viimase 12 kuu jooksul tegutsenud ühes valdkonnas, 21% kahes, 11% kolmes ning 25% neljas ja rohkemas valdkonnas. Mitmes valdkonnas tegutsenud vabatahtlike kõige värskem vabatahtliku tegevuse kogemus on pärit spordi ja kehakultuuri (15%), keskkonnakaitse, loodushoiu või säästva eluviisiga seotud (14%) ning noorsootöö ja lastega töötamise valdkonnast (12%).

JOONIS 9. VABATAHTLIKUNA TEGUTSEMISE VALDKONNAD, 2013. JA 2009. AASTA VÕRDLUS



* Võrreldes 2009. aasta uuringuga on 2013. aasta uuringus neid kahes valdkonnas tegutsejad liidetud.

Allikas: 2013. aasta uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ omnibus-küsitluse tulemused; 2009. aasta uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis“ telefoniküsitluse tulemused.

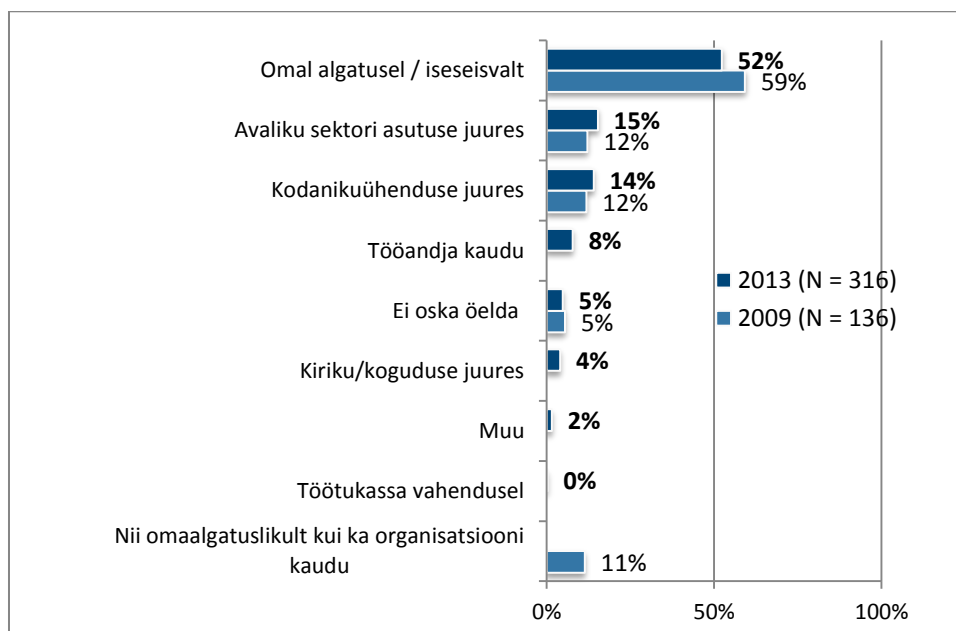
VABATAHTLIKUS TEGEVUSES OSALEMISE VIISID, MOTIVATSIOON JA KOGEMUSED

Nagu analüüsi lähtekohtade peatükis kirjeldasime, võib vabatahtliku tegevuse jagada kaheks: see toimub kas inimeste omal algatusel või organisatsioonide (kodanikuühenduste, asutuste või ettevõtete) korraldusel ja nende juures. Kummalgi viisil on omad eripärad, mille tundmine ja mõistmine aitab vabatahtlikke kaasavatel organisatsioonidel vabatahtlikku tegevust paremini korraldada ning avaliku sektori asutustel ja muudel organisatsioonidel sellist tegevust paremini toetada ja edendada. Erinevused seisnevad tüübiti vabatahtlike tegutsemise ajendites ja motivatsioonis ning vabatahtliku tegevuse toetusks ja arendamiseks kasutatavate meetmete ja tugitegevuste (vabatahtlike juhtimine, tunnustamine, hindamine jmt) tõhususes.

Ankeet sisaldas küsimust „Kas Te tegutsesite vabatahtlikuna omaalgatuslikult või mõne organisatsiooni juures?” ja etteantud vastuseid (joonis 10). 2013. aasta seisuga tegutses 52% vabatahtlikest omal algatusel ja iseseisvalt – need inimesed moodustavad 16,5% rahvastikust. 41% osales mõne organisatsiooni juures, st selle eestvedamisel ja juhtimisel, kusjuures kodanikuühenduste juures osales vabatahtlikest 14% ja kiriku või koguduse juures 4%.

Et need tulemused määravad vabatahtliku tegevuse tüübid, mida kirjeldame lähemalt alapeatükis 3.2, siis tasub rõhutada: tegu on enesehinnanguliste tulemustega, mis peegeldavad inimeste kogemust, hinnanguid ja teadlikkust. Need tulemused ei näita, et Eestis tegutsevad vabaühendused kaasavad oma tegevusse vaid 14% vabatahtlikest – selliseks järeltuleks on vaja koguda andmeid vabaühendustelt. Need 52% omal algatusel tegutsevaid vabatahtlikke ei pruugi olla kursis või pidada oluliseks seda, kas nende tegevuse korraldamisel mängis rolli ka mõni organisatsioon. Kui vastaja ütles, et ta tegutses omal algatusel, siis selle vastusega ta välistas vastuse, et tegutses mõne organisatsiooni juures.

JOONIS 10. VABATAHTLIKE VABATAHTLIKUS TEGEVUSES OSALEMISE VIISID (N = 316)*



* Loetletud vastusevariandid 2013. aasta ankeedist, mille sõnastus mõnevõrra erineb 2009. uuringust. Viimane variant ainult 2009. uuringu ankeedist, mis jäi 2013. aastal välja.

Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” omnibus-küsitluse tulemused; 2009. aasta uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis” omnibus-küsitluse tulemused.

Üllatav võib tunduda, et 15% vabatahtlikest (see on 5% rahvastikust) tegutses avaliku sektori asutuste juures. Neist peaaegu pooled pidasid silmas osalemist heakorratöödel ja talgutel ning abistamist ürituste korraldamisel, veerand märkis koolitamist ja hobiringide juhendamist ning teatud sihtrühmade huvide esindamist ja eestkostet otsusetegijate ees.

Alates 2011. aastast on pälvinud Eestis järjest rohkem tähelepanu vabatahtliku tegevuse uudsed avaldumisvormid, nagu professionaalidest vabatahtlike kaasamine organisatsioonide tegevusse ja ettevõtete või asutuste korraldusel toimuv töötajate vabatahtlik tegevus (ettevõtete vabatahtlik tegevus). Oma panuse nende vabatahtliku tegevuse vormide arengusse on andnud näiteks regionalministri valitsemisala, Heateo SA, MTÜ Vaba Tahe ja MTÜ Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik. Professionaalidest vabatahtlikud pakuvad oma erialaseid teadmisi ja oskusi. Käesoleva küsitluse tulemused näitavad, et 24% vastanute vabatahtlik tegevus vastas nende erialasele väljaõppele, igapäevatööle või ametile, 69% ehk enamuse

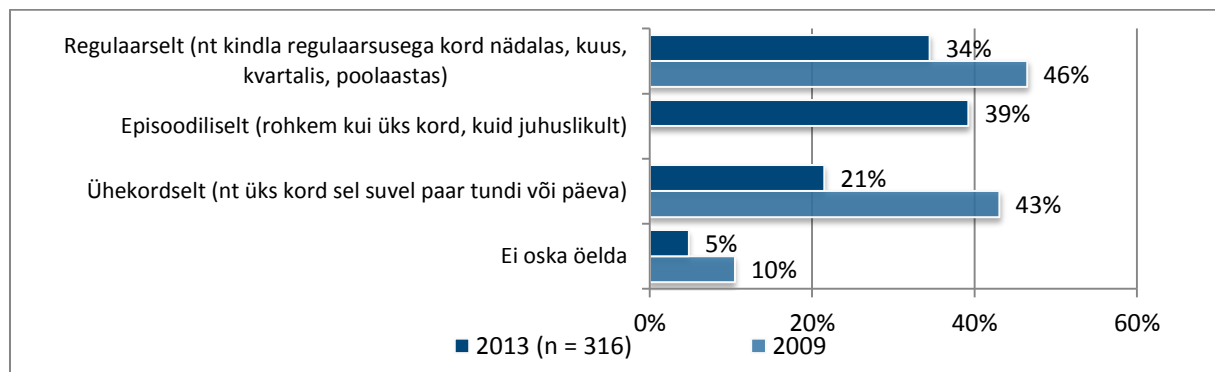
puhul see aga nii ei olnud ja 8% ei osanud küsimusele vastata. Tööandja poolt organiseeritud vabatahtlikus tegevuses on viimase 12 kuu jooksul osalenud 8% vabatahtlikest, kuid siin on silmas peetud kõiki vabatahtliku tegevuse liike, mitte ainult erialase pädevuse pakkumist.

Kõigist vabatahtlikest 13% pidas end eestvedajateks, st ettevõtmete algatajateks ja juhtijateks. Suurem osa vabatahtlikest on aktiivsed kas osaleja (49%) või kaasalööjana ning abilised üksikutes tegevustes (33%). Kogu rahvastikust moodustavad vabatahtliku tegevuse eestvedajad 4%, aktiivsed osalejad 15% ja abilised 10%.

VABATAHTLIKU TEGEVUSE KESTUS JA SAGEDUS

21% vabatahtlikke on n-ö ühekordsed panustajad, näiteks osalenud kodukoha kevadtalgutel ühe korra paar tundi või käinud terve aasta peale ühel nädalal abiks Toidupangas. 73% on panustanud rohkem. 39% vabatahtlikest on enda hinnangul viimase 12 kuu jooksul vabatahtliku tegevusega tegelenud regulaarselt (kindla aja tagant, nt kord nädalas, kuus, kvartalis). 34% vabatahtlikest vastas, et on viimase aasta jooksul osalenud vabatahtlikus tegevuses episoodiliselt (s.o rohkem kui üks kord), kuid pigem juhuslikult, mitte regulaarselt. Jooniselt 11 on näha, et võrreldes 2009. aastaga on ankeeti täpsustatud ja episoodiline panustamine on selguse mõttes eristatud regulaarsest. 2009. aastal vastas 46% vabatahtlikest, et on vabatahtlikus tegevuses osalenud „regulaarselt/periodiliselt”, ning veidi vähem oli neid, kes on enda hinnangul panustanud üks kord. 2013. aasta uuringus on lisatud episoodiliselt panustamise vastuse variant, mis viitab rohkem panustamise sageduse juhuslikkusele kui kindla regulaarsusega tegutsemine, ent siiski eristub ühekordsest tegevusest. Küsimuse täpsustamist võib pidada edukaks, sest 2009. aastal vastas „ei mäleta / ei oska öelda” 10% vabatahtlikest, käesolevas uuringus aga vaid 5%.

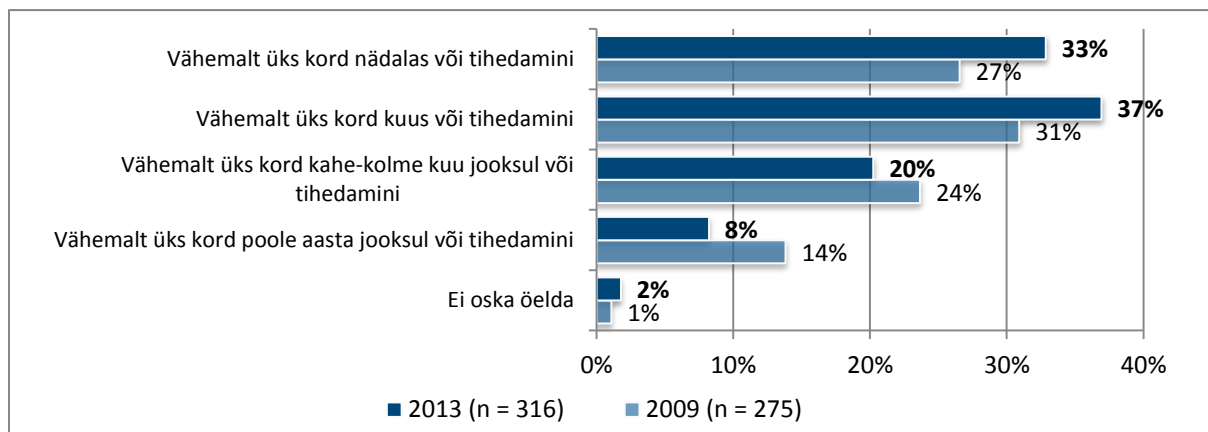
JOONIS 11. VABATAHTLIKUS TEGEVUSES OSALEMISE SAGEDUS, 2013. JA 2009. AASTA VÕRDLUK



Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” omnibus-küsitluse tulemused; 2009. aasta uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis” telefoniküsitluse tulemused.

Vaadates lähemalt regulaarselt panustajaid, võib võrreldes 2009. aastaga näha vabatahtlikus tegevuses osalemise sageduse muutumist: neist 37% osaleb vabatahtlikus tegevuses vähemalt üks kord kuus või tihedamini ja 33% vähemalt üks kord nädalas või tihedamini (vt joonis 12).

JOONIS 12. REGULAARSETE VABATAHTLIKE VABATAHTLIKUS TEGEVUSES OSALEMISE SAGEDUS, 2013. JA 2009. AASTA VÕRDLUK

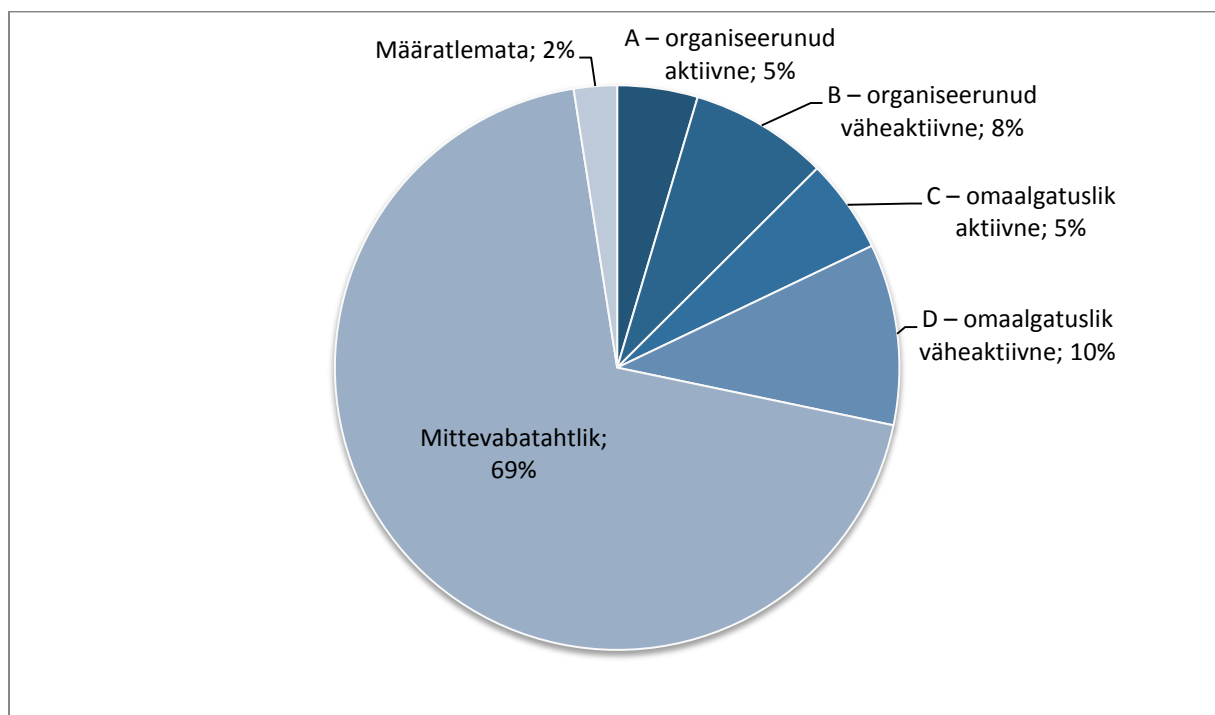


Allikas: 2013. aasta andmed uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” omnibus-küsitluse tulemused; 2009. aasta uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis” telefoniküsitluse tulemused.

3.2. Vabatahtlike tüüpide võrdlus

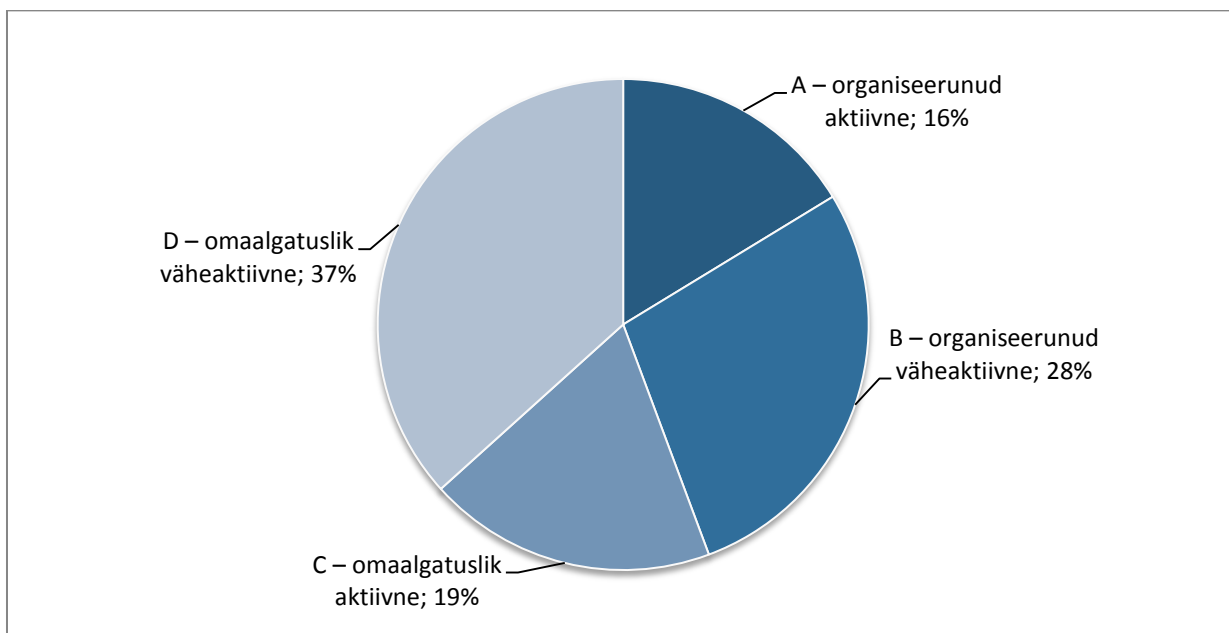
Käesoleva uuringu teises etapis tehti CATI küsitlus eesmärgiga kirjeldada lähemalt erinevaid vabatahtlike tüüpe ja vabatahtlikus tegevuses mitteosalemeid. Tulemused aitavad avalikul sektoril ja vabauhendustel luua vabatahtlikele tegutsemiseks soodsam keskkond ning suunata-toetada vabatahtliku tegevuse valdkonna arenguid. Alloleval joonisel 13 on esitatud vabatahtlike täpsem jaotus Eesti elanike seas.

JOONIS 13. ELANIKE JAGUNEMINE VABATAHTLIKU TEGEVUSE TÜÜPIDE ALUSEL (N = 1000)



Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” omnibus-küsitluse tulemused.

JOONIS 14. TELEFONIKÜSITLUSELE VASTANUTE JAOTUS (N = 600)*

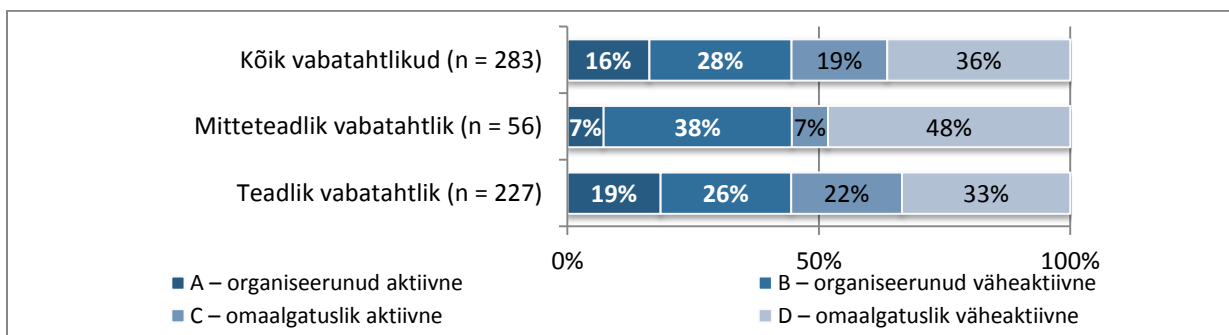


* Täpsemalt loe kvoodivalimi kohta lisast 1.

Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” CATI telefoniküsitluse tulemused.

Üle poole vabatahtlikest tegutseb omal algatusel. Omaalgatusliku vabatahtlikkuse aluseks on inimese oma algatus ja iseseisev tegutsemine ehk enda hinnangul ei ole ta panustanud mõne organisatsiooni juures, organisatsiooni algatatud ja elluviidud tegevustes. Kõigist vabatahtlikest moodustavad omaalgatuslikud väheaktiivsed vabatahtlikud 11% ja omaalgatuslikud aktiivsed vabatahtlikud 6%. Mitteteadlikest vabatahtlikest on omal algatusel tegutsevaid väheaktiivseid peaaegu pool. Väheaktiivsed, kuid organiseerunud vabatahtlikud moodustavad vabatahtlikest 28% ja mitteteadlike vabatahtlike hulgas on neid rohkem (38%) (vt joonis 15).

JOONIS 15. VABATAHTLIKE TÜÜPIDE JAOTUS



Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” omnibus-küsitluse tulemused.

VABATAHTLIKE TÜÜPIDE SOTSIAAL-MAJANDUSLIK PROFIIL

Vabatahtlike tüübid ei erine soo ja vanuserühmade jaotuse poolest suurel määral. Mõningaid erinevusi saab esile tuua haridustaseme alusel. Organiseerunud aktiivsete vabatahtlike hulgas (A-tüüp) on kõige

rohkem kõrgharidusega inimesi (44%), samal ajal kui mittevabatahtlike hulgas on neid vaid 29% (vt tabel 1).

Suuremal määral erinevad tüübid aga rahvuse ja sotsiaalse staatuse poolest. Teistest rühmadest ja Eesti keskmisest rohkem eestlasi leidub organiseerunud aktiivsete vabatahtlike (A-tüüp) hulgas – 87%. Vene rahvusest inimesi on rohkem iseseisvate väheaktiivsete vabatahtlike ja mittevabatahtlike rühmades – 29%. Tööturustaatus aspektist eristuvad taas organiseerunud aktiivsed vabatahtlikud, kellest 77% käib töö. Omal algatusel tegutsevate väheaktiivsete vabatahtlike (D-tüüp) hulgas on keskmiselt vähem üliõpilasi ning keskmiselt rohkem (töövõimetus)pensionäre ja töötuid.

TABEL 1. VABATAHTLIKE TÜÜPIDE SOTSIAAL-DEMOGRAAFILINE STRUKTUUR (N = 598)

		A – organiseerunud aktiivne	B – organiseerunud väheaktiivne	C – omalgatuslik aktiivne	D – omalgatuslik väheaktiivne	Mittevabatahtlik	Kokku
Sugu	Mees	39%	44%	31%	47%	46%	43%
	Naine	61%	56%	69%	53%	54%	58%
Vanus	15–24 a	10%	10%	9%	5%	8%	8%
	25–34 a	17%	16%	16%	17%	17%	17%
	35–49 a	32%	32%	37%	26%	22%	29%
	50–64 a	29%	35%	24%	35%	35%	33%
	65–76 a	12%	8%	13%	16%	18%	14%
Haridustase	Alg- või põhiharidus	3%	9%	5%	8%	11%	8%
	Kutseharidus ilma keskkariduseta	0%	1%	3%	4%	4%	2%
	Kesk- või keskeriharidus, sh kutseharidus	53%	52%	59%	58%	55%	55%
	Kõrgharidus	44%	38%	33%	30%	29%	35%
Rahvus	Eestlane	87%	77%	69%	63%	68%	73%
	Venelane	12%	21%	24%	29%	29%	24%
	Muu	1%	2%	7%	8%	3%	4%
Kodakondsus	Eesti	97%	86%	91%	85%	85%	88%
	Venemaa	2%	8%	5%	6%	7%	6%
	Määratlemata kodakondsusega	1%	7%	4%	9%	8%	6%
Sotsiaalne staatus	Töötav	77%	69%	59%	59%	57%	64%
	(Üli)õpilane	8%	8%	7%	3%	7%	7%
	Töötav pensionär	3%	6%	5%	5%	5%	5%
	Töötu, tööd otsiv	1%	2%	7%	9%	4%	4%
	(Töövõimetus-) pensionär	10%	11%	12%	21%	24%	17%
	Lapsehoolduspuhkusel olija	2%	2%	9%	3%	2%	3%
Sissetulek *	Kuni 200 €	7%	11%	6%	11%	18%	12%
	201–300 €	10%	17%	19%	11%	23%	17%

	301–400 €	20%	19%	19%	22%	21%	21%
	401–500 €	11%	14%	19%	13%	11%	13%
	501–650 €	16%	14%	10%	11%	9%	12%
	651–800 €	10%	11%	16%	6%	5%	8%
	Üle 800 €	24%	13%	8%	22%	13%	16%
	Puudub	2%	1%	2%	2%	1%	1%
	<i>n</i>	109	133	74	98	184	598

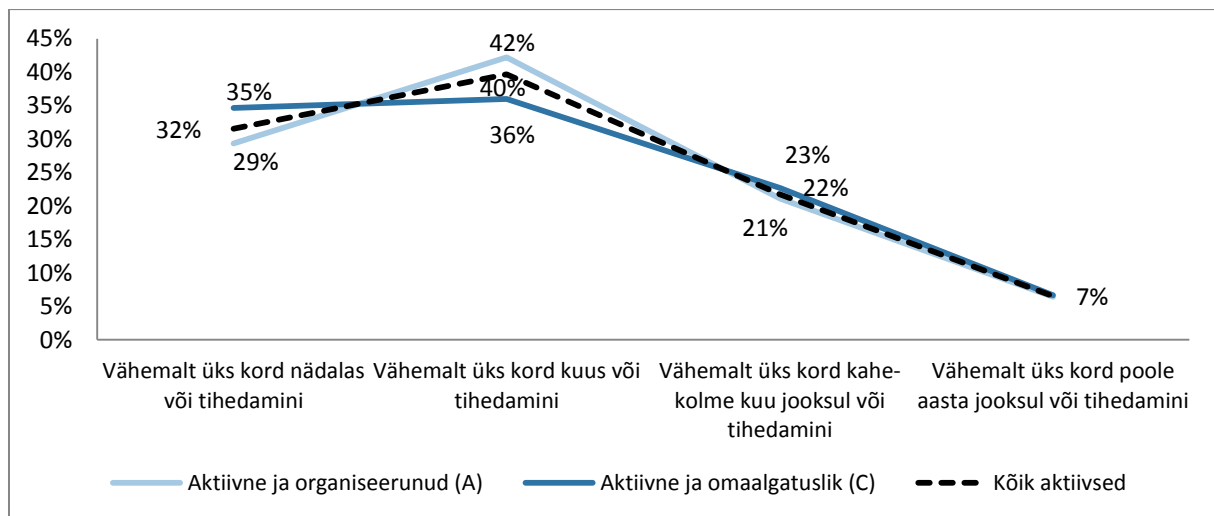
* Vastus küsimusele „Kui suur oli möödunud kuul Teie leibkonna kättesaadud sissetulek ühe inimese kohta?”.

Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” CATI telefoniküsitluse tulemused.

AKTIIVSETE VABATAHTLIKE TEGUTSEMISE SAGEDUS

Käesolevas uuringus nimetame aktiivseteks vabatahtlikeks neid, kes on viimase 12 kuu jooksul osalenud vabatahtlikus tegevuses regulaarselt ja perioodiliselt, mingi kindla sagedusega ja pigem mitte juhuslikult. Erinevates riikides on kasutusel mitu regulaarse vabatahtliku tegevuse määratlust, andes ette konkreetse sageduse. Seetõttu on järgneval joonisel 16 esitatud enda sõnul vabatahtlikus tegevuses regulaarselt osalenute tegutsemissagedus. Kõigist aktiivsetest vabatahtlikest 32% tegutses viimase aasta jooksul vabatahtlikuna vähemalt korra nädalas või tihedamini ning 40% vähemalt korra kuus või tihedamini.

JOONIS 16. AKTIIVSETE VABATAHTLIKE TEGUTSEMISE SAGEDUS (N = 184)



Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” CATI telefoniküsitluse tulemused.

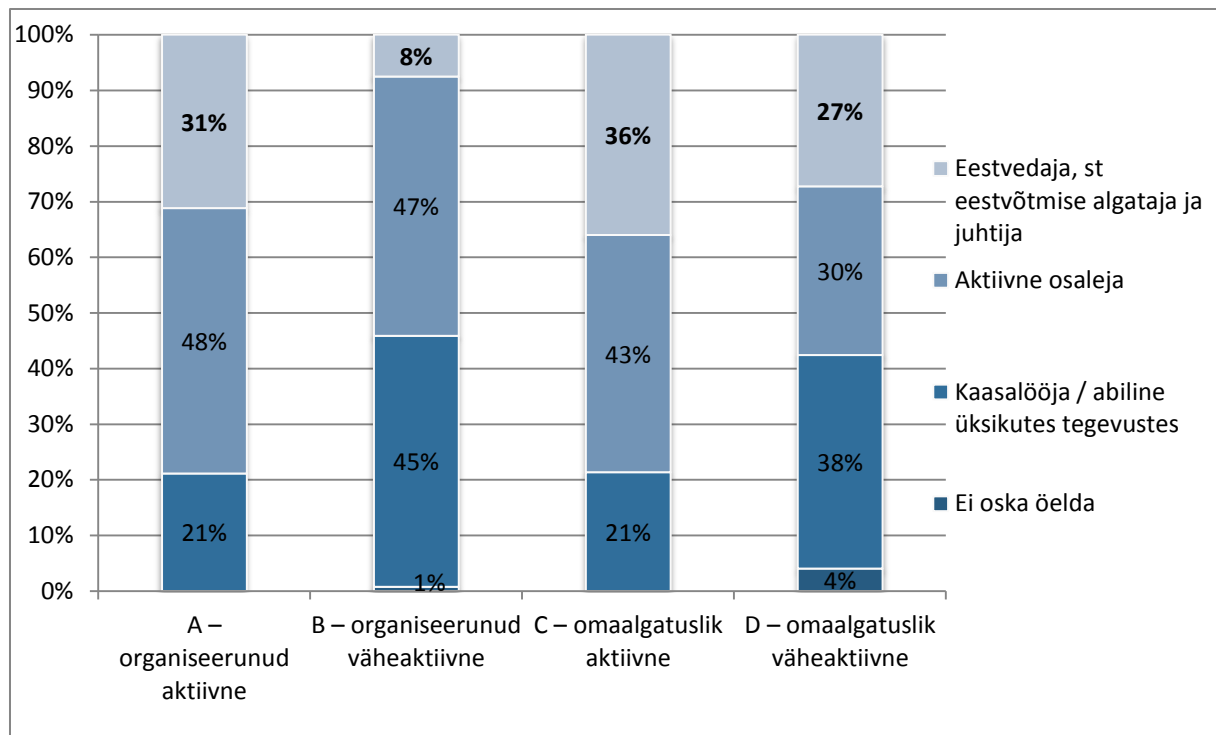
ROLL VABATAHTLIKUS TEGEVUSES

Vabatahtliku tegevusse ja panusesse loob selgust ka fakt, millises rollis ta näeb ennast olevat. Joonisel 17 osutatakse, et tegevuste eestvedajaid, algatajaid ja juhtijaid leidub kõige sagedamini omaalgatuslikult tegutsevate aktiivsete vabatahtlike hulgas (36%), kuid üsna sarnases suurusjärgus ka organiseerunud aktiivsete vabatahtlike ja vähemaktiivsete, kuid omal algatusel tegutsenud vabatahtlike hulgas (vastavalt 31 ja 27%). Kuigi regulaarselt tegutsevad organiseerunud vabatahtlikud on üldiselt aktiivsemad omaalgatuslikest vabatahtlikest, siis tegevuste eestvedajateks võivad nad pidada kedagi sellest organisatsioonist-vabaühendusest, mille juures nad tegutsesid.

Seevastu organisatsioonide juures väheaktiivselt tegutsenud vabatahtlikest pidas vaid 8% end tegevuste algatajateks. Selles rühmas on ka need vabatahtlikud, kes panustasid vabatahtlikuna ühel korral.

Vabatahtlike tüüpe võrreldes tasub veel nimetada, et niisama kaasalööjateks ja üksikutes tegevustes abistajateks pidas end aktiivsetest vabatahtlikest väiksem osa kui väheaktiivsetest vabatahtlikest (21%) – olenemata sellest, kas tegutseti omal algatusel või mõne organisatsiooni juures. Kui omaalgatuslike väheaktiivsete vabatahtlike puhul on jaotus ühtlasem, siis ülejäänud vabatahtlikest suurim osa peab ennast aktiivseks osalejaks.

JOONIS 17. VABATAHTLIKE ROLL TEGEVUSES VABATAHTLIKU TÜÜBI JÄRGI (N = 416)



Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ CATI telefonküsitluse tulemused.

Professionaalseid teadmisi ja oskusi panustavate vabatahtlike osakaal on kõige suurem organiseerunud aktiivsete vabatahtlike (A) hulgas – 35%. Organiseerunud väheaktiivsete vabatahtlike (B) seas on 24% neid, kelle vabatahtlik tegevus vastas erialasele väljaõppele ja/või igapäevatööle ja ametile. Omal algatusel tegutsenud väheaktiivsete (D) hulgas oli neid 23% ja omaalgatuslike aktiivsete vabatahtlike (C) hulgas kõige vähem, 20%.

VABATAHTLIKU TEGEVUSE VALDKONNAD

Kõige suurem osa (59%) kvootvalimiga telefoniküsitlusele vastanutest märkis, et on tegutsenud keskkonnakaitse valdkonnas. See oli peaaegu kõigi vabatahtlike tüüpide seas populaarseim valdkond, eriti organiseerunud väheaktiivsete puhul (B) – selle valdkonna märkis 66% B-tüüpi vabatahtlikest (vt tabel 2).

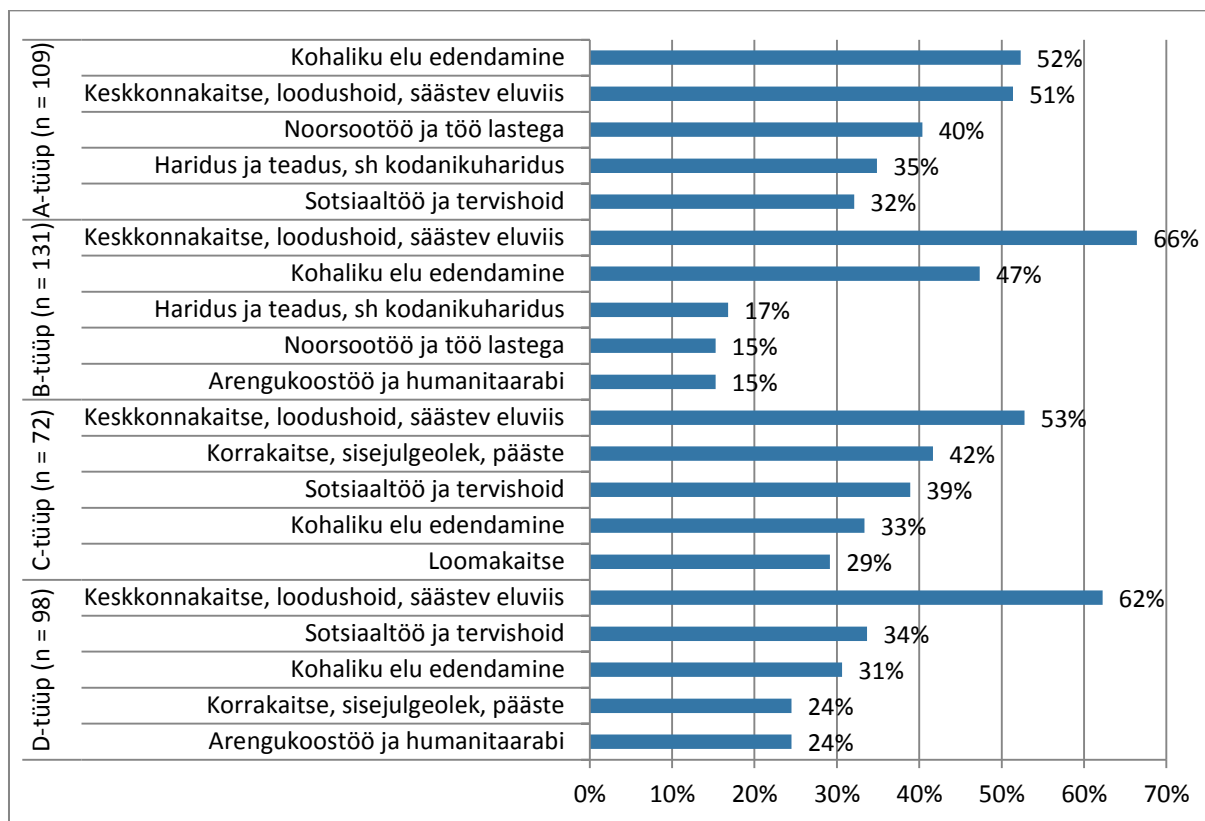
TABEL 2. VABATAHTLIKU TEGEVUSE VALDKONNAD RÜHMITI (N = 410)

	Organiseerunud		Iseseisev		CATI kõik vabatahtlikud
	aktiivne	väheaktiivne	aktiivne	väheaktiivne	
	A	B	C	D	
Keskkonnakaitse, loodushoid, säästev eluviis	51%	66%	53%	62%	59%
Kohaliku elu edendamine	52%	47%	33%	31%	42%
Sotsiaaltöö ja tervishoid, sh tõrjutute rühmadega (nt töötud, kriminaalhooldusalused, alla vaesuspiiri elavad inimesed, aga ka pered) ning patsientidega tegelemine	32%	14%	39%	34%	28%
Korrakaitse, sisejulgeolek ja pääste, nt naabri- valve, kaitseliidus osalemine, abipolitseinikuna tegutsemine politseitegevuses, päästjate tegevus	26%	15%	42%	24%	25%
Noorsootöö ja töö lastega, nt noortehid, noortekeskused	40%	15%	28%	17%	25%
Arengukoostöö ja humanitaarabi	28%	15%	26%	24%	23%
Sport ja kehakultuur, nt spordiseltsid, spordiüritused	28%	15%	24%	20%	21%
Haridus ja teadus, sh kodanikuharidus	35%	17%	14%	10%	20%
Kultuur ja kaunid kunstid	28%	15%	14%	12%	18%
Loomakaitse	14%	8%	29%	21%	17%
Ajaloolise pärandi säilitamine, sh muinsuskaitse	20%	6%	13%	5%	11%
Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse, nt usuliste, rassiliste jm vähemuste või põgenike kaitse, sooline võrdõiguslikkus	21%	3%	11%	7%	10%
Tarbijakaitse, nt tarbijate ja laenuvõtjate nõustamine, inimeste koolitamine oma õiguste teemal	4%	3%	8%	8%	5%
Religioon ja usulised ühendused	10%	2%	3%	6%	5%
Vähemusrahvuste kultuuri ja lõimumise edendamine	9%	2%	4%	4%	5%
n	109	131	72	98	410

Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” CATI telefoniküsitluse tulemused.

Vabatahtlike tüüpide järgi on valdkondade populaarsus erinev (vt joonis 18). Kui kõigis teistes rühmades on märksa menukam panustamine keskkonnakaitse valdkonda, siis organiseerunud aktiivsete vabatahtlike (A-tüüp) hulgas on napilt rohkem levinud valdkond kohaliku elu edendamine (vt lisa 5 tabel 5, kõigi valdkondade jaotus tüüpide järgi).

Joonis 18. VIIS POPULAARSEMAT VABATAHTLIKU TEGEVUSE VALDKONDA VABATAHTLIKU TÜÜBI JÄRGI (N = 410)



Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ CATI telefoniküsitluse tulemused.

Võrreldes teiste tüüpidega on **aktiivsete organisatsioonide juures tegutsenud vabatahtlike (A)** seas populaarsemad valdkonnad kohaliku elu edendamine (52%), noorsootöö ja töö lastega (40%), haridus ja teadus, sh kodanikuharidus (35%), kultuur ja kaunid kunstid (28%), inimõiguste ja põhivabaduste kaitse (21%), ajaloolise pärandi säilitamine (20%) ning religioon/usuühendused (10%). Kui vaadata, milliseid tegevusi need vabatahtlikud ellu viisid, siis rohkem on neid, kes on aidanud korraldada üritusi (59%), osalenud ühenduse juhtimises või olnud nõukogu või komisjoni liikmeks (53%), viinud ellu koolitusi, treeninguid või juhendanud inimesi (sh hobiringid, mentorlus) (43%), esindanud teatud sihtrühma huve avalikkuse ja/või otsustajate ees, teinud lobitööd, huvikaitse- ja eestkostetegevusi (39%), teinud administratiiv- või kontoritööd, sh raamatupidamist, hallanud veebilehte, kirjutanud või aidanud koostada projekte, aruandlust jms (38%), teinud teavitustööd, turundust või reklaami ühendustele (37%).

Võrreldes teistega on **väheaktiivsete organiseerunud vabatahtlike (B)** hulgas rohkem neid, kes on osalenud heakorratöödel, koristustalgutel, ehitustalgutel või teinud remonditööd (77%). Muud tegevusi märkisid nad vähem kui teised vabatahtlikud. Võrreldes teistega on selles rühmas keskkonnakaitse, loodushoiu ja säästva eluviisi (66%) valdkond kõige ülekaalukam.

Teiste tüüpidega kõrvutades on **omal algatusel regulaarselt tegutsevate aktiivsete vabatahtlike (C)** seas populaarseimad valdkonnad korrakaitse, sisejulgeolek, pääste (42%, nt naabrivalve, kaitseliidus osalemine, abipolitseinikuna politseitegevuses, päästjate tegevus jms), sotsiaaltöö ja tervishoid (39%, sh tõrjutud gruppidega tegelemine, nt töötute, kriminaalhooldusaluste, alla vaesuspiiri elavate inimeste, aga ka perede jms ning patsientidega tegelemine) ning loomakaitse (29%). Rohkem on neid, kes on osalenud vabatahtlikuna korrakaitstes (nt naabrivalves, abipolitseinikuna) või päästetöödel (nt tulekahju kustutamine, merehädaliste abistamine jne) (40%), osutanud abivajajatele teenuseid, nõustamist ja tuge, nt

olnud tugiisik või hooldaja, pakkunud loomale hoiukodu jms (51%). Vähem on heakorratöödel ja koristustalgutel osalejaid (59%).

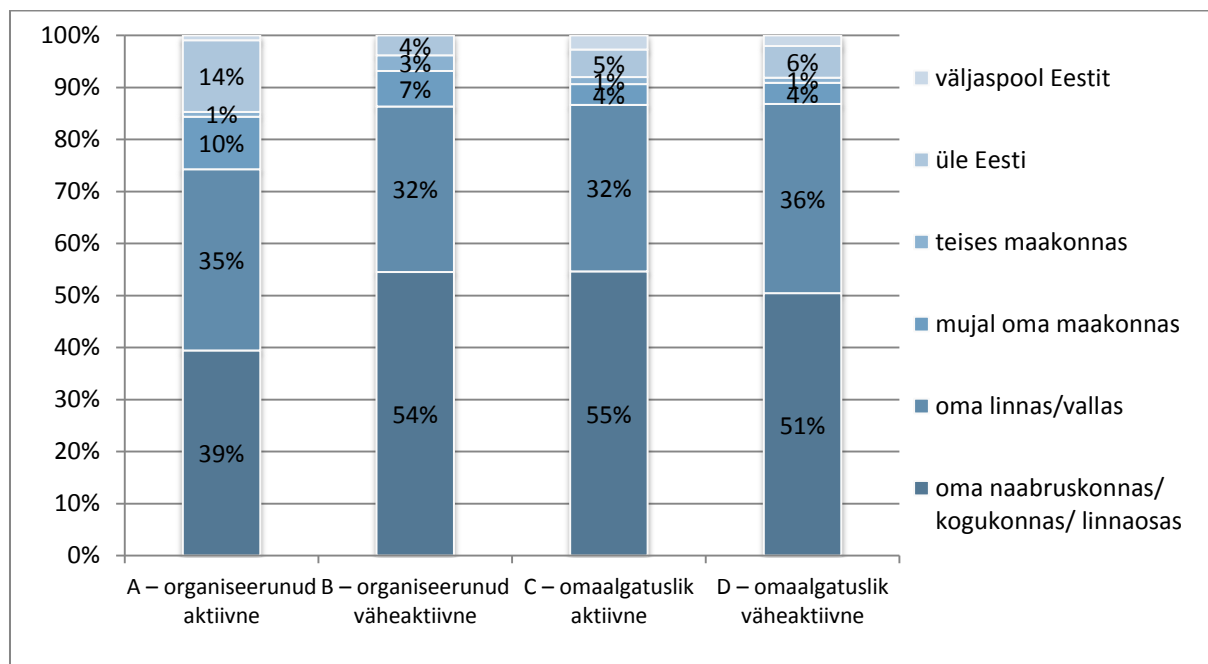
Kõige populaarsem valdkond **omal algatusel episoodiliselt tegutsevate väheaktiivsete vabatahtlike (D)** seas on ülekaalukalt keskkonnakaitse, loodushoid ja säästev eluviis (62%), millele järgneb 34% vastanute märgitud sotsiaaltöö ja tervishoiu valdkond. Võrreldes teiste tüüpidega on D-tüüpi vabatahtlike hulgas rohkem neid, kes on osutanud abivajajatele teenuseid, nõustamist ja tuge, nt olnud tugiisik või hooldaja, pakkunud loomale hoiukodu jms (55%) ning kogunud esemelisi annetusi (nt toitu, mööblit, riideid või raamatuid) või müünud ühendusele tulu teenimiseks kaupu (27%).

VABATAHTLIKU TEGEVUSE ULATUS

Vabatahtlikud tegutsevad oma kodu lähedal: 47% tegutses peamiselt oma linnas või vallas, 33% naabruskonnas, kogukonnas või linnaosas ning 5% ka mujal oma maakonnas. Ainult 8% käis vabatahtlikuna üle Eesti.

Allolevalt jooniselt (joonis 19) on näha, et vabatahtliku tegevuse tüüpide vahel suuri erinevusi ei ole. Ainsana hakkab silma, et organiseerunud aktiivsete vabatahtlike (A) hulgas on teistega võrreldes vähem neid, kes tegutsevad peamiselt oma naabruskonnas, kogukonnas või linnaosas (39%), rohkem on aga väljaspool Eestit vabatahtlikuks käivaid inimesi (14%).

JOONIS 19. VABATAHTLIKU TEGEVUSE ULATUS VABATAHTLIKU TÜÜBI JÄRGI (N = 416)



Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ CATI telefoniküsitluse tulemused.

VABATAHTLIKU TEGEVUSE MAHT

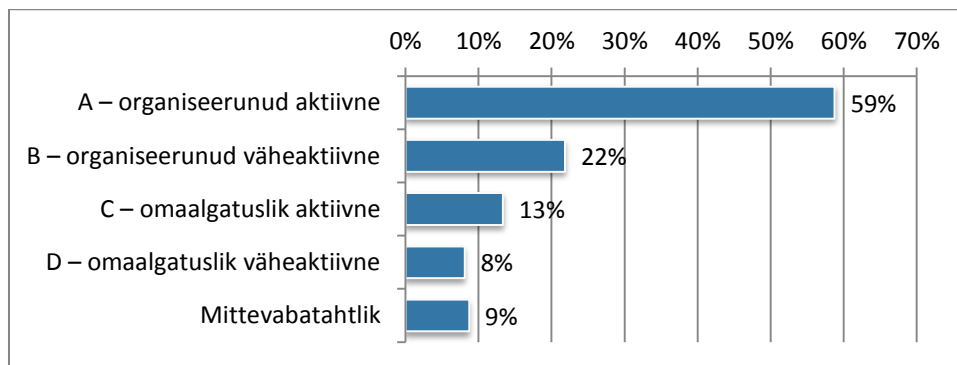
Telefoniküsitluses paluti vabatahtlikus tegevuses osalenutel hinnata, kui palju aega nad 12 kuu jooksul kokku vabatahtlikku tegevusse panustasid. Osa vastas tundides, osa 8tunnistes tööpäevades. Keskmiselt panustasid vabatahtlikud viimase aasta jooksul 63 tundi ehk 7,9 tööpäeva. Kõigi vastuste summa küündib 3126 tööpäevani, mis on ligikaudu 142 inimese 22 tööpäevaga kuu jagu tööd. Kuna küsitlusmeetod ei ole kõige usaldusväärsem viis kogu aasta jooksul tehtud tegevustele kulunud aja kokku arutamiseks, siis ei

ole korrektne saadud tulemusi üldistada ega arvutada välja kõigi Eesti vabatahtlike aastas panustatud vabatahtliku töö mahtu.

KUULUMINE VABAÜHENDUSTESSE

21% kõigist telefoniküsitlusele vastanutest on mõne vabaühenduse liige. Kõige rohkem vabaühendus(es)se kuulujaid on organiseerunud aktiivsete vabatahtlike hulgas. Mittevabatahtlikest kuulub mõne kodanikuühiskonna organisatsiooni liikmeskonda üksnes 9% vastanutest (vt joonis 20).

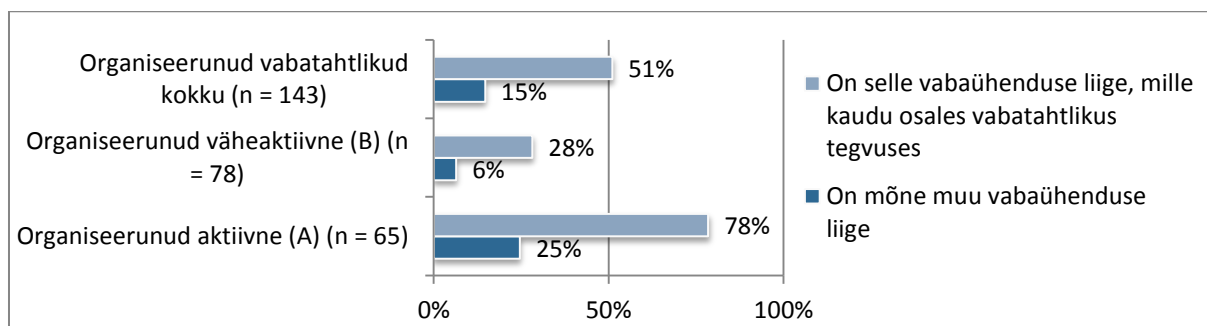
JOONIS 20. MÕNDA VABAÜHENDUSSE KUULUVATE VABATAHTLIKE OSAKAAL VABATAHTLIKU TÜÜBI JÄRGI (N = 600)



Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” CATI telefoniküsitluse tulemused.

Üldiselt kuulub 51% organiseerunud vabatahtlikest samasse vabaühendusse, mille kaudu ta viimase 12 kuu jooksul vabatahtlikus tegevuses on osalenud, ning 15% on mõne muu kodanikuühenduse liige. Tugevalt erineb aktiivsete ja väheaktiivsete organiseerunud vabatahtlike kuulumus. Aktiivsemad vabatahtlikud on vabaühendustega rohkem seotud: 78% neist on selle vabaühenduse liikmed, mille kaudu nad regulaarselt vabatahtlikuna tegutsevad (vt joonis 21).

JOONIS 21. ORGANISEERUNUD VABATAHTLIKE KUULUVUS VABAÜHENDUSTESSE

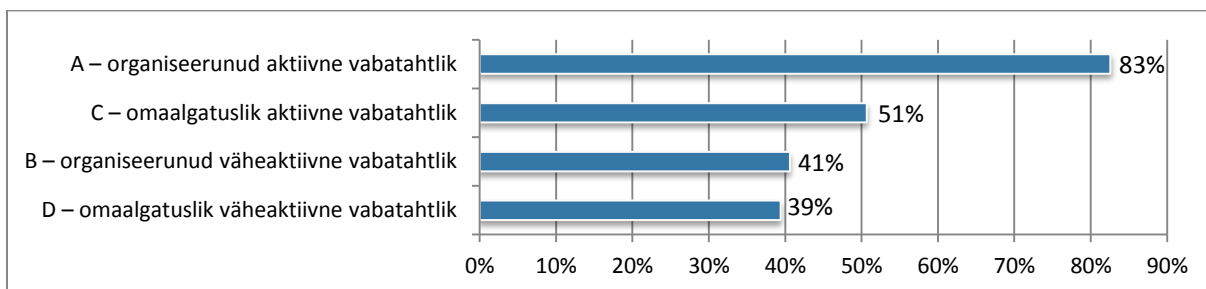


Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” CATI telefoniküsitluse tulemused.

INFOALLIKAD JA TEADLIKKUS ENDA VABATAHTLIKU TEGEVUSEST

Üldist teadlikkust aitab muu hulgas kirjeldada see, kuivõrd teadlikud on vabatahtlikus tegevuses osalenud inimesed sellest, et nemad ongi vabatahtlikud. Kõige rohkem on nn teadlikke vabatahtlikke (definitsiooni alusel ennast vabatahtlikuks määratlenuid) aktiivsete organiseerunud vabatahtlike (83%) ja omaalgatuslike (51%) vabatahtlike hulgas.

JONIS 22. TEADLIKE VABATAHTLIKE OSAKAAL VABATAHTLIKU TÜÜBI ALUSEL (N = 410)

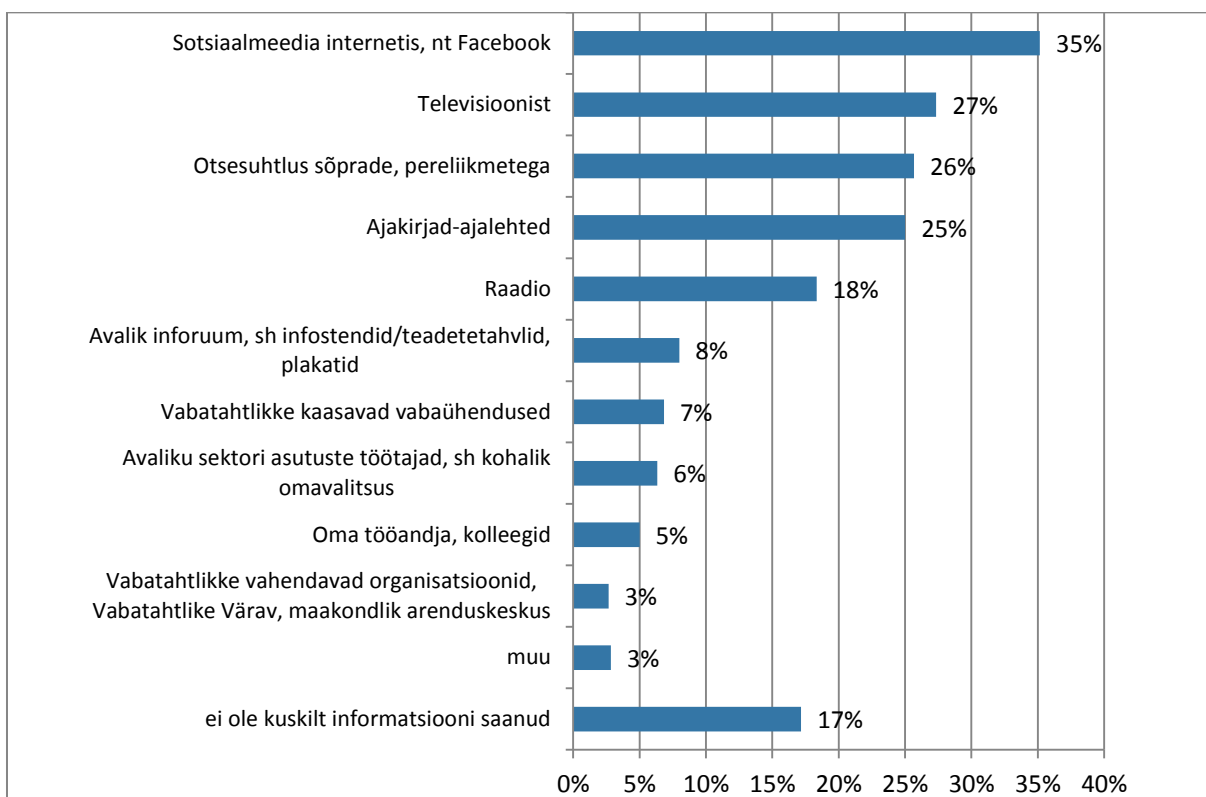


Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” CATI telefoniküsitluse tulemused.

Kõigist vabatahtlikest, kes kuuluvad mõnda vabaühendusse, peab 26% seda ühendust kõige tähtsamaks kanaliks, mille kaudu saab vabatahtlikku tegevust puudutavat infot. Valdav osa – 48% – vastas, et vabaühendus on küllaltki oluline infokanal, 14% peab ühendust väheoluliseks ja 12% ei saa üldse vabatahtliku tegevuse kohta infot sellest ühendusest, mille liige ta on.

Alloleval joonisel 23 on esitatud kõik kanalid, mille kaudu telefoniküsitlusele vastanud on vabatahtlikuna tegutsemise võimaluste kohta kuulnud ja teavet saanud. Peamiselt on info vabatahtliku tegevuse kohta jõudnud vastajateni sotsiaalmeedia kaudu (selle vastuse valis 35% vastanutest), järgnevad televisioon (27%), sõbrad ja pereliikmed (26%), ajakirjad-ajalehed (25%) ja raadio (18%).

JONIS 23. KANALID, KUST ON SAADUD VABATAHTLIKKU TEGEVUST PUUDUTAVAT INFOT (N = 600)



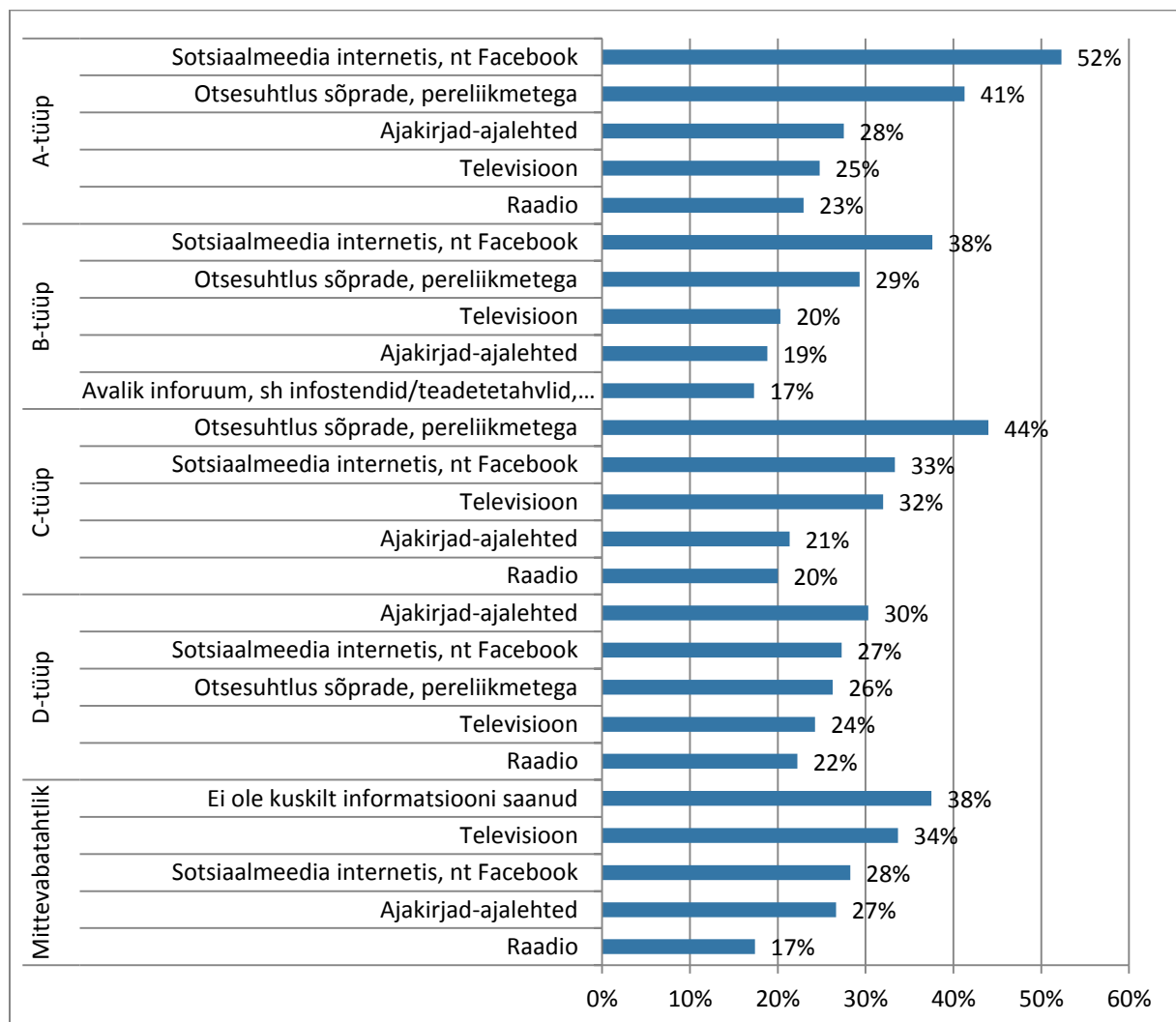
Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” CATI telefoniküsitluse tulemused.

Sotsiaalmeedia kui infokanali märkisid vastuseks keskmisest sagedamini just organiseerunud aktiivsed vabatahtlikud (A-tüüp, 52%) ja organiseerunud väheaktiivsed vabatahtlikud (B-tüüp, 38%). Viimase aasta jooksul vabatahtlikus tegevuses mitteosalenute jaoks on sotsiaalmeedia vabatahtlikust tegevusest kuul-

mise kanalina alles kolmas. Teine tähtis kanal on **otsesuhtlus sõprade ja pereliikmetega**: organiseerunud vabatahtlikest nimetas seda 41% aktiivsetest ja 29% väheaktiivsetest ning iseseisvalt tegutsevate aktiivsete vabatahtlike (44%) jaoks on see kõige peamiseks infokanal.

Omaalgatuslikud ja väheaktiivsed vabatahtlikud saavad keskmisest sagedamini teavet ajalehtedest ja ajakirjadest – selle kanali valis neist 30%. Mittevabatahtlikest suurem osa (38%) vastas, et nad ei saa vabatahtliku tegevuse kohta uudiseid mitte kusagilt, ning infokanalitest märkisid nad vabatahtlikega võrreldes keskmisest enam televisiooni (34%).

JOONIS 24. PEAMISED KANALID, KUST VABATAHTLIK ON SAANUD VABATAHTLIKU TEGEVUSE KOHTA INFOT, VABATAHTLIKU TÜÜBI JÄRGI (N = 600)



Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ CATI telefoniküsitluse tulemused.

VABATAHTLIKUNA TEGUTSEMISE INDIVIDUAALSED MOTIVAATORID JA TAKISTUSED

Viimase 12 kuu jooksul vabatahtlikus töös mitteosalenutest nimetasid rohkem kui pooled (56%) mitteosalemise peapõhjuseks ajapuudust. Tunduvalt väiksem osa märkis muid põhjuseid: 15% ei ole vabatahtlikku tööd teinud kehva tervise tõttu, 13% ei tea, kus saab panustada, 11% pole leidnud huvipakkuvaid võimalusi, 10% pole saanud kutset või palvet vabatahtlikuna tegutseda ja 5% ei leia sobivat

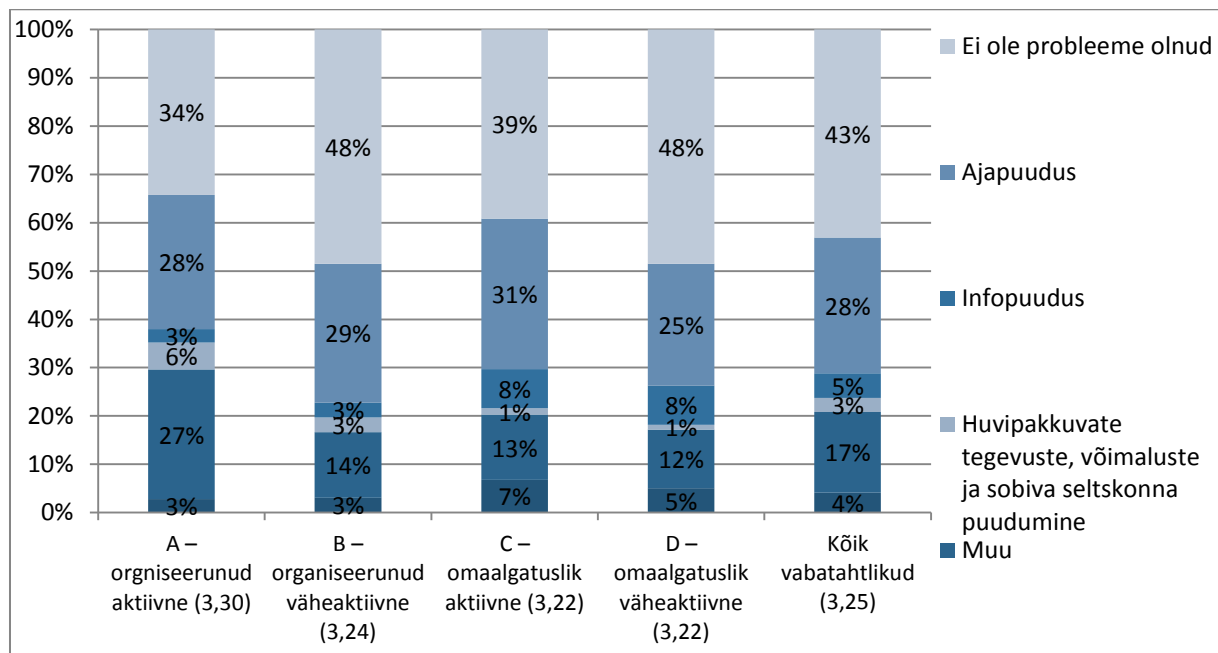
seltskonda, kellega koos vabatahtlikuna tegutseda. **Ainult 8% ei ole huvitatud ega soovigi vabatahtlikus tegevuses osaleda ning 7% pole sellise tegevuse peale lihtsalt mõelnud.**

Kes aga olid viimase aasta jooksul vabatahtlikuna tegutsenud, hindasid seda kogemust üldiselt pigem positiivseks: keskmine hinne oli 3,25 (skaalal 1 – väga negatiivne ja 4 – väga positiivne). Kõige rahulolevamad olid organiseerunud aktiivsed vabatahtlikud (A-tüüp).

43% vabatahtlikel ei ole probleeme ega takistusi olnud ja 4% ei osanud neid nimetada. Allolevalt jooniselt 25 on näha, et organisatsioonide juures tegutsenud aktiivsed vabatahtlikud ütlesid harvem, et probleeme ei ole olnud. Samal ajal ei ole iseseisvalt tegutsenutest peaaegu pooltel (48%) probleeme olnud, sõltumata nende aktiivsusest.

Põhiprobleemina mainiti ajapuudust ja seda vabatahtlike tüüpide järgi üsna võrdselt: 25–31% vastanutest ja 28% kõigist vabatahtlikest kokku. Teise peaprobleemina on vabatahtlikud kokku puutunud infopuudusega – on näha, et suurem mure on see iseseisvalt ja omal algatusel tegutseva vabatahtliku jaoks.

JOONIS 25. PEAMISED PROBLEEMID VABATAHTLIKUNA TEGUTSEDES VABATAHTLIKU TÜÜBI JÄRGI (N = 416)*



* Sulgudes keskmine rahulolu vabatahtlikuna tegutsemise kogemustega. Skaala: 1 – väga negatiivne, 2 – pigem negatiivne, 3 – pigem positiivne, 4 – väga positiivne.

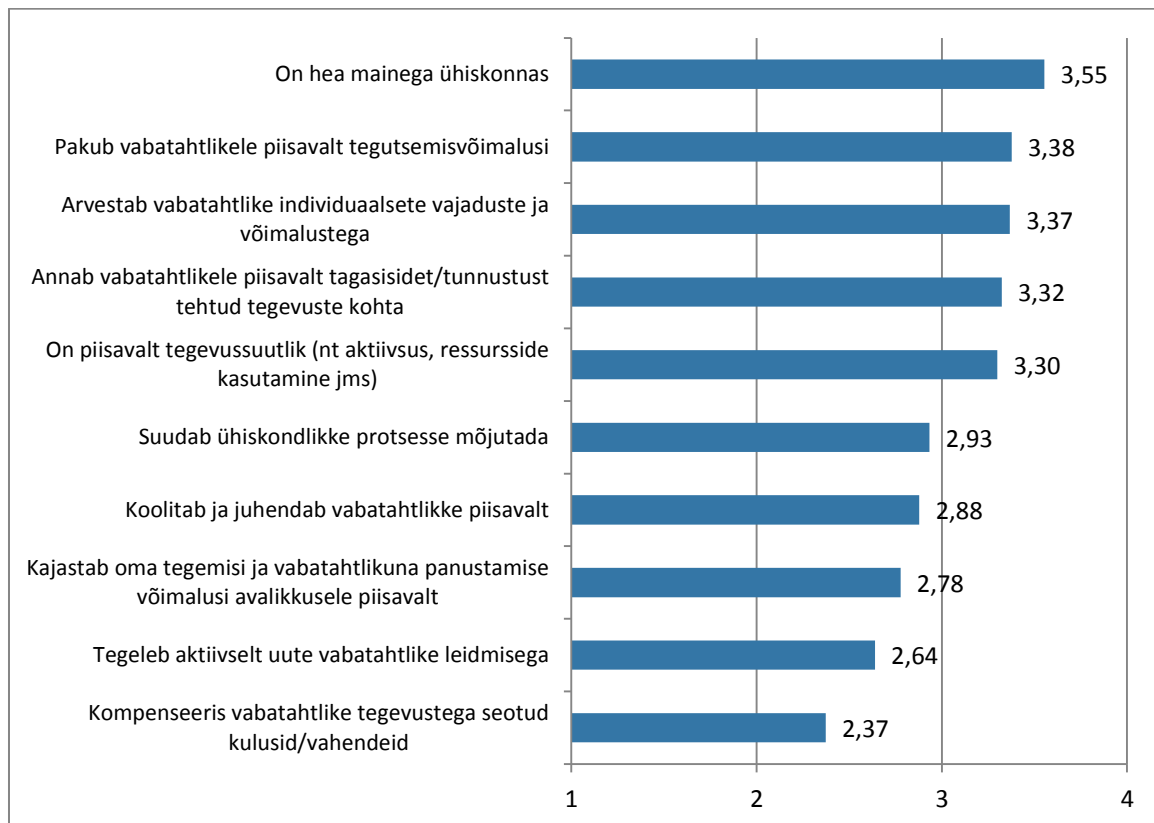
Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ CATI telefoniküsitluse tulemused.

Vaid üksikud nimetasid probleemidena eeskujude puudumist, halba või negatiivset kogemust ning huvipakkuvate võimaluste ja tegevuste puudumist. Suur osa märkis muid probleeme ja takistusi, sh (alustades sagedasematest) kulutusi, raha- või materjalipuudust; avaliku sektori bürokraatiast ja teiste inimeste hoiakutest, teadmistest ja passiivsusest tulenevaid takistusi; kehva tervist; endast tulenevaid takistusi alustades elukoha kaugusest ja transpordivõimaluste puudumisest ning lõpetades vähese tahtega.

Organiseerunud vabatahtlikel paluti anda hinnang organisatsioonile, mille kaudu nad vabatahtlikuna tegutsevad. Kuigi üldiselt ollakse saadud kogemustega rahul, aitab alljärgnev täpsem tagasiside vabatahtlikke värbavatel ja oma töös kasutatavatel organisatsioonidel oma tegevust arendada. Enamik vastanutest nõustus, et organisatsioon on ühiskonnas hea mainega (täiesti nõus 64%), pakub vabatahtlikele

piisavalt tegutsemisvõimalusi (56%), annab piisavalt tagasisidet ja tunnustab (52%), arvestab vabatahtlike vajadusi-võimalusi (51%) ning on üldse piisavalt tegevussuutlik (51%). Siiski vastas 51% organiseerunud vabatahtlikest, et organisatsioon ei ole neile hüvitanud vabatahtliku tegevusega seotud kulusid ega vahendeid – sellest ka kõige madalam keskmine hinne.

JOONIS 26. VABATAHTLIKE KESKMINE HINNANG ORGANISATSIOONILE, MILLE JUURES NAD TEGUTSESID VABATAHTLIKUNA*



* Skaala: 1 – kindlasti ei ole nõus, 2 – pigem ei ole nõus, 3 – pigem nõus, 4 – täiesti nõus.

Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” CATI telefoniküsitluse tulemused.

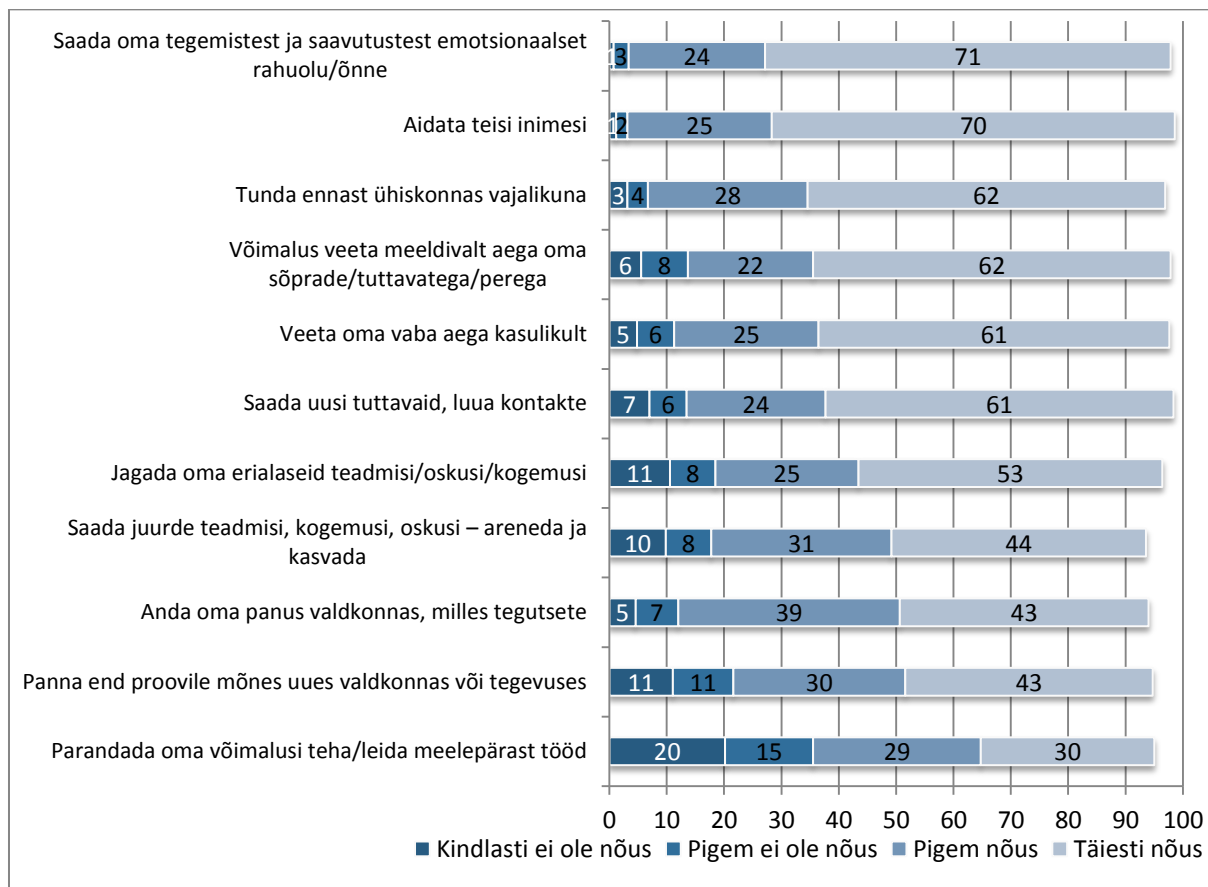
Vabatahtlikuna tegutsema võivad motiveerida väga erinevad aspektid alustades praktilistest asjaoludest ja lõpetades üldiste sügavate väärtushinnangutega. Eristada saab üheksat motivatsioonilist vajadust: tunnustus-, saavutus-, vastutus-, vaheldus-, kasvamis-, kuulumis-, mõjuvõimu-, lõbu- ja unikaalsusvajadus²⁴. Ka joonisel 27 näidatakse, et vabatahtlike hinnangul pakub vabatahtlik tegevus väga palju. **Kõige rohkem motiveerib vabatahtlike võimalus saada oma tegevusest ja saavutustest emotsionaalset rahulolu ning aidata teisi inimesi** (keskmine vastavalt 3,71 ja 3,69 skaalal 3 – „pigem nõus” ja 4 – „täiesti nõus”).

2009. aastal oli vabatahtlike peamine isiklik motivaator teiste inimeste aitamine ning see on jäänud samaks. Oma tegevusest rahulolu ja õnnetunde saamine oli 2009. aastal motivaatorite pingereas alles neljas – 59% ehk ligi 11 protsendipunkti vähem vabatahtlikest oli täiesti nõus, et vabatahtliku tegevuses osalemine pakub just rahulolu ja õnnetunnet.

²⁴ McCurley, Steve and Lynch, Rick (1997). Essential Volunteer Management.

Käesoleva küsitluse tulemustest torkab silma motivaatorite reas viimane – võimalus teha või leida vabatahtliku tegevuse kaudu meelepärast tööd. 2009. aastal mainis seda motivaatorit tunduvalt suurem osa vabatahtlikke: „täiesti nõus” vastanute osa oli tookord 44% võrreldes 2013. aasta 30%ga.

JOONIS 27. MILLISEID VÕIMALUSI PAKUB VABATAHTLIK TEGUTSEMINE? (% VABATAHTLIKEST, N = 417)



Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” CATI telefoniküsitluse tulemused.

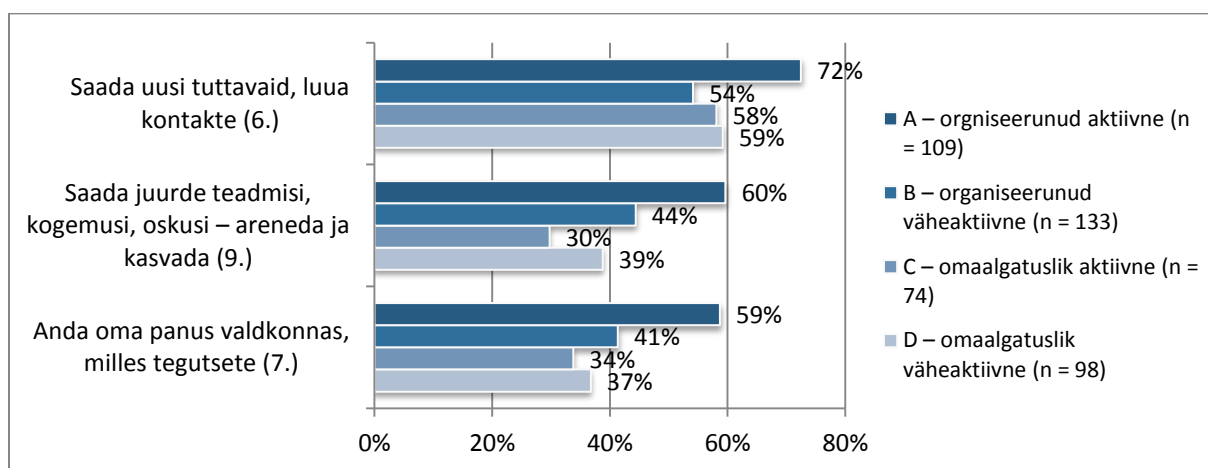
Kui neid motivaatoreid üldistada, võib öelda, et kõige kõrgemalt hindavad vabatahtlikud võimalust rahuldada oma tunnustus- ja saavutusvajadust. Tunnustus ja unikaalsus, st soov tunda ennast erilise ja väärtuslikuna ning olla hinnatud sai keskmise hinde 3,54 (skaalal 3 – „pigem nõus” ja 4 – „täiesti nõus”). Sama kõrge koondhinde said motivaatorid, mille saab liita sooviks midagi korda saata, vastutada, teha otsuseid ja mõjutada. Järgnevad kuulumisvajadust väljendavad motivaatorid (võimalus veeta meeldivalt aega oma sõprade, tuttavate ja perega, luua kontakte ning leida tuttavaid) – keskmine hinne 3,46. Mõnevõrra vähem oluliseks peavad vabatahtlikud kasvamise, arenemise ja vaheldusrikkusega seotud motivaatoreid.

Kui vaadata hinnanguid võimalustele, mida vabatahtlik tegevus võimaldab, siis tulemused erinevad kõige rohkem kolme näitaja puhul (esitatud all joonisel 28). Organisatsioonide juures tegutsevatest aktiivsetest vabatahtlikest (A) on teiste tüüpidega võrreldes märksa suurem osa nõus väidetega, et vabatahtlik tegevus võimaldab saada uusi tuttavaid ja luua kontakte (72%), saada juurde teadmisi, kogemusi, oskusi ehk areneda ja kasvada (60%) ning anda oma panus tegutsemisvaldkonda (59%). Uute tutvuste loomine oli aktiivsete organiseerunud vabatahtlike seas nn võimaluste pingereas teisel kohal, emotsionaalse rahulolu ja teiste inimeste aitamise motivaatorite vahel. Kui vaadata joonisel 26 esitatud n-ö pingerida, siis

vabatahtlike tüüpide järgi on esiviisikus samad motivaatorid (järjestus mõnevõrra erineb), kuid nende väidetega nõustumise osakaal ei erine väga suurel määral. Esile võib tuua, et organisatsioonide juures tegutsevad väheaktiivsed vabatahtlikud nõustusid kõige rohkem väitega, et vabatahtlik tegevus võimaldab aidata teisi inimesi. See võib peegeldada praktilist olukorda, et vabatahtlike juures aktiivselt tegutsevad inimesed leiavad suurema vajaduse tekkimisel enda tuttavate- või pereringist vabatahtlike juurde.

Võrreldes organisatsioonide juures tegutsevate vabatahtlikega näeb omaalgatuslikult tegutsevatest vabatahtlikest väiksem osa võimalusi vabatahtliku tegevuse kaudu arenda ja kasvada.

JOONIS 28. VABATAHTLIKE TÜÜPIDE JÄRGI ERINEVAD HINNANGUD VÕIMALUSTELE, MIDA VABATAHTLIK TEGEVUS PAKUB (N = 417; % „TÄIESTI NÕUS”)

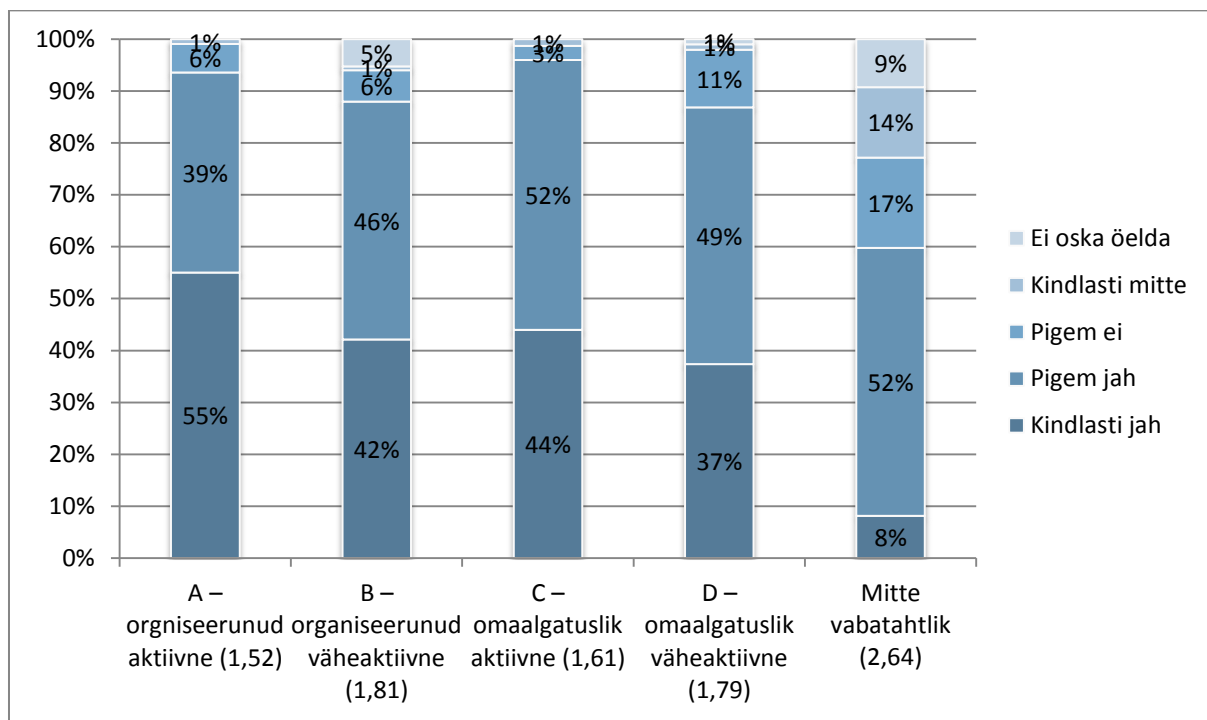


Allikas: Uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ CATI telefoni-küsitluse tulemused

HUVI EDASPIDI VABATAHTLIKUNA TEGUTSEMISE VASTU JA VALMISOLEK SELLEKS

Valdav osa vabatahtlikest (91%) soovib ka edaspidi vabatahtlikku tegevusse panustada. Valmisolek jätkata sellist tegevust on võrreldes 2009. aastaga veidi vähenenud (tollal 93%), seda eriti „kindlasti jah” vastanute arvelt. Kõige suurem huvi on organiseerunud aktiivsetel vabatahtlikel – 55% neist väljendas kindlat huvi ja valmisolekut. Selgelt eristuvad mittevabatahtlikud, kelle hulgas on üsna ootuspäraselt vabatahtlikega võrreldes vähem neid, kes tulevikus peavad vabatahtlikus tegevuses osalemist tõenäoliseks – kokku 60%-l on edaspidi huvi vabatahtlikuna tegutseda, sh kindel soov ainult 8%-l. Mittevabatahtlike hinnang tõenäosusele edaspidi vabatahtlikus tegevuses osaleda ei ole viie aastaga muutunud.

Joonis 29. HUVI EDASPIDI VABATAHTLIKUNA TEGUTSEDA JA VALMISOLEK SELLEKS (N = 600)



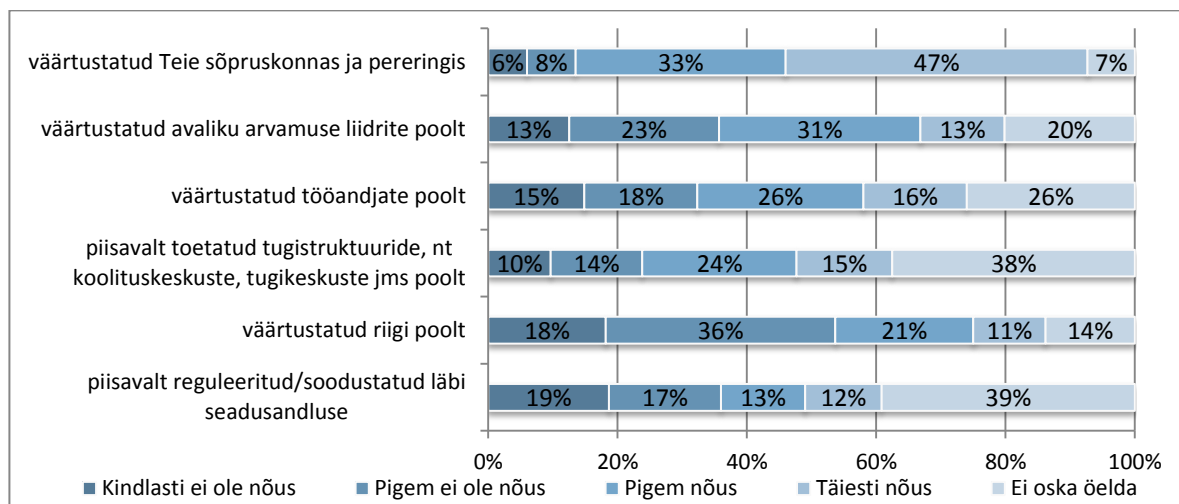
Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” CATI telefoniküsitluse tulemused.

VABATAHTLIKKU TEGEVUST TOETAVAD HOIAKUD

Lõpuks vaatame, millised on inimeste üldine suhtumine ja hinnangud vabatahtlikule tegevusele.

Kui küsida, kui võrd väärtustatud on vabatahtlik tegevus, siis kõige kergemalt osatakse anda hinnang selle tegevuse väärtustatusele oma sõpruskonnas ja pereringis ning riigi poolt üldiselt. Valdav osa (80%) vastanutest arvab, et vabatahtlikkus on nende sõpruskonnas ja pereringis väärtustatud, kuid ainult 32% arvates väärtustab vabatahtlikku tegevust ka riik. Märkimisväärne osa vastanutest ei oska hinnata, kas riik on vabatahtlikku tegevust piisavalt reguleerinud, soodustanud ja toetanud – peamiselt annavad selle küsimuse puhul tooni mittevabatahtlike vastused „ei oska öelda”. Oma hinnangu andnutest leiab 36%, et valdkond ei ole õigusaktidega piisavalt reguleeritud ja soodustatud, samal ajal kui 39% hinnangul on toetavaid tugistruktuure piisavalt.

Joonis 30. VABATAHTLIKU TEGEVUSE VÄÄRTUSTATUS ÜHISKONNAS („KAS VABATAHTLIK TEGEVUS ON ...?“) (N = 600)



Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ CATI telefoniküsitluse tulemused.

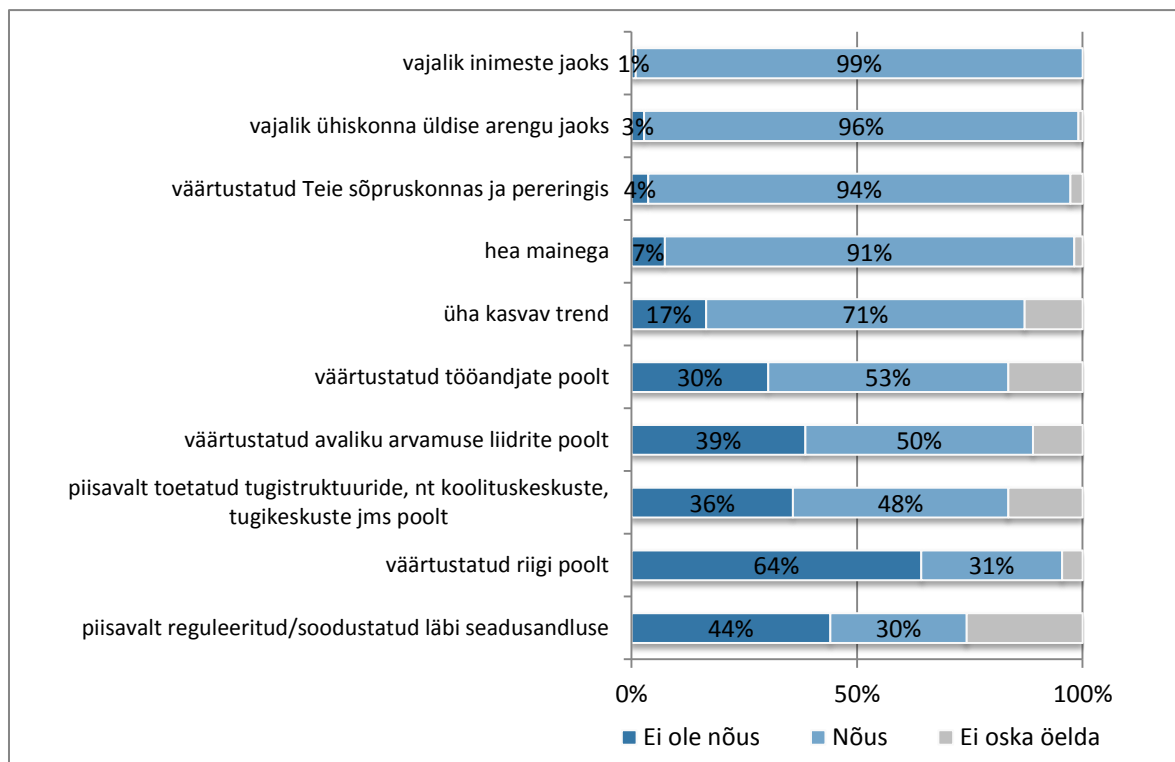
Kuna senine analüüs on näidanud, et kõige selgemalt eristuvad organiseerunud aktiivsed vabatahtlikud (A-tüüp) ja vabatahtlikus tegevuses mitteosalenud vastajad (D-tüüp), siis järgnevalt on esitatud nende kahe rühma üldised hinnangud vabatahtlikule tegevusele.

Peaaegu kõik organiseerunud vabatahtlikud nõustusid väitega, et vabatahtlik tegevus on inimeste ja ühiskonna üldise arengu jaoks vajalik. Ka valdav osa mittevabatahtlike peab vabatahtlikku tegevust üldiselt vajalikuks (vt joonised 31 ja 32).

Väitega, et vabatahtlik tegevus on üldiselt hea mainega, nõustub 91% organiseerunud aktiivsetest vabatahtlikest ja 78% mittevabatahtlikest. Võrreldes 2009. aasta tulemustega ei ole mittevabatahtlike hinnang muutunud, kuid vabatahtlike hulgas on mõnevõrra kasvanud nende osa, kelle hinnangul on vabatahtlik tegevus hea mainega. Hoiakud erinevad veelgi rohkem küsimuses, kas vabatahtlikku tegevust peetakse kasvavaks suundumuseks – üldiselt vastati jaatavalt, kuid organiseerunud vabatahtlikest arvab nii 71% ja viimase 12 kuu jooksul ise vabatahtlikus tegevuses mitteosalenutest 58%. See on aga väiksem osa nii vabatahtlikest kui ka mittevabatahtlikest kui viis aastat tagasi: tollal nõustus 76% vabatahtlikest ja 66% mittevabatahtlikest väitega, et vabatahtlik tegevus on kasvava trendiga.

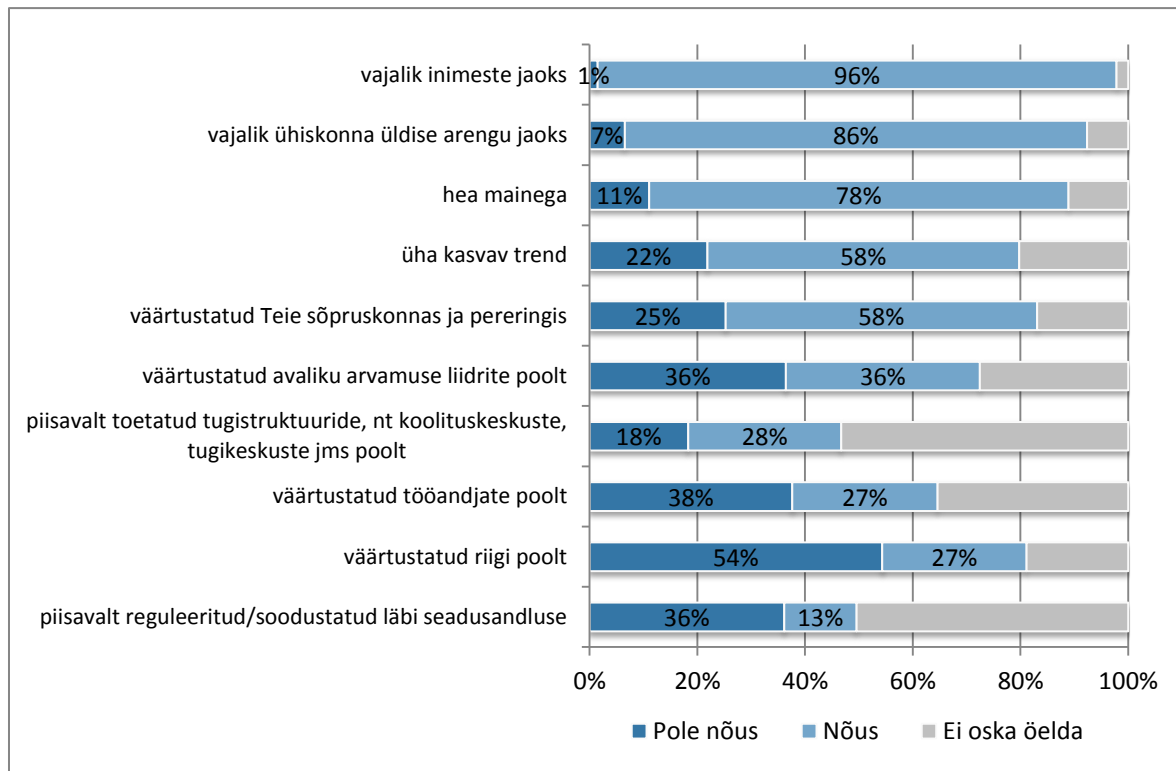
Organiseerunud aktiivsete vabatahtlike hulgas on keskmisest rohkem (58%) neid, kelle hinnangul tööandjad ja avaliku arvamuse liidrid väärtustavad vabatahtlikku tegevust. Teisalt on nende vastajate seas keskmiselt rohkem ka neid, kelle arvates riik sellist tegevust ei väärtusta (64%). Teiste vabatahtlike tüüpidega võrreldes on rohkem neid, kelle arvates saab vabatahtlik tegevus tugistruktuuridelt piisavalt tuge. Viie aastaga on sellise arvamusega vabatahtlike osa kasvanud 38%-lt 44%-le.

JONIS 31. ORGANISEERUNUD AKTIIVSETE VABATAHTLIKE HOIAKUD VABATAHTLIKU TEGEVUSE SUHTES („VABATAHTLIK TEGEVUS ÜLDISELT ON ...”) (N = 109)



Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” CATI telefoniküsitluse tulemused.

JOONIS 32. MITTEVABATAHTLIKE HOIAKUD VABATAHTLIKU TEGEVUSE SUHTES („VABATAHTLIK TEGEVUS ÜLDISELT ON ...”)
(N = 184)



Allikas: uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” CATI telefoniküsitluse tulemused.

VABATAHTLIKE TÜÜPIDE ERIPÄRAD

Telefoniküsitluse tulemused ei ole rahvastiku suhtes esinduslikud, ent võimaldavad kõrvutada vabatahtliku tegevuse liikidest tuletatud vabatahtlike tüüpe. Võrdluses hakkavad silma nn elustiili eripärad, mis aitavad vabatahtlike eri tüüpe edaspidi paremini ära tunda ning töötada välja neile mõeldud arendus- ning kommunikatsioonitegevusi.

(A) Aktiivsed regulaarselt organisatsioonide juures/kaudu tegutsevad vabatahtlikud

Need on teadlikud vabatahtlikud (83% vastas definitsioonipõhisele vabatahtlikus tegevuses osalemise küsimusele), kellest üle poole enda sõnul kindlasti jätkavad vabatahtlikuna.

Nende hulgas on teistega võrreldes rohkem professionaalseid oskusi ja teadmisi panustavaid inimesi – 35%. Vabatahtlik tegevus pakub neile teistest tüüpide esindajatest enam uusi tutvavaid ja kontakte (72%) ning uusi teadmisi, kogemusi ja oskusi, et areneda ja kasvada (60%), samuti võimalust anda panus oma tegevusvaldkonda (60%). Neid tegureid võib pidada ühtlasi kõige aktiivsemate vabatahtlike individuaalseteks motivaatoriteks, mis eristavad neid teistest vabatahtlike tüüpidest.

Nad tegutsevad vabatahtlikuna kõige sagedamini: rohkem on neid, kes teevad seda vähemalt üks kord nädalas või sagedamini (35%). See võib olla seotud asjaoluga, et üle poole (59%) neist kuulub mõnda vabaühendusse – s.o üle kahe korra suurem osakaal kui teistes rühmades. 78% on selle ühenduse liige, mille kaudu ta osales vabatahtlikus tegevuses.

Kui teistes rühmades tegutsevad pooled oma kodu vahetus läheduses, siis A-tüüpi vabatahtlikud tegutsevad võrreldes teistega kaugemal ja mitu korda rohkem on nende seas välismaal tegutsevaid vabatahtlikke.

31% on eestvedajad ja 48% aktiivsed osalejad organisatsioonide algatustes.

Teiste rühmadega võrreldes on rohkem neid, kes saavad vabatahtliku tegevuse kohta infot sotsiaalmeediast internetis (nt Facebookist) (52%), otse sõprade ja pereliikmetega suheldes (41%), vabatahtlikke kaasavatest vabaühendustest (13%) ning oma tööandjatelt või kolleegidelt (10%). Nad on vabatahtlike võrgustikega tugevalt seotud ja see kuulub nende elustiili juurde.

(B) Väheaktiivsed organisatsioonide juures tegutsevad vabatahtlikud

Väheaktiivne tähendab siin, et need inimesed on kas viimase 12 kuu jooksul vaid ühe korra olnud seotud vabatahtliku tegevusega või mõne korra, kuid episoodiliselt, juhuslikult.

Ainult 22% neist on mõne kodanikuühenduse liige ja enamused ei kuulu sellesse ühendusse, mille juures nad olid vabatahtlikud. Need võivad olla tuttavate kutsele reageerivad vabatahtlikud, kes ei taha või ei pea oluliseks end mõne ühendusega siduda ning pigem reageerivad tegevusele.

Enamus on mitteteadlikud vabatahtlikud (59%). 45% peab end vabatahtlikus tegevuses kaasalööjaks ja üksikutes tegevustes abiliseks. Aktiivseid osalejaid on sama palju kui teiste vabatahtlike tüüpide puhul, kuid eestvedajaid on üksnes 8% – teistes tüüpide seas on eestvedajaid ligikaudu kolmandik.

Võrreldes teiste rühmadega on neile olulisimad infoallikad avalik inforuum (infostendid, teadetetahvlid) (17%), avaliku sektori töötajad ja kohalik omavalitsus (12%) ning vabatahtlikke kaasavad ühendused (11%).

(C) Omal algatusel regulaarselt tegutsevad aktiivsed vabatahtlikud

Regulaarsetest vabatahtlikest on siin rühmas rohkem neid (42%), kes on tegutsenud vähemalt korra kuus või sagedamini, 29% on tegutsenud vabatahtlikuna kord nädalas.

Pooled on teadlikud ja pooled mitteteadlikud vabatahtlikud. Regulaarselt tegutsevad vabatahtlikud peavad ka ise ennast aktiivseks: 36% nimetasid ennast eestvedajaks.

Nende peamine infoallikas vabatahtliku tegevuse kohta on otsesuhtlus sõprade, tuttavate ja pereliikmetega (44%), millele järgneb televisioon (32%).

(D) Omal algatusel episoodiliselt tegutsevad väheaktiivsed vabatahtlikud

See on kõige nõrgema vabatahtliku identiteediga vabatahtlikus tegevuses osalejate tüüp. See rühm ei sisalda ühekordseid panustajaid (metoodilistel põhjustel), vaid episoodiliselt ja juhuslikult, kuid mitmel korral vabatahtlikku tegevusse panustanud. Enamus on mitteteadlikud vabatahtlikud (61%). Paljudes küsimustes sarnaneb see rühm pigem mittevabatahtlike rühmaga kui vabatahtlike teiste rühmadega.

Vabatahtlikus tegevuses motiveerib neid inimesi teistest vabatahtlike tüüpidest enam võimalus aidata teisi inimesi (76%) ning veeta meeldivalt aega oma sõprade, tuttavate ja perega (68%).

Teiste vabatahtlike rühmadega kõrvutades on nende hulgas kõige vähem neid, kes on kindlasti valmis tulevikus vabatahtlikus tegevuses osalema (37%).

Võrreldes teiste rühmadega on neile olulisim infoallikas ajakirjad ja ajalehed (30%). Vabatahtlikke kaasavatest vabaühendustest saavad teavet vaid üksikud (2%) – ühendused nendeni ei jõua.

4. Kokkuvõtte ja metoodilised soovitused

4.1. Peamised järeldused ning viie aasta jooksul (2009–2013) toimunud muutused

VABATAHTLIKUS TEGEVUSES OSALEMISE MÄÄRA MUUTUS

Kokku on viimase 12 kuu jooksul ühes või teises vabatahtlikus tegevuses osalenud 31% Eesti elanikest, kui arvestada nii teadlikke kui ka mitteteadlikke vabatahtlikke. Võrreldes 2009. aastal tehtud uuringuga, mille kohaselt osalemise määr oli 47%, tundub muutus suur. Sel on siiski hulk põhjusi ning ei saa väita, et vabatahtlikus tegevuses osalemise määr oleks tugevalt langenud.

Ühelt poolt on erinevuse põhjus selles, et inimesed tajuvad vabatahtliku tegevuse olemust nüüdseks paremini – selle vajalikkuse ja põhimõtetega ollakse rohkem kursis. Teiselt poolt on ka uuringute korraldajad kogemustest õppinud ja täpsustanud metoodikat, et tabada inimeste arusaamu oma tegevusest paremini. Kui 2009. aastal loeti vabatahtliku tegevuse hulka ka annetamine, heategevus ja doonorlus, siis nüüd mõistetakse vabatahtlikku tegevust kitsamalt. Siinses uuringus on heategevus üldine nimetus, mille alaliigid on a) vabatahtlik tegevus kui aja ja energia panustamine ning b) annetamine kui asjade ja raha panustamine.

Muutuse näitajana saab kasutada ka muid andmeid. Võrreldes 2011. aastal integratsiooni monitooringu käigus kogutud andmetega on mõistele vastav ehk teadlik vabatahtlikkus kahanenud kahe aasta jooksul 31%-lt 24%-le. Käesolev uuring ei võimalda selgitada tagasimineku põhjusi, kuid ilmselt tuleb neid otsida keskkonnast tulenevatest muutustest. Näiteks võis kahe uuringu vahele jäänud majanduskriisi mõjutada inimeste valikuid oma aja kasutamisel, sest üks peamisi takistusi vabatahtlikus tegevuses osalemisele on ajapuudus. Kuna motivatsioon vabatahtlikuna tegutseda ei ole väiksem kui viie aasta eest ja vabatahtlikud hindavad oma kogemust kõrgelt, saab väita, et vabatahtlikus tegevuses osalemise määr langus pigem pole tingitud vabatahtlikkuse valdkonnas toimunud.

Vabatahtlikuna tegutsemise määr ei ole üle Eesti ühtlane, vaid erineb maakonniti üsna palju. Viimase aasta jooksul on vabatahtlikus tegevuses osalenud Jõgeva maakonna elanikest üle poole (55%), Võru maakonnas ligikaudu pooled (49%) ja Rapla maakonnas 43% elanikest. Need kolm on kõige aktiivsemad maakonnad. Väikseim on vabatahtlike osakaal seevastu Saare (9%), Põlva (13%) ja Viljandi maakonna (18%) elanike hulgas.

Vabatahtlikus tegevuses on statistiliselt oluliselt rohkem osalenud noored vanuses 15–24 eluaastat (42% oma vanuserühmast), Kesk-Eesti elanikud (44% piirkonna elanikest), eesti suhtluskeelega (35%) ja kõrgharidusega (42%) inimesed. Sotsiaalse staatuse järgi eristuvad positiivselt ettevõtjad, juhid ja tippspetsialistid (43%).

TEADLIKKUS

Elanike üldine teadlikkus vabatahtlikust tegevusest on veel kesine. Vastajate enesehinnang näitab, et nad pigem ei ole kursis võimalustega panustada oma aega avalikes huvides ja tasu saamata. Siiski on teadlikkus suurenenud, sest aastal 2013 on võrreldes viie aasta taguse uuringuga palju vähem neid, kes nimetasid oma vabatahtlikus tegevuses mitteosalemise põhjuseks infopuudust.

VABATAHTLIKU TEGEVUSE LIIGID

Vabatahtliku tegevuse võib kõige üldisemalt jaotada kaheks: organiseeritud ja omaalgatuslikuks tegevuseks. 52% vabatahtlikest osales vabatahtlikus tegevuses omal algatusel ja/või iseseisvalt ning 46% mõne organisatsiooni eestvedamisel või kutse peale.

Viimastel aastatel on tulnud vabatahtliku tegevuse valdkonda uusi teemasid, mida käesolev uuring esmakordselt avab. Näiteks saime teada, et 15% kõigist vabatahtlikest tegutses avaliku sektori asutuse juures. Nad olid mõne komisjoni liikmed, esindasid sihtrühma huve ja olid suhetes avaliku sektoriga oma valdkonna asjatundjad, osalesid hoolekogude töös või võtsid osa kohalikest üritustest või näiteks ehitustalgutest.

Viimastel aastatel levib professionaalidest vabatahtlike tegevus, mille puhul inimesed panustavad oma erialaseid teadmisi ja oskusi mujal kui oma tavatöökohal. Nende eesmärk on aidata näiteks kohalikku kogukonda või mõnda vabaühendust ning nad teevad seda tasuta. Aastal 2013 vastas ligikaudu veerandi (24%) vabatahtlike tegevus nende erialasele väljaõppele, igapäevatööle või ametile.

Teine oluline vabatahtlikku tegevust kirjeldav tunnus on tegevuse sagedus. Vaadates lähemalt aktiivseid regulaarselt panustajaid, võib võrreldes 2009. aastaga näha vabatahtlikus tegevuses osalemise sagenemist. Aastal 2013 on pilt selline, et 21% vabatahtlike on ühekordsed panustajad, näiteks on nad osalenud kodukoha kevadtalgutel ühe korra paari tunni jooksul või käinud terve aasta peale ühel korral abiks Toidupangas. 73% on panustanud rohkem kui üks kord.

Nende kahe tunnuse – tegevuse organiseerituse ja sageduse – ühendamise tulemusel võib eristada nelja tüüpi vabatahtlikku tegevust. Tüüpide võrdluses hakkavad silma nn elustiili eripärad, mis aitavad vabatahtlike eri tüüpe edaspidi paremini ära tunda ja töötada välja neile mõeldud arendus- ning kommunikatsioonitegevusi.

VABATAHTLIKU TEGEVUSE VALDKONNAD

Vabatahtliku tegevuse valdkondadest oli 2013. aastal kõige populaarsem keskkonnakaitse, loodushoid ja säästev eluviis. Sellega seoses olid levinuimad viisid vabatahtlikuna tegutseda osalemine heakorratöödel, koristus- ja ehitustalgutel või remonditöodes – seda tegi 61% kõigist 2013. aastal vabatahtlikuna tegutsenutest.

2009. aasta populaarseim valdkond oli kohaliku elu edendamine ja see on endiselt menukas (33% vabatahtlikest). 2013. aastal kajastub selles valdkonnas nii osalemine külaliikumises kui ka tegutsemine linnade asumiseltsides. Valdkondade populaarsus on vabatahtliku tegevuse tüüpide järgi mõnevõrra erinev, kuid nii keskkonnakaitse kui ka kohaliku elu edendamine on kõigi esinelikus.

Kui 43% vabatahtlikest on viimase 12 kuu jooksul tegutsenud ühes valdkonnas, siis veerand (25%) neist panustab mitmekesiselt, tegutsedes vähemalt neljas valdkonnas.

VABATAHTLIKE JA MITTEVABATAHTLIKE KUULUVUS VABAÜHENDUSTESSE

Et peamiselt vajavad vabatahtlike oma tegevuses vabaühendused, analüüsisime käesolevas uuringus vabatahtlike seotust ühendustega. Organiseerunud vabatahtlikest kuulub üle poole (51%) sellesse kodanikuühendusse, mille kaudu nad viimase 12 kuu jooksul vabatahtlikuna tegutsesid. Regulaarsed ja ühekordsed vabatahtlikud erinevad siiski suurel määral: regulaarsetest organiseerunud vabatahtlikest kuulub oma vabatahtlikku tegevust korraldanud organisatsiooni 65%, ühekordsetest aga ainult 13%. Viiendik (20%) regulaarsetest organiseerunud vabatahtlikest on mitme vabaühenduse liikmed.

See aitab selgitada, miks on aktiivsetele organiseerunud vabatahtlikele iseloomulikud sellised vabatahtlikud tegevused nagu näiteks ürituste korraldamisel aitamine, ühenduse juhtimises osalemine või nõukogu või komisjoni liikmeks olemine, samuti tegelemine koolitustega, treeningutega ja inimeste juhendamise, teatud sihtrühmade huvide esindamine, administratiivse vm kontoritöö tegemine.

TAKISTUSED JA MOTIVAATORID VABATAHTLIKUS TEGEVUSES

Viimase 12 kuu jooksul ei ole üheski vabatahtlikus tegevuses osalenud 69% elanikest, mis on hinnanguliselt 656 454 – 712 952 inimest. Mitteosalemise põhjusena mainiti kõige sagedamini ajapuudust. See oli peamine põhjendus ka aastal 2009, kuid 2013. aastaks oli selle osakaal vähenenud 45%-lt 39%-le. Ka vabatahtlikus tegevuses osalejad ei pääse ajapuudusest kui põhiprobleemist, millega vabatahtlikud kokku puutuvad.

Umbes viiendik mittevabatahtlikest (21%) pole vabatahtlikuna tegutsemise peale mõelnud. Keskmisest paremini iseloomustab see põhjus muu suhtluskeelega inimesi, ilma isikliku sissetulekuta inimesi ning Põhja-Eesti ja Ida-Virumaa elanikke. 2013. aasta ankeeti lisatud põhjuse „keegi pole kutsunud” märkis 21% mittevabatahtlikest. Võib esile tõsta, et kõige suurem ootus, et neid kutsutaks aktiivsemalt vabatahtlikuks, on Ida-Virumaal elavatel ja eesti keelest erineva suhtluskeelega inimestel.

43% vabatahtlikel pole probleeme olnud ja enamused hindab oma kogemuse pigem heaks. Peamiselt motiveerib vabatahtliku tegevuse juures võimalus saada oma tegevusest ja saavutustest emotsionaalset rahulolu ja õnnetunnet – vabatahtlike motivaatorite pingereas on see tõusnud viie majanduslangusest räsitud aastaga neljandalt kohalt esimeseks.

2009. aastal oli 44% vabatahtlike täiesti nõus väitega, et vabatahtlikuna tegutsemine pakub võimalust parandada võimalusi teha meelepärast tööd. 2013. aastal on see põhjus taandunud vabatahtlike isiklike motivaatorite pingereas kokkuvõttes viimaseks – seega nähakse vabatahtlikuna tegutsemises rohkem muid võimalusi kui kasu oma tööelule. See võib peegeldada ka tööandjate hoiakuid, sest kõigist vastanutest 42% hinnangul väärtustavad tööandjad vabatahtlikku tegevust ja 33% arvates ei vasta see väide tõele.

INFOALLIKATE MUUTUMINE

Neist, kes pole vabatahtlikus tegevuses osalenud, pole suur osa (38%) vabatahtliku tegevuse ja selle võimaluste kohta infot saanud – selle vastuse valis mitu korda suurem hulk mitteosalenuid kui aastal 2009. Peamised infokanalid on televisioon, sotsiaalmeedia ja ajalehed/ajakirjad – sama esikolmik oli 2009. aasta uuringus.

Vabatahtlikus tegevuses osalenud saavad teavet peamiselt interneti sotsiaalvõrgustikest ning sõprade ja perega otse suheldes. Alles kolmanda-neljandana nimetati tavameediat, nagu televisioon ja ajalehed/ajakirjad.

VABATAHTLIKU TEGEVUSE VÄÄRTUSTAMINE

Riigi tugi vabatahtlikule tegevusele seisneb muu hulgas selle tunnustamises ja väärtustamises. Seetõttu on oluline jälgida ka üldsuse hoiakuid. Vabatahtliku tegevuse mainet hinnati 2013. aastal heaks. Vabatahtlike endi hulgas peab seda hea mainega nähtuseks 90% ning näitaja ei ole viie aastaga märkimisväärselt muutunud. Teisalt on muutunud nende arvamus, kes ise pole vabatahtlikud: kui 2009. aastal nõustus 36% mittevabatahtlikest, et riik väärtustab vabatahtlikku tegevust, siis nüüd arvab sama üksnes 27% neist. Et mittevabatahtlikud on ühiskonnas enamuses, peegeldab see üldist hoiakute muutumist.

4.2. Soovituslik metoodika vabatahtlikus tegevuses osalemise monitoorimiseks Eestis

Käesoleva uuringu metoodikat on põhjalikult selgitatud alapeatükis 2.2. Edasiste uuringute tegijail soovitame tugineda siinse uuringu käigus väljatöötatud analüüsietappidele ja eesmärkidele, kasutada samu andmekogumismeetodeid ja valimimahte, sama ankeeti ja küsimusi.

Selle uuringu puhul oli üks algne soov säilitada võrreldavus 2009. aasta uuringuga, kuid viie aasta tagune metoodika vajas täpsustamist ja korrastamist. Seetõttu ei ole teatud osa värsketest uurimistulemustest võimalik 2009. a tulemustega võrrelda või jääb osa väljajoonistuvatest muutustest nn musta kasti, st muutuse määra ei ole võimalik eristada metoodika uuendamisest tulenevatest tehnilistest muutustest. Niisiis on soovitatav edaspidi kasutada just 2013. aasta uuringu analüüsimetoodikat. See võimaldab monitoorida vabatahtlikus tegevuses osalemist Eestis ja analüüsida tulevikus muutusi põhjalikumalt.

Uuringu tegemine kahes etapis (I rahvastiku esinduslik uuring ja II vabatahtlike inimeste tüüpide uuring), samuti mõlema teostamine küsitlusuuringuna on optimaalne. Nii on kaetud peamised infovajadused, peale selle on maht (ankeedid, valim jm) ja valitud andmekogumismeetodi kulukus võimalike alternatiivide keskmine.

Kui edaspidi peaks juhtuma, et ei jätku ressursse uuringu kordamiseks samas mahus, siis on soovitatav korrata üldiseks monitoorimiseks mõeldud rahvastikuküsitluse osa (*omnibus*-küsitlus), kuid lisada sinna järgmised küsimused II etapi ankeedist (vt lisa 3):

- K22. Milliseks üldiselt hindate oma senist kogemust vabatahtlikuna tegutsemisel? (üldine rahulolu)
- K23. Milline on olnud Teie vabatahtlikuna tegutsemise juures peamine probleem või takistus? (probleemid vabatahtlike kogemusel)
- K25. Kuivõrd Te nõustute, et vabatahtlikuna tegutsemine pakub Teile võimalust ...? (Isiklik motivatsioon)
- K27. Kuivõrd Te nõustute, et vabatahtlik tegevus üldiselt on ...? (vabatahtliku tegevuse väärtustamine ühiskonnas)
- K28. Kui tõenäoliselt Te oleksite valmis vabatahtlikus tegevuses edaspidi osalema? (valmisolek edaspidi vabatahtlik olla)

Kui teha *omnibus*-küsitlus ka valimiga 1000, ei pruugi tulla iga vabatahtliku tüüpi kohta statistiliseks analüüsiks piisav hulk vastajaid.

Käesoleva uuringu *omnibus*-küsitlusele vastas 46 organiseerunud aktiivset vabatahtlikku, 79 organiseerunud väheaktiivset vabatahtlikku, 54 omaalgatuslikku aktiivset vabatahtlikku ja 104 omaalgatuslikku väheaktiivset vabatahtlikku. Need näitajad ei võimalda iga tüüpi lähemalt analüüsida – kirjeldada ja analüüsida saaks ainult vabatahtlikke kokku (n = 316) ja mittevabatahtlikke. Ka sel juhul tuleb arvestada, et vabatahtlike rühm on väga heterogeenne – uuringu II etapi tulemustest alapeatükis 3.2 koorub välja mitu olulist erinevust vabatahtlike tüüpide vahel.

Kordusuuringu soovitame teha viie aasta pärast. Alapeatükis 2.1 kirjeldatud muutused ja sündmused ajavahemikus 2009–2013 annavad alust arvata, et viis aastat on piisav aeg selleks, et tuvastada vabatahtlikus tegevuses osalemises mõõdetav areng. Värskemad nähtused ja arengusuunad vajavad aega vabatahtlikkuse määra jt näitajate mõjutamiseks ning seetõttu pole lühem samm mõistlik. Siiski on sellist ülevaadet elanike aktiivsusest vaja erinevatele osapooltele oma tegevuse arendamiseks ning harvemini kui viie aasta tagant kordusuuringu korraldamine võib jääda hiljaks.

MEETODI PIIRANGUD

Juba 2011. aastal esitas Praxis soovitus töötada välja vabatahtliku tegevuse arenguprotsessi jälgimist võimaldav koondatud seiresüsteem, sest praegu kogutavad andmed ei ole ühest kohast kättesaadavad. Tundes vabatahtliku tegevuse ulatust ja laadi, saavad eri osapooled ministeeriumist kuni vabaühenduste ja vabatahtlike endini pöörata sellele teemale suuremat tähelepanu, toetada vabatahtlike tegevuse valdkonda tõhusamalt, parandada poliitikakujundust ning kokkuvõttes luua suuremat ühiskondlikku väärtust.

Tähtis on teadvustada, et kirjeldava ülevaateuuringu „Vabatahtlik tegutsemine Eestis” (nii 2009. a kui ka 2013. a) meetodika ei võimalda vastata kõigile seda valdkonda puudutavatele küsimustele. Selline valikuuring esindusliku rahvastiku valimiga (I etapis) aitab hinnata vabatahtlike osakaalu elanike seas ja selgitada välja vabatahtlike hinnangud oma vabatahtlikuna tegutsemise kogemusele, saada teada vabatahtlike motivaatorid, tegutsemise takistused, valmisolek tegutseda, teadlikkus, info kättesaadavus jms teave, mida statistilised andmekogumisviisid ei võimalda või mida pole otstarbekas statistikana koguda.

Ülevaateuuring võimaldab leida seletusi kirjeldatavale hetkeolukorrale, uurida põhjuse ja tagajärje seoseid, samuti seda, kuidas erinevad taustatunnused mõjutavad vabatahtlikus tegevuses osalemise tõenäosust. Selle jaoks on vaja teha eraldi statistiline andmeanalüüs, mida käesoleva uurimuse käigus ei tehtud.

Elanike vabatahtlikus tegevuses osalemise määra täpsemaks hindamiseks ja ühtlasi vabatahtliku tegevuse jooksvaks majanduslikuks hindamiseks on alternatiiv lisada Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni (ILO) soovitusel Eesti tööjõu-uuringusse vabatahtliku töö moodul. See peaks põhinema ILOs välja töötatud küsimustikul, kus on 17 küsimust kord kvartalis ja lisaks 9 küsimust kord aastas²⁵. See aitaks märkimisväärselt kaasa värskete teabe saamisele vabatahtliku tegevuse kohta ja võimaldaks koostada rahvusvahelisi võrdlusi.²⁶

OB ja CATI on küsitluse andmekogumismeetodid, mille puhul andmeid küll kogutakse standardiseeritult (etteantud ankeedi ja protseduuride teel), kuid tulemused on vastajate suhtes **enesehinnangulised**. Iga inimene vastab nii, nagu ta küsimusest aru saab ning iseenast ja oma elu mõistab ja hindab, või ka nii, kuidas ta peab vajalikuks lasta sellel välja paista. Seega on tarvis teadvustada, et OB ja CATI tulemuste puhul saame rääkida „vastajate hinnangust”, rahvastiku struktuuri järgi ülekaalutud tulemuste puhul aga „rahvastiku hinnangust jm”.

Näiteks annab inimene viimasele 12 kuule tagasivaatavalt teatud vastuse küsimusele, mitu tundi ta vabatahtlikuna tegutses, ent jooksva päeviku pidamise meetodil oleks vastus teine. Päeviku pidamise meetodit kasutab näiteks Statistikaamet ajakasutusuuringu, leibkonnauuringus jm.

Segadust võib muu seas tekitada see, et on palju omal algatusel ja iseseisvalt tegutsevaid vabatahtlikke. Võib tekkida küsimus, kas nende arv saab olla suurem kui vabaühenduste poolt värvatud, kutsutud ja kaasatud vabatahtlike arv. Sellele küsimusele ei ole võimalik nimetatud meetodi abil vastata. Võib küll oletada, et organisatsioonide, eriti vabaühenduste kutsel tegutseb rohkem inimesi, ent väga palju vabatahtlikke on hõivatud keskkonnakaitse ja heakorra valdkonnas ning kohaliku eluolu arendamises. Näiteks sellist oma sõprade-tuttavate ja kohaliku algatusrühmaga koos tegutsemist ei pruugi inimesed pidada mitte mõne organisatsiooni juures tegutsemiseks, vaid omaalgatuslikuks tegevuseks. Samuti võib eeldada,

²⁵ International Labour Organization. *Manual on The Measurement of Volunteer Work*. Final Approved Pre-Publication Version. International Labour Office Geneva. March 2011.

²⁶ Soovitus on esitatud juba 2011. aastal, kuid kehtib parima alternatiivina. Vt: Kaarna, Risto, Noor, Külvi. 2011. Ülevaade vabatahtliku töö majandusliku ja sotsiaalse väärtuse hindamise võimalustest. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis: lk 35

et inimesed ei tea või ei pea oluliseks seda, et mõne tegevuse korraldas ametlikult hoopis mõni organisatsioon.

Organiseerunud vabatahtlike määra puhul võib olla kindel, et tulemus on saadud väga fookustatud küsimusega. Kui inimene vastas, et tegutseb omal algatusel ja iseseisvalt, välistas ta selle vastusega teised võimalused, st ütles, et ta ei tegutsenud ühegi vabaühenduse, kiriku või koguduse ega avaliku sektori asutuse juures, oma tööandja või Eesti Töötukassa vahendusel või muul moel.

Kui uuringu tellijat huvitab, kui palju vabatahtlike on vabaühendustes kokku, siis selle arvu teadasaamiseks tuleb kasutada muid meetodeid. Näiteks võib küsida vabaühendustelt samamoodi hinnangut või vabatahtlike üle arvestust pidada, küsida riiklikult toetatud projektide ja ürituste puhul vabatahtlike registreerimislehte (nagu osalejate registreerimislehte) jne. Küsimus on mõistlikkuses: millist infot on kõige rohkem vaja ja millised ressursid on selle kogumiseks olemas.

Enesehinnangulistele andmetele saab siiski tugineda ka poliitikaotsuseid tehes. Näiteks inimese enesemääratlus iseseisvalt ja omal algatusel tegutseva vabatahtlikuna näitab tema hinnanguid ja kogemusi, mis mõjutavad teda igapäevaselt ja ka edaspidi rohkem kui mõni muu riigi poolt eelistatud, mõnikord reaalsusega mittehaakuv definitsioon.

SOOVITUSED II ETAPI TELEFONIKÜSITLUSE TEGEMISEKS

Võrreldes 2009. aasta telefoniküsitlusega paranes 2013. aastal küsitluse tegemise tõhusus. Kasutuskõlblike intervjuusid saadi kõigist kasutatud numbritest 23% (2009. aastal vaid 13%). Küsitluses osalemisest keeldus 21% kasutatud telefoninumbritel vastanutest ja katkestatud intervjuusid tuli ette 35 (veidi alla 6% kasutuskõlblikest intervjuudest). Uuringute tehnilisi aruandeid võrreldes võib arvata, et aastatega on telefoniküsitluste numbriandmebaasid muutunud paremaks. Mitu korda vähem on telefoninumbreid, millega ei saa ühendust (ei vasta, pidevalt kinnine toon, automaatvastaja või faks). Seega võib telefoniküsitluse teel andmete kogumist soovitada ka edaspidiseks.

Siinse uuringu telefoniküsitluse ankeet oli mahukas – maksimaalse pikkuse piiril. Enne järgmist uuringut tuleks põhjalikult kaaluda, millist teavet on rohkem vaja ja millised küsimused saab välja jätta. Sõltub tulevikus toimuvatest muutustest, mis kerkib vabatahtliku tegevuse valdkonnas olulisemaks ja mis ebaolulisemaks, aga ka sellest, milline on avaliku sektori huvi ja valmisolek valdkonna arengut toetada.

Kordusuuringu tegijatele soovitame mitte seada telefoniküsitluse kvootvalimis võrdseid kvote. See on piisavalt hea lahendus juhaks, kui andmekogumise aeg on lühike ja kaks etappi tuleb teostada väga väikese ajavahega või suisa samal ajal (nagu 2013. aastal). Soovitav on uuringu tellijal planeerida uuringu tegemiseks pikem ajavahemik, et jõuaks korraldada *omnibus*- ja telefoniküsitluse järjestikku ning vahepeal kvootide moodustamiseks piisava ajaga. Kui aega on piisavalt, on kasulik võtta kvootide moodustamise aluseks vabatahtlike tüüpide osakaal kogu rahvastikus ehk *omnibus*-küsitluse tulemused.

UUED KÜSITLUSANKEEDID

Siinse uurimisprojekti lähteülesandes on seatud eesmärgiks võtta aluseks 2009. a uuringus „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis” kasutatud ankeedid ning pakkuda välja nii ankeetide kui ka kogu uuringumetoodika täpsustused. Enne küsitlust korraldati fookusrühma arutelu vabatahtliku tegevuse valdkonna ekspertide ja praktikutega, et selgitada välja olulisemad ja huvipakkuvad teemad, uuendada mitme küsimuse vastuste loetelu. Samuti sooviti teha kindlaks viimaste aastate muutused ja arengusuunad, mida ankeedis kajastada.

Fookusrühma arutelu ja tellijaga peetud arutelude tulemusena otsustati jääda põhimõtteliselt sama vabatahtliku tegevuse definitsiooni juurde, mida kasutati viie aasta taguses uuringus. Sarnane on seegi, et

vabatahtlikeks nimetame nii neid vastajaid, kes lugesid end vabatahtlikuks definitsiooni kohaselt, kui ka neid, kes on osalenud vähemalt ühes vabatahtlike tegevuste loetelus esitatud tegevuses. Pärast käesoleva uuringu ja rahvusvahelise võrdluse tegemist hindame, et selline vaatenurk sobib Eestile. Soovitame jätkata samal põhimõttel: vabatahtlike määr arvutada viisil, et kokku liidetakse definitsioonipõhised (see tähendab nn teadlikud) ja tegevuspõhised (nn mitteteadlikud) vabatahtlikud.

Kuna eelmisest uuringust on juba viis aastat möödunud, on vahepeal toimunud valdkonnas ja ühiskonnas laiemalt muutusi. Sel põhjusel otsustati küsitlustele eelnenud aruteludel järgnevate põhimõteteliste uuenduste kasuks küsitlusankeetides.

Vabatahtlike tegevuste loetelu. „Kas Te olete viimase 12 kuu jooksul tasu saamata osalenud järgmistes tegevustes? Palun ärge arvestage siia hulka oma pereliikmete ja lähisugulaste heaks tehtud tegevusi ning rahalisi või esemelisi annetusi. Kas Te olete...?”

Selle tunnuse alusel määratletakse n-ö mitteteadlikud vabatahtlikud.

Tegevuste loetelu muudeti lühemaks ja konkreetsemaks, kuna mitu 2009. aasta valikut jäi välja, näiteks „on pakkunud inimestele abi”, „annetamine” ja „doonorlus” (vt pikemaid selgitusi alaptk 3.1 tulemuste juures).

Soovitav on kasutada ka edasistes uuringutes 2013. a uuringu tegevuste loetelu. Seda võiks teha esiteks seetõttu, et vaid 1% vastanutest pidas vajalikuks märkida variandi „muu” ja loetelu on seega piisav, teiseks seetõttu, et parem on küsida fookustatumalt ja kitsamalt, sest nii saab olla tulemuste täpsuses kindel.

Intervjueerijatele-küsitlejatele anti kaasa järgmised täpsustused, et saada korrektsemad vastused.

Täpsustus (1) kohta: sisaldab ka erakondade, valimisliitude valimiskampaaniaid. Osalemine meelevaldusel, allkirja andmine jms ei ole vabatahtlik tegevus.

NB! Vabatahtliku tegevuse alla ei arvestata doonorlust, hääletajate auto peale võtmist, kohustuslikku koolipraktikat, kohtu, alaealiste komisjoni vm institutsiooni poolt määratud ühiskondlikult kasulikke tööd, iseenda valimiskampaania korraldamist ega omaste hooldamist. Viisakusavaldused ja inimlik käitumine ei ole vabatahtlik tegevus, nt kellegi üle tee aitamine, kellegi raskete kottide kanda aitamine, ühe kukkunu üles aitamine ühekordselt jms.

Vabatahtliku tegevuse valdkonnad. „Millistes järgmistest valdkondadest Te olete neid eelnevalt märgitud tegevusi (VABATAHTLIKUNA) teinud viimase 12 kuu jooksul?”

Peamine kaalutlus oli sarnased või tugevalt kattuvad valdkonnad liita. Valdkondade loetelu lühendamise ja valdkondade liitmise järel muutusid tulemused selgemaks ja vastused fookustatumaks.

Näiteks 2009. aasta uuringus olid veidi alla poole vabatahtlikest märkinud valdkonnaks nii „noorsootöö” kui ka „lastega töö”. Mõistlik oli need valdkonnad liita, kui nad reaalsuses suurel määral kattuvad.

Peale selle liideti üheks valdkonnaks „Sotsiaaltöö ja tervishoid” 2009. aastal eraldi loetletud valdkonnad „Tervishoid, nt doonoriks olemine, haiglates abitöölisena töötamine jms” ning „Sotsiaaltöö, sh tõrjutud gruppidega tegelemine, nt töötud, kriminaalhooldusalused, alla vaesuspiiri elavad inimesed jms”.

Samal ajal on kohaliku elu edendamise valdkond näide teistpidi põhimõttest: iseseisvana on kasulik sõnastada need valdkonnad, mille vastu on erihuvi. Näiteks 2013. a uuringu puhul soovisime selgitada välja asumiseltsides tegutsejate osakaalu vabatahtlike seas, kuna tegevus asumiseltsides on viimastel aastatel silmnähtavalt aktiveerunud, ent selle ulatust rahvastikus pole veel uuringutega määratletud. Järgnevatel aastatel tasub samuti hoida kohaliku elu edendamine maapiirkondades ja asumiseltsides ankeedis lahus, et mõlema arengut oleks võimalik hinnata.

Tehniliselt muutus see, et vastajal ei palutud nimetada iga eelnevalt mainitud vabatahtliku tegevuse valdkonda. Ankeedi koostajad usaldasid rohkem vastajat ja tema hinnangut oma kogemustele. Sellega seoses vähenes nii analüüsitava tegevuste hulk andmebaasis (binaarseid valdkonnatunnuseid oli $2 \times 13 \times 17 = 442$) kui ka tehnilisele analüüsile kulunud aeg.

Vabatahtliku tegevuse viis. „Kas Te tegutsesite vabatahtlikuna omaalgatuslikult või mõne organisatsiooni juures?” (tüpologiseerimise ja CATI kvoodi esimene alustunnus)

Võrreldes 2009. aasta uuringu ankeetidega muudeti küsimuse sõnastust ja vastusevariante. Sõnastus oli varem seotud tegevusega: „Tegutsesite”, „/tegevuse nimetus/”, „Kas Te tegutsesite ...?”. Vastusevariante oli viis: „omaalgatuslikult”, „kodanikuühenduse kaudu”, „avaliku sektori asutuse kaudu”, „tööandja kaudu”, „üleskutse või kampaania kaudu”, „ei oska öelda” (andmebaasis $13 \times 6 = 78$ tunnust).

Selguse mõttes jäeti 2013. aastal välja vastusevariant „nii omaalgatuslikult kui ka organisatsiooni kaudu”, selle pehmendamiseks lisati variant „muu”. Vastuste üldiseks täpsustamiseks on uuendatud ankeeti lisatud vastusevariandid „tööandja kaudu” ja „kiriku/koguduse juures”.

Vastuse „ei oska öelda” andnute osakaal oli muudatuste järel ligikaudu 5%, samal ajal kui omaalgatuslikult tegutsenute osakaal vähenes 59%-lt 52%-le.

Vabatahtlikus tegevuses osalemise sagedus. „Kui sageli Te viimase 12 kuu jooksul olete vabatahtlikuna tegutsenud?” (tüpologiseerimise ja CATI kvoodi teine alustunnus)

2009. aastal kasutatud ankeeti täpsustati ja vastuste selguse mõttes eristati episoodiline panustamine regulaarsest. Lisatud vastusevariant „episoodiliselt (üle ühe korra, aga juhuslikult)” viitab selgemini panustamise sageduse juhuslikkusele kui algne vastus „perioodiliselt/regulaarselt (nt kord nädalas, kuus jms)”, ent episoodilisus eristub siiski ühekordsest tegevusest.

Küsimuse sellist täpsustamist võib pidada edukaks: 2009. aastal vastas „ei mäleta / ei oska öelda” 10% vabatahtlikest, käesolevas uuringus ainult 5%.

Tüpologiseerimisel on aktiivseteks vabatahtlikeks nimetatud „regulaarselt” tegutsejaid, väheaktiivseteks aga „episoodiliselt” ja „ühekordselt” tegutsejad.

Tagasiside vabatahtlikku tegevust korraldanud organisatsioonile. „Järgnevalt palume Teil hinnata organisatsiooni, mille juures Te vabatahtlik olite ja ... tegevusse panustasite. Kuivõrd Te nõustute, et see organisatsioon ...?”

Küsitluste eel korraldatud fookusrühma arutelu tulemusena otsustati muuta küsimust, mis puudutas organisatsioone, sest 2009. aasta küsimust „Kuivõrd nõustute, et vabatahtlike kaasavad organisatsioonid ...?” pidas fookusrühm liiga üldiseks. Nii küsiti 2013. aasta uuringus tagasisidet konkreetsele organisatsioonile, mille juures vabatahtlik on tegutsenud, sh nii kodanikuühendustele kui ka avaliku sektori organisatsioonidele jt. Selliselt saab tulemust pidada teadlike ja kogemustega vastajate tagasisideks, milles ei tekita kõrvalekaldeid otsese kogemusega vastajate üldised hoiakud ja väärtused.

Vastusevariante täiendati koos fookusrühma osalejatega ja tellijaga sellisel, et need vastaksid viimastel aastatel levitatud vabatahtlike värbamise ja nende parema kaasamise soovitudele.

Käesolevas uuringuaruandes on esitatud tulemused ja tagasiside ainult nende vabaühenduste kohta, mille juures vastaja vabatahtlikus tegevuses osales. Selle põhjuseks on asjaolu, et viimastel aastatel on kõige rohkem tegeletud vabatahtlike suutlikkuse parandamisega vabatahtlike värbamisel ning traditsiooniliselt tuginevad vabatahtlikule tegevusele just vabaühendused.

Individuaalsed motivaatorid. „Kuivõrd Te nõustute, et vabatahtlikuna tegutsemine pakub Teile võimalust ...?”

Vabatahtliku tegevusega seotud osapoolte fookusrühmas oldi ühel meelel, et on oluline teada saada vabatahtlike individuaalsed motivaatorid. Peale selle arvati, et kuna ankeedi pikkus on telefoniküsitluse puhul kriitilise tähtsusega, ei pea motivaatorite kohta küsima mitmel viisil. Näiteks 2009. aasta ankeedis küsiti sama motivaatorite loetelu kohta, kui oluline üks või teine vastaja jaoks on ja mil määral pakub vabatahtlikuna tegutsemine (üldiselt) võimalusi. 2013. aasta uuringu ettevalmistamisel otsustati, et olulisim teave on see, kas ja kellele vabatahtlik tegevus pakub neid võimalusi, mida vabatahtliku tegevuse analüütikud, edendajad ja populariseerijad väidavad olemas olevat. Seega oli tähtis hakata jälgima iga motivaatori toimivust vabatahtlikus tegevuses. See annab teavet nii hoiakute kui ka vabatahtliku tegevuse kogemuse kohta, samuti võimaldab oma tegevust ja sõnumeid fookustada nii poliitikakujundajatel kui ka vabatahtlikke värbavatel organisatsioonidel.

Seetõttu täpsustati motivaatorite loetelu ja algul ka pikendati seda. Telefoniküsitluse katsetamise käigus selgus, et loetelu on liiga pikk. Nii jäeti 2013. aasta uuringust välja järgmised motivaatorid, mille lisamist järgmise kordusuuringu ankeeti soovitame siiski kaaluda:

- „Panustada Eesti ühiskonna üldisesse arengusse” (oli 2009. a);
- „Lahendada isiklikus elus ettetulnud probleeme/küsimusi” (oli 2009);
- „Võimalus suhelda teiste inimestega” (oli 2009);
- „Kogeda ühtekuuluvustunnet oma kolleegidega, meeskonnaga” (fookusrühma ettepanek, sest vabatahtlik tegevus on meeskonna arendamise võttena uus suund);
- „Aidata lahendada/leevendada mulle aktuaalset ja olulist sotsiaalset probleemi” (fookusrühma ettepanek);
- „Tuua vaheldust igapäevaellu” (kasutatud teiste riikide uuringutes, vastajale lihtne ja arusaadav motivaator, nimetatakse sageli vastusevariandi „muu” all).

Vabatahtliku tegevuse maht. „Palume hinnata, kui mitu tundi Te viimase 12 kuu jooksul olete vabatahtlikult tegutsenud, arvestades kõiki eelnevalt märgitud tegevusi”

Lisasime 2013. aasta ankeeti küsimuse, mille eesmärk oli hinnanguliselt mõõta vabatahtliku tegevuse mahtu. Sarnaselt selle küsitlusmeetodiga kogub vabatahtliku tegevusse panustatud aja kohta andmeid Kanada statistikaamet.

2013. aasta uuringu II etapi, st telefoniküsitluse ankeet sisaldas küsimust selle kohta, kui mitu tundi või päeva vastaja viimase 12 kuu jooksul vabatahtlikuna oli tegutsenud. Et see on enesehinnanguline ja kontrollimatu, pika perioodi peale tagasivaatav küsimus, siis on ka tulemused väga hinnangulised. Ankeedi mahupiirang ei võimaldanud lisada täpsustavaid küsimusi. Üldjuhul pakub vabatahtlikuna töötatud tunde/päevade arv huvi seetõttu, et võimaldab ühendatuna vabatahtlike sissetulekuga hinnata vabatahtliku tegevuse majanduslikku väärtust. 2011. aastal Praxises tehtud uuringus kasutati majandusliku väärtuse arvutamiseks ajakasutuse uuringu tulemusi ning järeldati, et selline statistiline uuring on parim. Kahjuks korraldatakse seda harva – iga kümne aasta järel. Parim meetodika on kirjeldatud selliselt:

Vabatahtliku töö tundide arv on saadud vastusena Ajakasutuse Uuringu küsimusele H4: „Mitu tundi Te tavaliselt sellele tasustamata tööle iga kord aega olete kulutanud?”. Vastused on antud iga nädala kohta eraldi, kaalutud keskmine ühe vabatahtliku töö kestus on leitud üle nädalate. Keskmine on korrutatud summeeritud vabatahtliku töö kordadega ühes kuus (küsimus H3). Tulemuseks on ühe kuu vabatahtlikule tööle kulutatud tundide arv. Kuna uuringu läbiviimise aeg oli 04.2009-04.2010, on sesoonsusest tingitud moonutused ebatõenäolised ning ühe kuu tulemuse korrutamine 12-ga annab tulemuseks aasta jooksul tehtud vabatahtliku töö tundide arvu.

Valikuuringuga ja telefoniküsitluse meetodiga, mis on valdkonna ressursse silmas pidades optimaalseim lahendus, ei ole aga võimalik saavutada sarnast täpsust.

Seetõttu on selle uuringu koostajatel ettepanek edaspidi teha valik kahe variandi vahel:

- esitada telefoniküsitluse tulemused väga selge klausliga, et saadud ajamahtu ei tohiks kasutada vabatahtliku tegevuse majandusliku väärtuse hindamiseks;
- jätta vabatahtlike tüüpide telefoniküsitluse ankeedist välja küsimused K13 ja K14.

Vabatahtliku tegevuse ajalise mahu väljaselgitamiseks saab kasutada muid andmekogumisviise kui sinne valikuuring. Koostöös Statistikaametiga saab minimaalselt koguda vabatahtliku tegevuse ajakulu kohta andmeid ka järgmiste ajakasutuse uuringute käigus. Täielikult tuleks töötada välja võimalused mõõta vabatahtliku tegevuse mahtu muude statistiliste uuringute raames. Kolmas alternatiiv on küsida koostöös Justiitsministeeriumi ja Statistikaametiga kodanikuühendustelt perioodiliselt infot oma tegevusse kaasatud vabatahtlike arvu ja nende panuse kohta (tundides ja rahas) – see aitaks kaasa ühenduse mõju nähtavaks tegemisele.

Executive Summary

MAIN CONCLUSIONS AND CHANGES OVER THE PAST FIVE YEARS (2009–2013)

The aim of this study is to provide a current overview of volunteering in Estonia and draw comparisons with previous survey that was conducted in 2009 on the same topic.

CHANGES IN THE RATE OF VOLUNTEERING

Altogether, **31% of Estonians have volunteered in one way or another during the past 12 months**, if both knowing and unknowing volunteers are included. Compared to the study conducted in 2009, where the volunteering rate was 47%, the change seems significant. Nonetheless, there are several reasons behind this change and it is incorrect to state that the rate of volunteering has significantly dropped.

On the one hand, the difference stems from the fact that people nowadays have a better sense of what volunteering is, they are more aware of its necessity and principles. On the other hand, researchers have also learned from the experience and the study methodology has been specified in order to best capture people's understanding of volunteering. In 2009, donations, charity work and blood donations were included in volunteering, although now volunteering is defined more narrowly. In the current study charity work is the general term that can be divided into: a) volunteering as contributing time and energy, and b) donating as contributing things and money.

Other data sources can also be used to present the change. Compared to the data collected during the 2011 Integration Monitoring, the number of people that knowingly volunteer has decreased from 31% to 24% during the past two years. The reasons for such a decline are beyond the scope of the current study, but most likely they are due to changes in general social and economic situation. For example, the economic crisis which occurred between the two studies could have influenced people's choices regarding their use of time, as the main obstacle to volunteering is lack of time. As the motivation to volunteer has not decreased compared to five years ago and volunteers highly value their experiences, it can be argued that the decrease in the rate of volunteering is not a result of the developments in the field of volunteering.

Rates of volunteering in Estonia are not even, but differ considerably among counties. During the past year more than half the people in Jõgeva County (55%), approximately half (49%) in Võru County and 43% of the people in Rapla County have volunteered. These are the three most active counties. On the other hand, the proportion of volunteers is the smallest among people in Saaremaa (9%), Põlva (13%) and Viljandi (18%) counties.

Statistically, considerably more young people aged 15–24 (42% of the age group), people from central Estonia (44% of the inhabitants of the region), Estonian speakers (35%) and people with higher education (42%) volunteered. According to social status, entrepreneurs, managers and experts (43% of this group) set a positive example.

AWARENESS

The general awareness about volunteering continues to be limited. The self-assessment of the respondents shows that they tend to not be aware of ways they can contribute their time in the public interest and without pay. Nonetheless, awareness is rising, because in 2013, compared to five years ago, there were significantly fewer people who attributed not volunteering to lack of information.

TYPES OF VOLUNTEERING

In general, volunteering can be divided into two categories: organised and self-initiated activity. A total of 52% of volunteers volunteered at their own initiative and/or independently and 46% volunteered at the initiative or invitation of an organisation.

Over the past few years new topics have emerged in the field of volunteering, which are discussed in the current study for the first time. For example, we learned that 15% of all participants volunteered at a public sector institution. This included members of certain committees, representing the interests of the target group and acting as experts in the field, participating in board of trustees or taking part in organising local events or community building projects.

During the past few years, volunteering by professionals, where people contribute their expert knowledge and skills for a cause free of charge, in addition to their regular job, is gaining popularity. The objectives include helping the local community or an NGO.. In 2013, approximately one-quarter of the volunteers (24%) contributed their skills in a way that corresponded to their training, daily work or profession.

The second important indicator characterising volunteer activities is the frequency. Taking a closer look of active regular volunteers, compared to 2009, the frequency of volunteering has increased. In 2013, 21% of volunteers have volunteered once, e.g. they have participated in their community spring cleaning activities once for a couple of hours or have volunteered once during the year at the Food Bank. In total, 73% have volunteered more than once in 2013.

As a result of combining these two indicators – the organisation of activities and the frequency – four different types of volunteers can be recognised. Comparison of the types reveals the so-called life style differences that make it easier to identify different types of volunteers more easily in the future and offer targeted development and communication activities for such groups.

AREAS OF VOLUNTEERING

In 2013, the most popular area for volunteering was environmental protection and sustainable living. As a result, the most popular activities of volunteering were participation at community maintenance, cleaning, building or renovation projects. In total, 61% of all volunteers in 2013 took part in such type of activities.

In 2009, the most popular area was community life promotion and it continues to be well-liked in 2013 (33% of volunteers). In 2013, this takes the format of participating in village movements or urban neighbourhood associations. The popularity of different areas among different types of volunteers varies somewhat, but both environmental protection and community promotion are included in the top four of all categories.

In the past 12 months, 43% of volunteers have been active in one field, while the participation of a quarter of volunteers (25%) is more diverse, having been active in at least four fields.

VOLUNTEERS AND NON-VOLUNTEERS IN NGOS

As NGOs need volunteers the most, in the current study we analysed the relationship between volunteers and organisations. Among organised volunteers, more than half (51%) belong to the NGO through which they volunteered during the past 12 months. Regular and one-time volunteers, nonetheless, differ considerably as among regular organised volunteers 65% belong to the organisation that arranged the volunteer activity; among one-time volunteers the figure is only 13%. One-fifth (20%) of regular organised volunteers are members of more than one NGO.

This helps explain why active organised volunteers typically take part in such volunteer activities as assisting in event coordination, participating in running an association, being board or committee members, being involved in training activities or mentor others, representing the interests of certain target groups, and assisting in administrative or office work.

OBSTACLES AND MOTIVATORS IN VOLUNTEERING

During the past 12 months, 69% of the population have not volunteered in any way, which according to estimations is 656,454–712,952 people. The most common reason for not volunteering was lack of time. This was also the main reason in 2009, but by 2013 the percentage of this answer has decreased from 45% to 39%. Similarly, volunteers also state lack of time as the main issue that they face in making their volunteer contribution.

About one-fifth of non-volunteers (21%) have never considered volunteering. This is more prevalent among non-Estonian speakers, people without personal income and people from northern Estonia and Ida-Viru County. In total, 21% checked the new answer “No one has invited me”, which was added to the 2013 survey. It should be noted that people from Ida-Viru County and non-Estonian speakers have the highest expectations of being actively invited to volunteer.

In total, 43% of volunteers have not encountered any problems and most consider their experiences to be good. Volunteers are mostly motivated by the opportunity to gain emotional satisfaction and joy from their activities and accomplishments. In the list of motivators for volunteers this is number one compared to five years ago when it was placed fourth.

In 2009, 44% of volunteers completely agreed with the statement that volunteering increases the chances of doing the work they love. In 2013, this reason ranks last in the list of personal motivators, which means that volunteering is viewed differently than simply benefitting one’s work life. This might be mirrored also in the attitudes of employers because 42% among all respondents say that employers value volunteering and 33% answer that this statement is incorrect.

CHANGE IN SOURCES OF INFORMATION

Among those who have never volunteered, the majority (38%) have not received information on volunteering and volunteer opportunities. This answer was chosen by a much larger percentage of non-volunteers than in 2009. The main sources of information were television, social media and newspapers/magazines. These top three sources have remained the same compared to the 2009 survey.

Volunteers receive information mostly from online social networks and friends and family members directly. Regular media channels such as television, newspapers and magazines were listed as third and fourth.

VALUING VOLUNTEER ACTIVITY

State support for volunteering includes, among other things, recognising and valuing volunteers. This is why it is also important to look at general attitudes. In 2013, the reputation of volunteering was considered good. Among volunteers themselves, 90% consider the activity to have a good reputation and this indicator has not changed noticeably during the past five years. On the other hand, the views of non-volunteers have changed: in 2009, 36% of non-volunteers believed that the state valued volunteering, while in 2013 only 27% held similar views. As non-volunteers form the majority in society, it mirrors a change in general attitudes.

Kasutatud kirjandus

- Department of Statistics Singapore. (kuupäev puudub). Kasutamise kuupäev: 12. 02 2011. a., allikas <http://www.singstat.gov.sg/stats/themes.html>.
- Ecklund, E. H., & Long, E. (2011). Scientists and Spirituality. *Sociology of Religion*, 72(3), 253-274.
- Emor ja Praxis (2008). Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis. Uuringuaruande I osas (Detsember 2008).
[http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Projektid/Valitsemine_ja_kodanike%C3%BChiskond/Vabatahtlikus_tegevuses_osalemise_uuring/Vabatahtlikus_tegevuses_osalemine_Eestis_I_osa_lopuaruanne_171208.pdf]
- Euroopa väärtuste uuring [<http://www.europeanvaluesstudy.eu/>]
- European Commission (2007) Eurobarometer Report: European Social Reality. Special Eurobarometer 273 /.
- European Parliament Special Eurobarometer 75.2 (2011). Voluntary work.
- European Volunteer Centre. Programmi tutvustus [<http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.eco-opinions.26964>]
- Hirsjärv, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2005. Uuri ja kirjuta. Tallinn: Medicina.
- International Labour Organization. Manual on The Measurement of Volunteer Work. Final Approved Pre-Publication Version. International Labour Office Geneva. March 2011 [<http://www.ccss.jhu.edu/index.php?section=content&view=9&sub=12&tri=106>]
- Johns Hopkins Comparitive Nonprofit Sector Project [<http://www.ccss.jhu.edu/index.php?section=content&view=9&sub=3&tri=8>]
- Kaarna, Risto, Noor, Külvi (2011). Ülevaade vabatahtliku töö majandusliku ja sotsiaalse väärtuse hindamise võimalustest.: Tallinn. Poliitikauuringute Keskus Praxis.
- Lester M. Salamon, S. Wojciech Sokolowski, Megan A. Haddock, and Helen S. Tice, The State of Global Civil Society and Volunteering: Latest findings from the implementation of the UN Nonprofit Handbook. Working Paper No. 49. (Baltimore: Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, 2012).
- Läti vabatahtliku tegevuse portaal [<http://www.jaunatneslietas.lv/en/volunteering>]
- McCurley, Steve and Lynch, Rick (1997). Essential Volunteer Management.
- Praxis (2012). Organiseeritud vabatahtliku tegevuse kommunikatsioonistrateegia. http://www.praxis.ee/fileadmin/tarmo/Publikatsioonid/Vabatahtlike_kommunikatsioon.pdf.
- Zákon o dobrovolnické službě 2002.
- USAID. Vabauhenduste elujõulisuse indeks. <http://www.ngo.ee/indeks>.
- Uus, Maiu. 2012. Vabatahtliku tegevuse pilotprogrammi hindamine. Analüüsi aruanne. Tellija: Siseministerium. SA Poliitikauuringute Keskus Praxis.
- Vabatahtlik tegevus [www.vabatahtlikud.ee/et/Vabatahtlik-tegevus]
- Wave 66.3 – TNS Opinion & Social http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_273_en.pdf.
- Volunteering and Civic Life in America [<http://www.volunteeringinamerica.gov/>]

- Volunteering in the European Union, GHK (2010).
http://ec.europa.eu/citizenship/pdf/doc1018_en.pdf.
- Volunteering Infrastructure in Europe (2012). European Volunteer Centre
<http://www.cev.be/knowledge-sharing/volunteering-infrastructure/>.
- Youth on the Move (2011). Flash Eurobarometer, Analytical report. Commissioned by the European Commission. http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl_319a_en.pdf.

LISA 1. Metoodika tehniline kirjeldus

VEAPIIRITABEL 95% USALDUSNIVOOL

Valimi suurus	50%	48%	40%	35%	30%	25%	20%	15%	10%	5%	3%	2%
10	30,99%	30,97%	30,36%	29,56%	28,40%	26,84%	24,79%	22,13%	18,59%	13,51%	10,57%	8,68%
20	21,91%	21,90%	21,47%	20,90%	20,08%	18,98%	17,53%	15,65%	13,15%	9,55%	7,48%	6,14%
30	17,89%	17,88%	17,53%	17,07%	16,40%	15,49%	14,31%	12,78%	10,73%	7,80%	6,10%	5,01%
40	15,49%	15,49%	15,18%	14,78%	14,20%	13,42%	12,40%	11,07%	9,30%	6,75%	5,29%	4,34%
50	13,86%	13,85%	13,58%	13,22%	12,70%	12,00%	11,09%	9,90%	8,31%	6,04%	4,73%	3,88%
60	12,65%	12,64%	12,39%	12,07%	11,59%	10,96%	10,12%	9,03%	7,59%	5,51%	4,32%	3,54%
70	11,71%	11,71%	11,48%	11,17%	10,73%	10,14%	9,37%	8,36%	7,03%	5,11%	4,00%	3,28%
80	10,96%	10,95%	10,73%	10,45%	10,04%	9,49%	8,76%	7,82%	6,57%	4,78%	3,74%	3,07%
90	10,33%	10,32%	10,12%	9,85%	9,47%	8,94%	8,26%	7,38%	6,20%	4,50%	3,52%	2,89%
100	9,80%	9,79%	9,60%	9,35%	8,98%	8,49%	7,84%	7,00%	5,88%	4,27%	3,34%	2,74%
110	9,34%	9,34%	9,15%	8,91%	8,56%	8,09%	7,47%	6,67%	5,61%	4,07%	3,19%	2,62%
120	8,94%	8,94%	8,76%	8,53%	8,20%	7,75%	7,16%	6,39%	5,37%	3,90%	3,05%	2,50%
130	8,59%	8,59%	8,42%	8,20%	7,88%	7,44%	6,87%	6,14%	5,16%	3,75%	2,93%	2,41%
150	8,00%	8,00%	7,84%	7,63%	7,33%	6,93%	6,40%	5,71%	4,80%	3,49%	2,73%	2,24%
200	6,93%	6,92%	6,79%	6,61%	6,35%	6,00%	5,54%	4,95%	4,16%	3,02%	2,36%	1,94%
300	5,66%	5,65%	5,54%	5,39%	5,18%	4,90%	4,52%	4,04%	3,39%	2,47%	1,93%	1,58%
500	4,38%	4,38%	4,29%	4,18%	4,01%	3,79%	3,50%	3,13%	2,63%	1,91%	1,49%	1,23%
800	3,46%	3,46%	3,39%	3,30%	3,17%	3,00%	2,77%	2,47%	2,08%	1,51%	1,18%	0,97%
1 000	3,09%	3,09%	3,03%	2,95%	2,84%	2,68%	2,48%	2,21%	1,86%	1,35%	1,06%	0,87%

OMNIBUS-UURINGU VALIM JA VASTAJA VALIK

Uuringu üldkogumi moodustavad Eesti Vabariigi alalised elanikud vanuses 15-74 aastat (Eesti Statistikaameti andmeil 1. jaanuari 2013 seisuga 975 214 inimest). Valimi suurus on 1000 inimest.

Vastajad leiti juhuvaliku alusel, et tagada kõikide Eesti maakondade ja asulatüüpide proportsionaalne esindatus küsitlusvalimis. Valimi territoriaalne mudel on koostatud Eesti Statistikaameti rahvastikustatistika andmebaasi alusel.

Juhuvaliku esimeses etapis leiti 100 valimipunkti üle Eesti ja teises etapis igas valimipunktis konkreetsed intervjuueeritavad. Valimipunktide asukohad maakonniti ning asulatüüpide suhtes on paika pandud toetudes elanikkonna reaalsele jagunemisele. 100 valimipunkti kasutamine elanikkonna küsitluste puhul tagab küsitluspunktide piisava hajutatuse Eesti territooriumil.

Aadressi valikul rakendati lähte-aadressi meetodit, mille puhul antakse igale küsitlejale ette juhuslikult valitud aadress esimese intervjuu läbiviimiseks. Edasi liigutakse kindla sammu alusel – iga kolmas korter või iga teine eramaja -, et tagada valikusse sattunud elupaikade juhuslikkus.

Vastaja valikul rakendati nn. noorema mehe reeglit, mis näeb ette, et esimesena palutakse intervjuud noorimalt kodusolevalt meesterahvalt, kes on vähemalt 15-aastane. Kui mehi kodus ei ole, eelistatakse noorimat naist.

OMNIBUS'I KÜSITLUSTÖÖ

Küsitlusmeetodina kasutati silmast silma personaalintervjuud standardiseeritud ankeedi abil. Intervjuud viidi läbi vastajate kodudes eesti ja vene keeles. Küsitlustöös osales 59 vastava ettevalmistuse saanud Turu-uuringute AS-i küsitlejat. Küsitlus viidi läbi perioodil 8. – 22. oktoobrini 2013.

Ülevaade küsitlustööst

Läbiviidud intervjuud	1000
Külastatud aadressid	4644
Korduvvisiite	1095
Peres ei ela sihtrühma kuuluvaid inimesi	685
Kontakt puudub	2022
Sihtrühma kuuluv inimene pole kodus	40
Keelduti kontaktist	288
Sihtisik keeldus intervjuust	607

Küsitlustöö kontrollimiseks saadeti välja 100 kontrollkirja, et selgitada, kas kõik küsitlejad ka realselt esitatud aadresse külastasid ja intervjuu täies ulatuses läbi viisid. Kontrolli tulemusel rikkumisi ei avastatud.

KAALUMISE PROTSEDUUR

Kaalumise protseduur viiakse läbi mitmeastmelisena kõigi mudelis defineeritud alam-gruppide kaupa. Iga mudeli struktuuri kirjeldava grupi (näiteks mehed vanuses 15-20) sees saadakse grupi kaal järgmise valemiga: $kg = \frac{X}{Y}$

kg = grupi kaal

X = oodatav vastajate hulk grupis

Y = tegelik (kaalutud) vastajate hulk grupis.

Iga grupi sees korrigeeritakse iga vastaja kaalu individuaalselt valemiga: $k = k * kg$

Seda protseduuri alustatakse olukorrast, kus kõigi vastajate $k=1$ ning korratakse gruppide kaupa (ja grupi sees iga vastaja puhul eraldi) seni kuni iga grupi sees X ja Y erinevus on nullilähedane (< 0.00%).

Mudelisse kuulub: sugu, vanus, rahvus, linnaline/maaline asulatüüp, pereliikmete arv, laste arv peres.

CATI TELEFONIKÜSITLUS

Valimi territoriaalne mudel on koostatud Eesti Statistikaameti rahvastikustatistika andmebaasi alusel. Numbrid valimisse võeti juhuvalikuga nii eelvärvatute andmebaasist kui genereeritud numbrite andmebaasist.

Esmalt viidi läbi pilootintervjuud. Kõne kestuseks saime keskmiselt 17 min. kuid pikim intervjuu kestis 35 minutit. Seetõttu lühendati koostöös Praxise esindajaga ankeeti (koondades osa vastusevariantidest, mõningaid ära jättes). Ülevaade nii piloodi kui põhiküsitluse tehnilisest infost on toodud allpool:

Tehniline aruanne: elanikkonna küsitlus/telefon			
Uuringuprojekt		VABATAHTLIKUS TEGEVUSES OSALEMINE - PILOOT	
Küsitlusaeg: 11.10.2013 - 14.10.2013		Kokku	10
Küsitlajaid		2	
Läbiviidud intervjuusid		10	
Kasutuskõlblikke intervjuusid		10	
Põhjused, miks küsitlus ei toimunud			
number ei vasta, pidevalt kinnine toon, fax või automaatvastaja		63	
keelduti vastamast		17	
vale telefoninumber		10	
katkestatud intervjuud		1	
väljaspool sihtgruppi		29	
Kokku kasutatud numbreid		130	

Uuringuprojekt			
VABATAHTLIKUS TEGEVUSES OSALEMINE			
Küsitlusaeg: 17.10.2013 - 04.11.2013		Kokku	590
Küsitlajaid		6	
Läbiviidud intervjuusid		590	
Kasutuskõlblikke intervjuusid		590	
Põhjused, miks küsitlus ei toimunud			
number ei vasta, pidevalt kinnine toon, fax või automaatvastaja		750	
keelduti vastamast		555	
vale telefoninumber		219	
katkestatud intervjuud		34	
väljaspool sihtgruppi		402	
Kokku kasutatud numbreid		2550	

Põhiküsitluse intervjuu keskmiseks pikkuseks kujunes 17,8 min. Pikim intervjuu kestis siiski 39 minutit mistõttu edaspidi antud uuringu läbiviimisel tuleks silmas pidada asjaolu, et ankeeti pikendada kindlasti ei tohiks.

CATI KVOODIGRUPID

CATI telefoniküsitluse läbiviimiseks moodustati kvootvalim, mida on kirjeldatud alljärgnevas tabelis. Eesmärk oli saada iga vabatahtlike tüübi kohta statistiliseks analüüsiks piisav arv intervjuueeritavaid.

	Aktiivne ehk regulaarne vabatahtlik	Väheaktiivne ehk ühekordne vabatahtlik	Mitte-vabatahtlikud
Vabatahtlik osalemine mõne organisatsiooni algatatud või ellu viidud tegevustes ehk organiseeritud	GRUPP A Q1=1 ja/või Q2=a JA Q10=2“organiseerunud JA Q7/Q13=1“regulaarne, 2“episoodiline Algne kvoot: n=150 Muudetud kvoot, tulemus: n=185	GRUPP B Q1=1 ja/või Q2=a JA Q10=2“organiseerunud JA Q7/Q13=3“ühekordne Algne kvoot: n=150 Muudetud kvoot, tulemus: n=60	D= 184
Vabatahtlik tegevus omal algatusel ehk iseseisev	GRUPP C Q1=1 ja/või Q2=a	Algne kvoot: n=0 Muudetud kvoot: n=0	

	JA Q10=1“iseseisev JA Q7/Q13=1“regulaarne, 2“episoodiline Algne kvoot: n=150 Muudetud kvoot, tulemus: n=171		
--	--	--	--

Gruppi ei määratletud neil, kes ei osanud vastata Q10, Q7/Q13 – jäid analüüsist eemale.

Küsitluse läbiviimisel osutus ainsaks mureks kvootvalimi kehtestamine ühesuuruste kvootidena: küsitleda plaaniti võrdselt kolme gruppi kuuluvaid vabatahtlikke ning mittevabatahtlikke (igat gruppi 150). Selgus, et ühekordseid/organiseeritud vabatahtlikke esineb elanikkonna seas teistest gruppidest oluliselt vähem ning seetõttu oli 2/3 küsitlusaja möödudes näha, et antud kvoot ei täitu küsitlusaja lõpuks. Nii väikest sihtrühma on juhuvalikuga pea võimatu tabada. Seetõttu otsustati koostöös Praxisega kõik kvoodid avada ning piirduda antud sihtrühmas vähema arvu intervjuudega. – sihiks sai üldeesmärgi, 600 intervjuu läbiviimine olenemata vastaja kvoodigrupist. Edaspidi uuringu kordamisel võiks kehtestada antud sihtrühmale koheselt väiksema kvoodi.

Analüüsis esitatud vabatahtlike tüübid ei vasta täpselt neile kvootidele, kuna esmane analüüs paljastas episoodiliste ja regulaarsete vabatahtlike olulised erinevused – seetõttu tuli need omavahel eraldada. Aktiivseteks vabatahtlikeks kodeeriti regulaarselt/periodiliselt vabatahtlikus tegevuses osalenud, väheaktiivseteks kodeeriti „episoodiliselt“ ja „ühekordselt“ vabatahtlikus tegevuses osalenud. Selle tulemusel on analüüsis välja toodud ka neljas tüüp: omaalgatuslikult tegutsev väheaktiivne vabatahtlik (D tüüp), mille kvooti algselt ei olnud.

LISA 2. Uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” omnibus-küsitluse ankeet

Nüüd räägime laiemalt ühiskonna heaks tegutsemist ja vabatahtlikuks olemisest.

Q: 1

T: Mõeldes kõigepealt vabatahtlikule tegevusele Eestis, siis mis sellega seoses Teile kõige esmalt meenub?

_____ (lahtine vastus)

Ei oska öelda

Q: 2

T: Üldiselt mõeldakse vabatahtliku tegevuse all oma aja, energia või oskuste pakkumist vabast tahtest ja rahalist tasu saamata peamiselt avalikes huvides ja ühiskonna heaks, kusjuures oma pereliikmete abistamist ei loeta vabatahtlikuks tegevuseks. Mõeldes nüüd viimasele 12 kuule, siis kas Te olete sellisel juhul vabatahtlikus tegevuses osalenud?

1. Jah 2. Ei 3. EI OSKA ÖELDA

LOE ETTE

MULTI

Q: 3

T: Kas Te olete viimase 12 kuu jooksul tasu saamata osalenud järgmistes tegevustes? Palun ärge arvestage siia hulka oma pereliikmete ja lähisugulaste heaks tehtud tegevusi ning rahalisi või esemelisi annetusi. Kas Te olete ...?

1.Aidanud korraldada ja läbi viia kampaaniaid, avalikke meeleavaldusi, allkirjade kogumisi, annetuste jm vahendite kogumist.

2. Osalenud ühenduse juhtimises või olnud nõukogu või komisjoni liikmeks

3. Osalenud hoolekogu töös, nt lasteaias, koolis lapsevanemate, laste või õpilaste esindajana.

4. Esindanud teatud sihtgrupi huve avalikkuse ja/või otsustajate ees, teinud nn lobitööd, huvikaitse ja eestkoste tegevusi

5. Teinud teavitustööd, turundust, reklaami ühendustele, sh koostanud ja levitanud infomaterjale, jaganud ühenduse kohta infot messidel jm avalikel üritusel

6. Aidanud korraldada erinevaid üritusi (nt väljasõite, konverentse, laagreid, festivale, võistlusi, õppekogunemisi).

7. Osalenud heakorratöödel, koristustalgutel, ehitustalgutel, teinud remonditöid

8. Osalenud korrakaitstes (nt naabrivalves, abipolitseinikuna) või päästetöödel (nt tulekahju kustutamine, merehädaliste abistamine jne).

9. Viinud läbi koolitusi, treeninguid või juhendanud inimesi, sh hobiringide tegevus, mentorlus.

10. Osutanud abivajajatele teenuseid, nõustamist ja tuge, nt olnud tugiisik, hooldaja, pakkunud loomale hoiukodu jms.

11. ... Kogunud esemelisi annetusi (nt toitu, mööblit, riideid, raamatuid jms) või müünud kaupu ühendusele tulu teenimiseks

12. ... Teinud administratiivset või kontoritööd, sh raamatupidamine, veebilehe haldamine, kirjutanud või aidanud koostada projekte, aruandlust jms

13. ... Pakkunud transpordiabi, nt mõne organisatsiooni kolimisel, näituse ülesseadmisel jms

14. ... Muu (TÄPSUSTA).....

TÄPSUSTUS (1) OSAS: SISALDAB KA VALIMISKAMPAANIAID ERAKONDADELE, VALIMISLIITUDELE. OSALEMINE MEELEAVALDUSEL, ALLKIRJA ANDMINE JMS EI OLE VABATAHTLIK TEGEVUS.

NB! VABATAHTLIKU TEGEVUSE ALLA EI ARVESTATA DOONORLUST, HÄÄLETAJATE AUTO PEALE VÕTMIST, KOHUSTUSLIKKU KOOLIPRAKTIKAT, KOHTU, ALAEALISTE KOMISJONI VM INSTITUTSIOONI POOLT MÄÄRATUD ÜHISKONDLIKULT KASULIKKU TÖÖD, ISEENDA VALIMISKAMPAANIA KORRALDAMIST, OMASTE HOOLDAMIST. VIISAKUSAVALDUSED JA INIMLIK KÄITUMINE EI OLE TABATAHTLIK TEGEVUS, NT KELLEGI ÜLE TEE AITAMINE, KELLEGI RAKSETE KOTTIDE KANDA AITAMINE, KUKKUJA ÜLES AITAMINE ÜHEKORDSELT JMS.

a. Jah b. Ei c. EI OSKA ÕELDA

Küsida, kui Q3=a mitmel korral.

Q: 4

Palun märkige, milline neist oli kõige hilisem kogemus?

Küsida, kui Q2=2, 3 JA Q3=b, c (MITTEVABATAHTLIKUD)

Spontaanne

Q: 5

T: Palun öelge, mis põhjusel pole Te vabatahtlikuna mõnes tegevuses osalenud? Kas Te...

1. Ei tea, kus saab vabatahtlikuna panustada
2. Pole leidnud võimalusi, mis huvi pakuksid
3. Sobiva seltskonna puudus, kellega koos tegutseda
4. Ei ole selleks aega leidnud
5. Kehv tervis
6. vabatahtliku töö tegemisega kaasnevad liiga suured kulutused
7. keegi pole kutsunud/palunud
8. Pole selle peale mõelnud
9. Ei soovi osaleda/ ei huvita
10. Muu (TÄPSUSTA!)

KÕIK

Q: 6

T: Kui hästi Te olete kursis ...?

1.vabatahtliku tegevuse üldistest põhimõtetega
2.vabatahtliku õigustega
3.valdkondadega, kus saab vabatahtlikuna tegutseda
4.kohtadega, kus saab vabatahtlikuna tegutseda
5.vabatahtlikuna tegutsemise kasulikkusega Teile ja Teie lähedastele
6.vabatahtlikuna tegutsemise kasulikkusega ühiskonnale/ Eesti riigile
7.vabatahtlike kaasavate organisatsioonide pakutavate võimalustega vabatahtlikuna tegutseda

- a. Väga hästi
- b. Pigem hästi
- c. Pigem ei ole kursis
- d. Üldse mitte kursis
- e. EI OSKA ÕELDA

Kui Q2=1 või kui Q3=a

Q7:

T: Eelnevalt loetletud tegevusi peetakse vabatahtlikuks tegevuseks, kui neid ei tehta tasu eest ja vaid enda või pereliikmete hüvanguks. Mõeldes nüüd erinevatele valdkondadele, siis millistes järgmistest valdkondadest Te olete neid eelnevalt märgitud tegevusi (VABATAHTLIKUNA) teinud viimase 12 kuu jooksul?

1. Ajaloolise pärandi säilitamine, s.h. muinsuskaitse
2. Arengukoostöö ja humanitaarabi
3. Kohaliku elu edendamine, sh külaliikumine, maaelu edendamine
4. Kohaliku elu edendamine asumiseltsis
5. Haridus ja teadus
6. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse, *nt usulised, rassilised, sooliste või põgenike kaitse*
7. Korrakaitse, sisejulgeolek, pääste, nt naabrivalve, kaitseliidus osalemine, abipolitseinikuna politseitegevuses, päästjate tegevus jms
8. Kultuur ja kaunid kunstid
9. Noorsootöö ja töö lastega, nt noortejuhid, noortekeskused jms
10. Keskkonnakaitse, loodushoid, säästev eluviis
11. Loomakaitse
12. Sotsiaaltöö ja tervishoid, *sh tõrjutud gruppidega tegelemine, nt töötud, kriminaalhooldusalused, alla vaesuspiiri elavad inimesed, aga ka pered jms ning patsientidega tegelemine*
13. Religioon, nt. usulised ühendused
14. Sport ja kehakultuur, *nt spordiseltsid, spordiüritused jms*
15. Vähemusrahvuste kultuuri ning lõimumise edendamine
16. Tarbijakaitse, *nt tarbijate ja laenuvõtjate nõustamine, inimeste koolitamine oma õigustest jms*

a. Jah b. Ei c. EI OSKA ÖELDA

Küsida, kui Q7=b ja/või c

LOE ETTE

Q: 8

T: Kas Teile meenub mõni muu valdkond, milles Te olete vabatahtlikuna viimase 12 kuu jooksul tegutsenud?

Ei oska öelda/ ei meenu

Kui Q4=märgitud.

Q: 9

T: Millisesse loetletud valdkondadest liigitada kõige hilisem tegevus, mida tegite tasu saamata?

SISESTADA NUMBER Q7 LOETELUST.

Kui Q2=1 või kui Q3=a

Q: 10

T: Nüüd räägime veel sellest kõige hilisemast tegevusest. Kas te tegutsesite selles valdkonnas omaalgatuslikult või mõne organisatsiooni juures? KUI VASTAJAL ON VAID ÜKS KOGEMUS, VASTAB TA SELLE ÜHE KOHTA.

1. Omal algatusel/ iseseisvalt
2. Kodanikuühenduse juures
3. Kiriku, koguduse juures
4. Avaliku sektori asutuse juures
5. Tööandja kaudu

6. Töötukassa vahendusel
7. EI OSKA ÖELDA
8. Muu (TÄPSUSTA)

Kui Q2=1 või kui Q3=a

Q: 11

T: Milline roll oli Teil selles tegevuses? Kas Te olite..

1. Eestvedaja, st eestvõtmise algataja ja juhtija
2. Aktiivne osaleja
3. Kaasalööja/ abiline üksikutes tegevustes
4. Muu (TÄPSUSTA)

Kui Q2=1 või kui Q3=a

Q:12

T: Kas see tegevus vastas Teie erialasele ettevalmistusele ja/või igapäevatööle ja ametile? *Spetsialisti oskusteabe jagamine*

Jah

Ei

Ei oska öelda

Kui Q2=1 või kui Q3=a

Q: 13

T: Kõik eelnevalt (Q3) märgitud tegevused on ka vabatahtlik tegevus. Kui sageli Te viimase 12 kuu jooksul olete vabatahtliku tegevusega tegelenud? Kas...?

1. ...Regulaarselt (nt Kindla regulaarsusega kord nädalas, kuus, kvartalis jms)
2. ...Episoodiliselt (rohkem kui 1 kord, kuid juhuslikult)
3. Ühekordselt (nt üks kord sel suvel paar tundi või päeva)
4. EI OSKA ÖELDA

Kui Q13= 1

Q: 14

T: Olete vabatahtlikuna viimase 12 kuu jooksul tegutsenud perioodiliselt. Kas see tähendab Teie jaoks, et olete vabatahtlikuna tegutsenud tavaliselt ...?

1. Vähemalt üks kord nädalas või tihedamini
2. Vähemalt üks kord kuus või tihedamini
3. Vähemalt üks kord kahe-kolme kuu jooksul või tihedamini
4. Vähemalt üks kord poole aasta jooksul või tihedamini
5. EI OSKA ÖELDA

Kui Q2=1 või kui Q3=a

Q: 15

T: Kus te olete peamiselt vabatahtlikuna tegutsenud?

... oma naabruskonnas/kogukonnas/linnaosas

... oma linnas/vallas

... mujal oma maakonnas

... teises maakonnas

... üle Eesti

... väljaspool Eestit

Kui Q1=1

Q: 16

Kas olete nõus osalema telefoniuuringus, mille eesmärk on täpsemini kirjeldada vabatahtlikku tegevust Eestis?
KUI JAH, KÜSIDA TELEFONINUMBRIT JA SUUNATA EDASI II ETAPI VALIMISSE.

Lisandub sots.dem taust.

LISA 3. Uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013” CATI telefoniküsitluse ankeet

Q: 1 Vabatahtliku tegevuse all mõeldakse oma aja, energia või oskuste pakkumist vabast tahtest ja rahalist tasu saamata peamiselt avalikes huvides ja ühiskonna heaks, oma pereliikmete abistamist ning rahalisi või esemelisi annetusi ei loeta vabatahtlikuks tegevuseks. Mõeldes nüüd viimasele 12 kuule, siis kas Te olete sellisel juhul vabatahtlikus tegevuses osalenud?

1.Jah
2.Ei
3.Ei oska öelda

Q: 2 Kas olete viimase 12 kuu jooksul tasu saamata osalenud järgmistes tegevustes? palun ärge arvestage siia hulka oma pereliikmete ja lähisugulaste heaks tehtud tegevusi ning rahalisi või esemelisi annetusi. Kas Te olete ...?

1.Aidanud korraldada ja läbi viia kampaaniaid, avalikke meeleavaldusi, allkirjade kogumisi, annetuste jm vahendite kogumist.
2. Osalenud ühenduse juhtimises või olnud nõukogu või komisjoni liikmeks
3. Osalenud hoolekogu töös, nt lasteaias, koolis lapsevanemate, laste või õpilaste esindajana.
4. Esindanud teatud sihtgrupi huve avalikkuse ja/või otsustajate ees, teinud nn lobitööd, huvikaitse ja eestkoste tegevusi
5. Teinud teavitustööd, turundust, reklaami ühendustele, sh koostanud ja levitanud infomaterjale, jaganud ühenduse kohta infot messidel jm avalikel üritusel
6. Aidanud korraldada erinevaid üritusi (nt väljasõite, konverentse, laagreid, festivale, võistlusi, õppekogunemisi).
7. Osalenud heakorratöödel, koristustalgutel, ehitustalgutel, teinud remonditöid
8. Osalenud korrakaitstes (nt naabrivalves, abipolitseinikuna) või päästetöödel (nt tulekahju kustutamine, merehädaliste abistamine jne).
9. Viinud läbi koolitusi, treeninguid või juhendanud inimesi, sh hobiringide tegevus, mentorlus.
10. Osutanud abivajajatele teenuseid, nõustamist ja tuge, nt olnud tugiisik, hooldaja, pakkunud loomale hoiukodu jms.
11. ... Kogunud esemelisi annetusi (nt toitu, mööblit, riideid, raamatuid jms) või müünud kaupu ühendusele tulu teenimiseks
12. ... Teinud administratiivset või kontoritööd, sh raamatupidamine, veebilehe haldamine, kirjutanud või aidanud koostada projekte, aruandlust jms
13. ... Pakkunud transpordiabi, nt mõne organisatsiooni kolimisel, näituse ülesseadmisel jms
14. ... Muu (TÄPSUSTA).....

TÄPSUSTUS (1) OSAS: SISALDAB KA VALIMISKAMPAANIAID ERAKONDADELE, VALIMISLIITUDELE. OSALEMINE MEELEAVALDUSEL, ALLKIRJA ANDMINE JMS EI OLE VABATAHTLIK TEGEVUS.

NB! VABATAHTLIKU TEGEVUSE ALLA EI ARVESTATA DOONORLUST, HÄÄLETAJATE AUTO PEALE VÕTMIST, KOHUSTUSLIKKU KOOLIPRAKTIKAT, KOHTU, ALAEALISTE KOMISJONI VM INSTITUTSIOONI POOLT MÄÄRATUD ÜHISKONDLIKULT KASULIKKU TÖÖD, ISEENDA VALIMISKAMPAANIA KORRALDAMIST, OMASTE HOOLDAMIST.

VIISAKUSAVALDUSED JA INIMLIK KÄITUMINE EI OLE TABATAHTLIK TEGEVUS, NT KELLEGI ÜLE TEE AITAMINE, KELLEGI RAKSETE KOTTIDE KANDA AITAMINE, KUKKUJA ÜLES AITAMINE ÜHEKORDSELT JMS.

a. Jah b. Ei c. EI OSKA ÖELDA

KUI Q2= b, c -> jätkab Q18 VÕI LÕPP, KUI MITTEVABATAHTLIKE KVOOT 150 TÄIS

KÜSIDA, KUI Q2=A MITMEL KORRAL.

Q: 3 Palun märkige, milline neist oli kõige hilisem kogemus?

KUI Q 2=a

Q: 4 Eelnevalt loetletud tegevusi peetakse vabatahtlikuks tegevuseks, kui neid ei tehta tasu eest ja vaid enda või pereliikmete hüvanguks.

Kui sageli Te viimase 12 kuu jooksul olete vabatahtlikuna tegutsenud? Kas...?

1.Perioodiliselt/regulaarselt (nt kord nädalas, kuus jms)
2.Episoodiliselt (*üle ühe korra, aga juhuslikult*)
3. Ühekordselt (nt üks kord sel suvel paar tundi või päeva)
4.Ei oska öelda

KUI VASTAS Q4=1,2 -> AKTIIVNE VABATAHTLIK

KUI VASTAS Q4=3-> VÄHEAKTIIVNE VABATAHTLIK

Q:5 Kas Te tegutsesite vabatahtlikuna omaalgatuslikult või mõne organisatsiooni juures?

KUI VASTAJAL ON MITU KOGEMUST, KÜSIDA HILISEMA KOHTA = Q3.

1. Omal algatusel/ iseseisvalt
2. Kodanikuühenduse juures
3. Kiriku, koguduse juures
4. Avaliku sektori asutuse juures
5. Tööandja kaudu
6. Töötukassa vahendusel
7. EI OSKA ÖELDA
8. Muu (TÄPSUSTA)

KUI VASTAS Q5=1 -> ISESEISEV VABATAHTLIK

KUI VASTAS Q5=2..6 -> ORGANISEERUNUD VABATAHTLIK

KUI Q5=1 ja Q4=3 - siis on väheaktiivne /iseseisev vabatahtlik ja ANKEEDI LÕPP!

Roll vabatahtlikus tegevuses

Q: 6 (KUI Q2=mitu a, siis sissejuhatav lause: Räägime veel sellest kõige hilisemast tegevusest.) Milline roll Teil oli selles tegevuses? Kas Te olite..?

1.Eestvedaja, st eestvõtmise algataja ja juhtija
2.Aktiivne osaleja
3.Kaasalöja/ abiline üksikutes tegevustes
4.Muu (TÄPSUSTA)

Q: 7 Kas see tegevus vastas Teie erialasele ettevalmistusele ja/või igapäevatööle ja ametile?

Jah

Ei

EI OSKA ÖELDA

Q:8 Millistes järgmistest valdkondadest Te olete neid eelnevalt märgitud tegevusi (VABATAHTLIKUNA) teinud viimase 12 kuu jooksul?

1. Ajaloolise pärandi säilitamine, s.h. muinsuskaitse
2. Arengukoostöö ja humanitaarabi
3. Kohaliku elu edendamine, sh külaliikumine, maaelu edendamine
4. Kohaliku elu edendamine asumiseltsis
5. Haridus ja teadus, sh kodanikuharidus
6. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse, VAJADUSEL: SIIA KUULUVAD NT. *nt usulised, rassilised, sooliste või põgenike kaitse*
7. Korrakaitse, sisejulgeolek, pääste, nt naabrivalve, kaitseliidus osalemine, abipolitseinikuna politseitegevuses, päästjate tegevus jms
8. Kultuur ja kaunid kunstid
9. Noorsootöö ja töö lastega, nt noortejuhid, noortekeskused jms
10. Keskkonnakaitse, loodushoid, säästev eluviis
11. Loomakaitse
12. Sotsiaaltöö ja tervishoid, VAJADUSE: *sh tõrjutud gruppidega tegelemine, nt töötud, kriminaalhooldusalused, alla vaesuspiiri elavad inimesed, aga ka pered jms ning patsientidega tegelemine*
13. Religioon, nt. usulised ühendused
14. Sport ja kehakultuur, VAJADUSEL: *nt spordiseltsid, spordiüritused jms*
15. Vähemusrahvuste kultuuri ning lõimumise edendamine
16. Tarbijakaitse, VAJADUSEL: *nt tarbijate ja laenuvõtjate nõustamine, inimeste koolitamine oma õigustest jms*

a. Jah b. Ei c. EI OSKA ÖELDA

KUI Q8=B“EI“ VÕI C“EI OSKA ÖELDA“

Q:9 Palun nimetage, millises muus valdkonnas tegutsesite? VAJADUSEL: Muu võib olla näiteks kodanikuühiskonna arendamine või vabatahtliku tegevuse arendamine.

EI OSKA ÖELDA

Kui Q3=märgitud

Q:10 Millisesse loetletud valdkondadest liigitada kõige hilisem tegevus, mida tegite tasu saamata?

SISESTADA NUMBER Q8 LOETELUST.

Q: 11 Kus te olete peamiselt vabatahtlikuna tegutsenud?

- ... oma naabruskonnas/kogukonnas/linnaosas
- ... oma linnas/vallas
- ... mujal oma maakonnas
- ... teises maakonnas
- ... üle Eesti
- ... väljaspool Eestit

Kui Q4=1

Q:12 Olete vabatahtlikuna viimase 12 kuu jooksul tegutsenud perioodiliselt. Kas see tähendab Teie jaoks, et olete vabatahtlikuna tegutsenud tavaliselt ...?

1.Vähemalt üks kord nädalas või tihedamini
2.Vähemalt üks kord kuus või tihedamini

3.Vähemalt üks kord kahe-kolme kuu jooksul või tihedamini
 4.Vähemalt üks kord poole aasta jooksul või tihedamini
 5.Ei oska öelda

Q: 13 Palume hinnata, kui mitu tundi Te viimase 12 kuu jooksul olete vabatahtlikult tegutsenud, arvestades kõiki eelnevalt märgitud (Q2) tegevusi.

tunnid _____ tööpäevad 8h muu

SISESTA TUNNID NUMBrites, kui öeldakse päevades, siis küsida üle ja märkida tööpäevades (8H)

Kui Q3=märgitud

Q: 14 Mitu tundi panustasite kõige hilisema kogemuse puhul vabatahtlikku tegevusse?

tunnid _____ tööpäevad 8h muu

SISESTA TUNNID NUMBrites, kui öeldakse päevades, siis küsida üle ja märkida tööpäevades (8H)

Kui Q5=2

Q: 15 Kas olete selle kodanikuühenduse (MTÜ) liige mille kaudu vabatahtlikus tegevuses osalesite?

Jah

Ei

EI OSKA ÖELDA

Kui Q5=2

Q: 16 Kas olete mõne muu kodanikuühenduse (MTÜ) liige?

Jah

Ei

EI OSKA ÖELDA

Kui Q5=1,3...6

KUI Q2= b, c (mittevabatahtlikud)

Q: 17 Kas te kuulute mõne kodanikuühenduse (MTÜ) liikmeskonda?

Jah

Ei

EI OSKA ÖELDA

*** Infoallikad ja teadlikkus vabatahtliku tegevuse osas ***

Vastavad kõik, sh mittevabatahtlikud

Multi (st mitu vastust)

Spontaanne

Q: 18 Milliste kanalite kaudu Te olete vabatahtliku vabatahtlikuna tegutsemise võimaluste kohta kohta kuulnud ja informatsiooni saanud?

1. raadiost

2. televisioonist

3. ajakirjadest/ ajalehtedest

6. ... sotsiaalmeedia internetis, nt Facebook

7. Avalik informatsioon, sh infostendid/teadetahvlid, plakatid

8. otsesuhtluses sõprade, pereliikmetega

9. vabatahtlike kaasavatest vabaühendustest/ kodanikuühendustest/
 mittetulundusühendustest/ seltsidest

10. vabatahtlikke vahendavatest organisatsioonidest, vabatahtlike keskustest, Vabatahtlike Väravast, Maakondlikust ettevõtlus- ja arenduskeskusest
12. avaliku sektori asutuste töötajatelt, sh kohalikust omavalitsusest.
13. oma tööandjalt, kolleegidelt
15. Muu (TÄPSUSTA!)
16. ... ei ole kuskilt informatsiooni saanud /välistab eelmised vastused/
17. ... EI OSKA ÕELDA

Kui Q15=1 või Q16=1 või Q17=1

Q: 19 Kuivõrd oluline vabatahtlikku tegevust puudutava info edastaja on Teie jaoks kodanikuühendus, mille liige olete?

Kõige olulisem kõigist infokanalitest

Küllaltki oluline

Väheoluline

Ei ole üldse oluline/ ei saa sealt sellist infot

EI OSKA ÕELDA

VASTAVAD KÕIK

Q: 20 Kui hästi Te olete kursis ...?

1.vabatahtliku tegevuse üldistest põhimõtetest
 2.vabatahtliku õigustega
 3.valdkondadega, kus saab vabatahtlikuna tegutseda
 4.kohtadega, kus saab vabatahtlikuna tegutseda
 5.vabatahtlikuna tegutsemise kasulikkusega Teile ja Teie lähedastele
 6.vabatahtlikuna tegutsemise kasulikkusega ühiskonnale/ Eesti riigile
 7.vabatahtlikke kaasavate organisatsioonide pakutavate võimalustega vabatahtlikuna tegutseda SH
- USUORGANISATSIOONID, KIRIKUD, KOGUDUSED
- a. Väga hästi
 - b. Pigem hästi
 - c. Pigem ei ole kursis
 - d. Üldse mitte kursis
 - e. EI OSKA ÕELDA

*** Vabatahtlikuna tegutsemise individuaalsed motivaatorid/ takistused***

KUI Q2= b, c (MITTEVABATAHTLIKUD)

Spontaanne

Q: 21 Mis põhjusel pole Te vabatahtlikuna mõnes tegevuses osalenud?

1. Ei tea, kus saab vabatahtlikuna panustada
2. Pole leidnud võimalusi, mis huvi pakuksid
3. Sobiva seltskonna puudus, kellega koos tegutseda
4. Ei ole selleks aega leidnud
5. Kehv tervis
6. vabatahtliku töö tegemisega kaasnevad liiga suured kulutused
7. Keegi pole kutsunud/palunud
8. Pole selle peale mõelnud
9. Ei soovi osaleda/ ei huvita
10. Muu (TÄPSUSTA!)

Kui Q1=1 või Q2=a

Q: 22 Milliseks Te üldiselt hindate oma senist kogemust vabatahtlikuna tegutsemisel? Kas...?

1. Väga positiivseks
2. Pigem positiivseks
3. Pigem negatiivseks
4. Väga negatiivseks
5. Ei oska hinnata

Kui Q1=1 või Q2=a

Spontaanne

Q: 23 Mis on olnud Teie jaoks vabatahtlikuna tegutsemise juures peamine probleem või takistus ...?

1. infopuudus
2. ajapuudus
3. huvipakkuvate tegevuste/võimaluste puudus
4. sobiva seltskonna puudus
5. halb/negatiivne kogemus
- 6.. ... eeskuju puudus
7. ... muu (Täpsusta!)
8. ... ei ole probleeme olnud
9. Ei oska öelda /välistab kõik eelnevad vastused

KUI VASTAS Q5=2..6

Q:24 Järgnevalt palume hinnata seda organisatsiooni, mille juures Te vabatahtlik olite ja /Q2 TEGEVUS VÕI Q3 KÕIGE HILISEM TEGEVUS, KUI SEE MÄRGITUD/ tegevusse panustasite. Kuivõrd te nõustute, et see organisatsioon... ?

- ... kompenseeris vabatahtlike tegevustega seotud kulused/vahendeid
- ... pakub vabatahtlikele piisavalt tegutsemisvõimalusi
- ... arvestab vabatahtlike individuaalsete vajaduste ja võimalustega
- ... annab vabatahtlikele piisavalt tagasisidet/tunnustust tehtud tegevuste kohta
- ... koolitab ja juhendab vabatahtlikke piisavalt
- ... tegeleb aktiivselt uute vabatahtlike leidmisega
- ... kajastavad oma tegemisi ja vabatahtlikuna panustamise võimalusi avalikkusele piisavalt
- ... on piisavalt tegevussuutlik (nt aktiivsus, ressursside kasutamine jms)
- ... on hea mainega ühiskonnas
- ... suudab ühiskondlikke protsesse mõjutada

Täiesti nõus

Pigem nõus

Pigem ei ole nõus

Kindlasti ei ole nõus

EI OSKA ÖELDA

Kui Q1=1 või Q2=a

Q: 25 Kuivõrd Te nõustute, et vabatahtlikuna tegutsemine pakub Teile võimalust ...?

1. ... anda oma panus mingi probleemi lahendamisel, mis on teile oluline
2. saada juurde teadmisi, kogemusi, oskusi – areneda ja kasvada
3. aidata teisi inimesi
4. saada oma tegemistest ja saavutustest emotsionaalset rahuolu/ õnne
5. võimalus veeta meeldivalt aega oma sõprade/ tuttavatega/ perega

6. saada uusi tuttavaid, luua kontakte
7. ... tunda ennast ühiskonnas vajalikuna
8. ... veeta oma vaba aega kasulikult
9. ... panna end proovile mõnes uues valdkonnas või tegevuses
10. ... parandada oma võimalusi teha/leida meelepärast tööd
11. ... jagada oma erialaseid teadmisi/oskusi/kogemusi

Täiesti nõus

Pigem nõus

Pigem ei ole nõus

Kindlasti ei ole nõus

EI OSKA ÕELDA

Kui Q1=1 või Q2=a

Spontaanne, multi ALGUSES VIITA EELMISE KÜIMUSE LOETLEULE JA LAS VASTAB SPONTAANSELT, KUI JÄÄB HÄTTA, SIIS LOE ETTE.

VALIDA SOBIVAD VARIANDID.

Q: 27 Kuivõrd Te nõustute, et vabatahtlik tegevus üldiselt on ... ?

1. väärtustatud riigi poolt
2. väärtustatud avaliku arvamuse liidrite poolt
3. väärtustatud Teie sõpruskonnas ja pereringis
4. väärtustatud tööandjate poolt
5. hea mainega
6. üha kasvav trend
7. vajalik ühiskonna üldise arengu jaoks
8. vajalik inimeste jaoks
9. piisavalt reguleeritud/ soodustatud läbi seadusandluse
10. piisavalt toetatud tugistruktuuride, nt koolituskeskuste, tugikeskuste jms poolt

a. Täiesti nõus

b. Pigem nõus

c. Pigem ei ole nõus

d. Kindlasti ei ole nõus

e. Ei oska öelda

*** Huvi ja valmisolek edaspidi vabatahtlikuna tegutseda***

Q: 28 Kuivõrd tõenäoliselt Te oleksite valmis vabatahtlikus tegevuses edaspidi osalema? Kas... ?

- a. Kindlasti jah
- b. Pigem jah
- c. Pigem ei
- d. Kindlasti mitte
- e. Ei oska öelda

*** Sotsiaalne taust ***

Q: 29 Millises maakonnas te elate?

Tallinn – q 30

Harjumaa

Hiiumaa

Ida-Virumaa

Jõgevamaa

Järvamaa

Läänemaa

Lääne-Virumaa

Põlvamaa

Pärnumaa

Raplamaa

Saaremaa

Tartumaa

Valgamaa

Viljandimaa

Võrumaa

Kui Tallinnas, siis:

Q:30 Millises linnaosas elate?

Põhja-Tallinn

Haabersti

Kesklinn

Kristiine

Lasnamäe

Pirita

Mustamäe

Nõmme

Q: 31 Kas te elate...?

Pealinnas

Suures linnas (Tartu, Pärnu, Narva, Kohtla-Järve)

Maakonnakeskuses

Muu väike linn, alev, alevik

Külas

Q: 32 Sugu:

1 Mees

2 Naine

Q: 33 Teie vanus? _____ täisaastat

Q: 34 Mis rahvusest Te olete?

1 Eestlane

2 venelane

3 Muu

Q: 35 Milline on Teie kodakondsus?

1 Eesti

2 Muu EL riik

3 Venemaa

4 Muu riik

5 Kodakondsuseta/ määratlemata kodakondsusega

Q: 36 Milline on Teie haridustase?

1 alg- või põhiharidus

2 kutseharidus ilma keskhariduseta

3 kesk- või keskeriharidus, s.h kutseharidus

4 kõrgharidus

Q: 37 Kas Te olete ...

1 abielus / vabaabielus

2 lahutatud / elate lahus

- 3 lesk
- 4 vallaline

Q:38 Kas Te olete:

- 1 töötav
- 2 töötav (üli)õpilane
- 3 töötav pensionär
- 4 töötu, tööd otsiv
- 5 (üli)õpilane
- 6 (töövõimetus)pensionär
- 7 lapsehoolduspuhkusel olija
- 8 muudel põhjustel mittetöötav (sh kodune)

KUI VASTAJA ISE TÖÖTAB, EELMISE KÜS VAR. 1-3

Q: 39 Kas Te olete ...?

- 1 vabakutseline, FIE
- 2 eraettevõtja (kuni 10 töötajat)
- 3 eraettevõtja (üle 10 töötaja)
- 4 talunik
- 5 palgatöötaja eraettevõttes
- 6 palgatöötaja riigi- või kohaliku omavalitsuse asutuses

Q:40 Milline on Teie ametikoht?

- 1 asutuse, ettevõtte tippjuht, keskastme juht
- 2 tippspetsialist
- 3 keskastme või abispetsialist
- 4 kontoriametnik
- 5 isiku- või klienditeenindaja
- 6 oskustööline
- 7 seadme- või masina- operaator, mootorsõiduki juht
- 8 lihttööline
- muu, mis?

KÜSIDA KÕIGILT

Q: 41 Kui suur oli möödunud kuul Teie leibkonna kättesaadud sissetulek ühe inimese kohta? Liitke kokku kõigi leibkonnaliikmete kättesaadud sissetulekud ja jagage saadud summa leibkonnaliikmete arvuga.

- 1 Kuni 200 €
- 2 201 - 300 €
- 3 301 - 400 €
- 4 401 - 500 €
- 5 501 - 650 €
- 6 651 - 800 €
- 7 Üle 800 €
- 8 Sissetulekut ei ole
- 9 Keeldub avaldamast

LISA 4. Omnibus-küsitluse tulemuste lisatabelid

TABEL 1. VABATAHTLIKE JA MITTEVABATAHTLIKE SOTSIAAL-DEMOGRAAFILINE STRUKTUUR* (N = 1000)

		vabatahtlik	mittevabatahtlik	Eesti
Sugu	Mees	42%	50%	47%
	Naine	58%	50%	53%
Vanus	15-24 a.	22%	14%	16%
	25-34 a.	16%	19%	18%
	35-49 a.	30%	25%	27%
	50-64 a.	20%	29%	26%
	65-74 a.	11%	13%	12%
haridustase	Alg- või põhiharidus	11%	14%	14%
	Kutseharidus ilma keskhariduseta	4%	4%	4%
	Kesk- või keskeriharidus, s.h kutseharidus	50%	61%	58%
	Kõrgharidus	34%	21%	25%
rahvus	Eesti	77%	63%	68%
	Muu	23%	37%	32%
kodakondsus	Eesti	90%	79%	82%
	Venemaa	6%	9%	8%
	Muu riik	%	1%	1%
	Määratlemata kodakondsus	3%	11%	9%
Sotsiaalne staatus	Ettevõtja, juht, tipp- spetsialist	20%	11%	14%
	Keskastme spetsialist, ametnik, isiku-teenindaja	26%	24%	24%
	Oskus- tööline, operaator	13%	19%	17%
	Muu töötav	7%	7%	7%
	Õpilane, üli- õpilane	11%	7%	8%
	Pensionär	16%	21%	20%
	Muu mitte- töötav	8%	11%	10%
Leibkonna suurus	1	22%	23%	22%
	2	27%	33%	31%
	3	23%	22%	22%
	4	21%	14%	16%
	5 ja üle selle	7%	8%	8%
Laste arv peres	0	59%	67%	64%
	1	23%	18%	20%
	2	15%	11%	12%
	3+	3%	5%	4%
Pere keskmine	kuni 300 €	6%	7%	7%

netosissetulek kuus kokku	301-400 €	6%	7%	7%
	401-500 €	4%	6%	5%
	501-800 €	14%	19%	17%
	801-1300 €	21%	16%	18%
	1301+ €	22%	17%	18%
	sissetulekut ei ole/vastamata	27%	29%	29%

*Protsendid kaalutud kogu Eesti populatsioonile

Allikas: Uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ Omnibus’i küsitluse tulemused

TABEL 2. VABATAHTLIKE JA MITTEVABATAHTLIKE STRUKTUUR ELUKOHAPÕHISTE TUNNUSTE ALUSEL* (N = 1000)

		vabatahtlik	mittevabatahtlik	Eesti
Regioon	Tallinn	25%	34%	31%
	Põhja-Eesti	19%	16%	17%
	Ida-Virumaa	13%	11%	12%
	Lääne-Eesti	8%	12%	11%
	Kesk-Eesti	10%	6%	7%
	Lõuna-Eesti	25%	21%	22%
Maakond	Tallinn	25%	34%	31%
	Harjumaa	16%	13%	14%
	Hiiumaa	1%	1%	1%
	Ida-Virumaa	13%	11%	12%
	Jõgevamaa	4%	1%	2%
	Järvamaa	3%	2%	2%
	Läänemaa	2%	2%	2%
	Lääne-Virumaa	3%	3%	3%
	Põlvamaa	1%	3%	2%
	Pärnumaa	5%	6%	6%
	Raplamaa	4%	2%	3%
	Saaremaa	1%	3%	2%
	Tartumaa	14%	10%	11%
	Valgamaa	2%	2%	2%
	Viljandimaa	2%	5%	4%
	Võrumaa	5%	2%	3%
	Asulatüüp	Pealinn	25%	34%
Suur linn (Tartu, Pärnu, Narva, Kohtla-Järve)		20%	17%	18%
Maakonnakeskus		11%	9%	10%
Muu linn, alev		9%	10%	10%
Alevik		13%	8%	10%
Küla		23%	22%	22%

*Protsendid kaalutud kogu Eesti populatsioonile

Allikas: Uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ Omnibus’i küsitluse tulemused

TABEL 3. VABATAHTLIKE MÄÄR SOTSIAAL-DEMOGRAAFILISTE TUNNUSTE JÄRGI*

		% teadlik vabatahtlik	% mitte-teadlik vabatahtlik	% mittevabatahtlik	n
KÕIK	keskmine	24	6	69	1000
Sugu	Mees	20	8	73	418
	Naine	28	5	66	582
Vanusegrupid	15-24 a.	32	10	58	130
	25-34 a.	22	5	73	196
	35-49 a.	28	7	65	295
	50-64 a.	19	4	77	244
	65-74 a.	20	8	72	135
Suhtluskeel	Eesti	28	8	65	704
	Muu	16	4	80	296
Teie haridustase	Alg- või põhiharidus	21	5	74	118
	Kutseharidus ilma keskariduseta	29	3	68	40
	Kesk- või keskeriharidus, s.h kutseharidus	21	6	73	581
	Kõrgharidus	32	10	58	261
Isiklik keskmine netosissetulek kuus (ilma tulumaksuta)	kuni 200 €	15	8	77	60
	201-300 €	20	6	74	127
	301-400 €	21	6	73	177
	401-650 €	29	6	65	212
	651+ €	26	8	66	256
Pere keskmine netosissetulek kuus ühe pereliikme kohta	kuni 200 €	15	1	84	82
	201-300 €	22	6	71	147
	301-400 €	26	7	66	186
	401-500 €	27	7	66	91
	501-650 €	31	7	62	80
	651+ €	26	7	67	126
Sotsiaalne staatus	Ettevõtja, juht, tipp- spetsialist	32	11	57	144
	Keskastme spetsialist, ametnik, isiku-teenindaja	27	6	67	259
	Oskus- tööline, operaator	19	4	77	164
	Muu töötav	26	3	71	71
	Õpilane, üli- õpilane	33	9	58	65
	Pensionär	18	7	75	194
	Muu mitte- töötav	18	6	76	103
Rahvus	Eesti	28	7	65	678
	Muu	16	6	78	323
Kodakondsus	Eesti	27	7	66	823
	Venemaa	18	5	77	78
	Määratlemata kodakondsusega	9	2	89	89

*Protsendid kaalutud populatsioonile; n = vastajate arv valimis

Allikas: Uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ Omnibus'i küsitluse tulemused

TABEL 4. VABATAHTLIKE MÄÄR ELUKOHAPÕHISTE TUNNUSTE JÄRGI*

Regioon	Tallinn	18	7	75	309
	Põhja-Eesti	31	4	65	161
	Ida-Virumaa	27	7	67	120
	Lääne-Eesti	19	5	76	110
	Kesk-Eesti	29	15	56	70
	Lõuna-Eesti	28	6	66	230
Asulatüüp	Pealinn	18	7	75	309
	Suur linn (Tartu, Pärnu, Narva, Kohtla-Järve)	31	4	66	200
	Maakonnakeskus	25	9	66	101
	Muu linn, alev	22	7	71	96
	Alevik	33	7	60	94
	Küla	25	7	68	200
Tallinna linnaosa	Põhja-Tallinn	16	18	66	39
	Haabersti	48	4	48	30
	Kesklinn	12	15	73	40
	Kristiine	13	10	77	21
	Lasnamäe	11	3	86	91
	Pirita	0	0	100	10
	Mustamäe	24	0	76	48
	Nõmme	20	4	76	30

*Protsendid kaalutud populatsioonile; n = vastajate arv valimis

Allikas: Uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ Omnibus'i küsitluse tulemused

LISA 5. Telefoniküsitluse tulemuste lisatabelid

TABEL 5. VABATAHTLIKU TEGEVUSE VALDKONNAD VABATAHTLITE TÜÜPIDE LÖIKES

	organiseerunud		omaalgatuslik		CATI kõik vabatahtlikud
	aktiivne	väheaktiivne	aktiivne	väheaktiivne	
	A	B	C	D	
Keskkonnakaitse, loodushoid, säästev eluviis	51%	66%	53%	62%	59%
Kohaliku elu edendamine	52%	47%	33%	31%	42%
Sotsiaaltöö ja tervishoid sh tõrjutud gruppidega tegelemine, nt töötud, kriminaalhooldusalused, alla vaesuspiiri elavad inimesed, aga ka pered jms ning patsientidega tegelemine	32%	14%	39%	34%	28%
Korralduslik, sisejulgeolek, pääste, nt naabrivalve, kaitseliidus osalemine, abipolitseinikuna politseitegevuses, päästjate tegevus jms	26%	15%	42%	24%	25%
Noorsootöö ja töö lastega, nt noortejuhid, noortekeskused jms	40%	15%	28%	17%	25%
Arengukoostöö ja humanitaarabi	28%	15%	26%	24%	23%
Sport ja kehakultuur nt spordiseltsid, spordiüritused jms	28%	15%	24%	20%	21%
Haridus ja teadus, sh kodanikuharidus	35%	17%	14%	10%	20%
Kultuur ja kaunid kunstid	28%	15%	14%	12%	18%
Loomakaitse	14%	8%	29%	21%	17%
Ajaloolise pärandi säilitamine, sh muinsuskaitse	20%	6%	13%	5%	11%
Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse nt usulised, rassilised, sooline võrdõiguslikkus või põgenike kaitse	21%	3%	11%	7%	10%
Tarbijakaitse nt tarbijate ja laenuvõtjate nõustamine, inimeste koolitamine oma õigustest jms	4%	3%	8%	8%	5%
Religioon, usulised ühendused	10%	2%	3%	6%	5%
Vähemusrahvuste kultuuri ning lõimumise edendamine	9%	2%	4%	4%	5%
n	109	131	72	98	410

Allikas: Uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ CATI telefoni-küsitluse tulemused

TABEL 6. TEGEVUSED VABATAHTLIKE TÜÜPIDE LÖIKES (VEERU %)

	A organiseerunud aktiivne	B organiseerunud väheaktiivne	C omaalgatuslik aktiivne	D omaalgatuslik väheaktiivne	CATI kõik vabatahtlikud
Osalenud heakorratöödel, koristustalgutel, ehitustalgutel, teinud remonditöid	68%			63%	68%
Osutanud abivajajatele teenuseid, nõustamist ja tuge, nt olnud tugiisik, hooldaja, pakkunud loomale hoiukodu jms.					36%
Aidanud korraldada erinevaid üritusi (nt väljasõite, konverentse, laagreid, festivale, võistlusi, õppekogunemisi).			36%		34%
Viinud läbi koolitusi, treeninguid või juhendanud inimesi, sh hobiringide tegevus, mentorlus.			27%		24%
Osalenud korrakaitstes (nt naabrivalves, abipolitseinikuna) või päästetöödel (nt tulekahju kustutamine, merehädaliste abistamine jne).	26%			21%	23%
Osalenud ühenduse juhtimises või olnud nõukogu või komisjoni liikmeks					21%
Kogunud esemelisi annetusi (nt toitu, mööblit, riideid, raamatuid jms) või müünud kaupu ühendusele tulu teenimiseks	25%		21%		20%
Pakkunud transpordiabi, nt mõne organisatsiooni kolimisel, näituse ülesseadmisel jms			19%	18%	19%
Teinud teavitustööd, turundust, reklaami ühendustele, sh koostanud ja levitanud infomaterjale, jaganud ühenduse kohta infot messidel jm avalikel üritusel		13%	19%		19%
Esindanud teatud sihtgrupi huve avalikkuse ja/või otsustajate ees, teinud nn lobitööd, huvikaitse ja eestkoste tegevusi			19%		19%
Teinud administratiivset või kontoritööd, sh raamatupidamine, veebilehe haldamine, kirjutanud või aidanud koostada projekte, aruandlust jms		14%	11%		17%
Aidanud korraldada ja läbi viia kampaaniaid, avalikke meelevaaldusi, allkirjade kogumisi, annetuste jm vahendite kogumist.	19%		13%	12%	12%
Osalenud hoolekogu töös, nt lasteaias, koolis lapsevanemate, laste või õpilaste esindajana.			15%		12%
N	109	133	75	99	416

Allikas: Uuringu „Vabatahtlikus tegevuses osalemine Eestis 2013“ CATI telefoni-küsitluse tulemused

